

سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران

دانشگاه علم و صنعت ایران

مالکیت فکری (Intellectual Property)

مجری:

دکتر محمود حبیبیان

عضو هیئت علمی دانشکده مهندسی شیمی

اسفند ۸۴

مقدمه

نظام مالکیت فکری یکی از محورهای زیربنایی سیاست نوین اقتصادی در سطح ملی و بستری برای توسعه می باشد. مالکیت فکری از ذهن و اندیشه انسان نشأت می گیرد، که از تلاش های خلاقانه و اندیشه های انسانی حمایت می نماید .. سیستم مالکیت فکری نیرومند، یکی از عوامل ضروری برای تضمین آزاد سازی سیاست های اقتصادی و اجتماعی بوده و رشد و توسعه را ترغیب می نماید. افزایش و آگاهی از ارزش اقتصادی مالکیت فکری برای بخش خصوصی و نقش آن در ارتقاء و افزایش سرمایه گذاری و رقابت و همچنین در رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی ملی باید توسعه یافته ، تشویق و ترغیب گردد. اصطلاح مالکیت معنوی را در برابر Intellectual Property نهاده‌اند (صادقی نشاط، ۵۲) و موارد آن به اجمال عبارت است از حقوق صنعتی ، حقوق ادبی و هنری، و هر یک از موارد مزبور نیز تقسیمات فرعی خود را دارد. با تفصیل بیشتر میتوان موارد حقوق معنوی را چنین برشمرد : حق ادبی، حق هنری، حق اختراع، حقوق مربوط به نام و علامت تجاری، طرحهای صنعتی، کشفیات علمی و حمایت شدن در برابر رقابت ناسالم تجاری.

در عصر انقلاب فناوری ، بدون توجه به مالکیت‌های معنوی ، حضور موثر در عرصه بازارهای بین المللی و دستیابی به هرگونه مزیت رقابتی امکانپذیر نخواهد بود . چه بسا تغییرات گریز ناپذیر داخلی ، در آینده ای نزدیک تمامی صنعت کشور را به توجه جدی به حقوق مالکیت معنوی ملزم خواهد ساخت. در واقع طرح مالکیت فکری به عنوان حلقه ای از زنجیره سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور مطرح می باشد، به این منظور ایجاد و نهادینه کردن امور مالکیت های معنوی در فعالیتهای پژوهشی ، توسعه فناوریهایی ، بررسی، انتخاب و تلفیق طرحهای جدید، همکاری در تدوین بخش تکنولوژی جزء دستاوردهای این طرح می باشد. مالکیت فکری سرمایه گذاری در تحقیق و توسعه و نوآوری را سود ده و اقتصادی می نماید.

بسیاری از کشورهای در حال توسعه هنوز قادر به حفظ جزئیات فعالیت‌های اختراعی خود نیستند و برای این کشورها، شرکت در بازار نوپای اقتصاد، مبهم و نامأنوس است. بنابراین این کشورها می‌بایست نسبت به ایجاد قوانین مالکیت فکری اقدام کنند. علاوه بر این، بسیاری از کشورهای در حال توسعه هنوز در مراحل اولیه یادگیری تکنولوژی می‌باشند؛ لذا برای توسعه صنعتی خود به تکنولوژی‌های پتنت شده در کشورهای پیشرفته، نیاز دارند. کشورهای در حال توسعه نسبتاً پیشرفته‌تر به ایجاد یک تعادل بین علایق خود برای "دسترسی به تکنولوژی‌های پتنت شده کشورهای پیشرفته" و "حفظ و پتنت نمودن دست‌آوردهای خود" نیازمند هستند؛ اما تاکنون مدل مناسبی جهت گنجاندن این دو مفهوم مختلف در قالب یک استراتژی بوجود نیامده است. **مالکیت‌های فکری بعنوان یک فعالیت تجاری**. مالکیت معنوی در دو شاخه عمده مالکیت صنعتی و مالکیت ادبی و هنری بیان شده است. که به‌عنوان یکی از اجزاء حقوق بشر به رسمیت شناخته شده است.

۱- تعاریف و اصطلاحات ملی و بین المللی معمول و مبسوط در ارتباط با مالکیت معنوی

قوانین حفظ مالکیت فکری می‌تواند حافظ سرمایه و منافع مبتکرین و مخترعین باشد و نقش موثری در تولید دانش و نتیجتاً فرایند نوآوری صنعتی در کشور داشته باشد. این نقیصه‌ای است که هنوز رفع آن مورد اهتمام سیاست‌گذاران و قانونگذاران کشور واقع نگشته است. به عنوان مثال وجود این سیستم در بخش فناوری زیستی از آن جنبه اهمیت دارد که بر خلاف سایر تکنولوژی‌ها که غالباً فرآورده نهایی مورد ثبت قرار می‌گیرد، در فناوری زیستی حتی فرایندها و دستاوردهای میانی تحقیق نیز قابلیت ثبت دارند و این ضرورتی است که توجه بیشتری را می‌طلبد. پیشنهاد مشخص در این زمینه آن است که تا قبل از تدوین قانون حمایت از حقوق مبتکرین، مخترعین و سرمایه‌گذاران، ساختار اداره ثبت مالکیت صنعتی به نحوی تحول یابد که ضامن معتبری در ثبت، حمایت و حفظ حقوق مترتب بر خلق دانش، فرایند یا تولید هر نوع فرآوردها یا هر نوع تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مرتبط با این حوزه نوین محسوب گردیده و از اعتبار بین المللی در ثبت Patent و حقوق و امتیازات فکری برخوردار شود. در اغلب نظامهای حقوقی تمایزی بین مال و مالکیت وجود نداشته و در تشریح ابعاد مالکیت معمولاً به بیان ویژگیها و انواع مال می‌پردازند.

کامن لاء (Common Law) واژه Property را گاه به مفهوم مال و گاه به مفهوم مالکیت نسبت به آن بکار می‌برند و اشاره می‌کنند: «Property به معنای دقیق کلمه به معنی مجموعه حقوق و مالکیت نسبت به چیزی است» (فرهنگ لغت Black, Law, ذیل واژه Property). عرف، Property را به عنوان مجموعه‌ای از حقوق که مردم در اشیاء مملو که خود دارند» تعریف میکند (دانفی و گیسن، ۹۴۵: ۱۹۸۹) و حقوق مزبور شامل «حق بهره‌برداری، فروش، انتقال یا حتی از بین بردن شیء در صورت خواست فرد است» (همان، ۹۴۶). معمولاً قوانین از مال تعریف نمی‌کنند و به بیان احکام آن اکتفا

میکنند. در قوانین ایران نیز تعریفی از مالکیت و مال ارائه نشده و مانند قانون مدنی فرانسه، مواد مربوط به اموال را بدون تعریف از مال به تقسیمات آن اختصاص داده است (ماده ۱۱ قانون مدنی). البته عدم ارائه تعریف را عیب قانون نمیدانند و بلکه حسن آن محسوب میکنند (صادقی نشاط، ۳۹: ۱۳۷۶).

۱-۱- تعریف مال در حقوق ایران

مال چیزی است که ارزش اقتصادی داشته و قابل تبدیل به پول باشد و بر دو نوع است: مال مادی و مال غیر مادی (معنوی) و مالکیت را هر سلطه قانونی نامند و مالکیت صنعتی است که از این نظر بکار میرود» (جعفری لنگرودی).

۱-۲- تقسیم بندی اموال:

۱-۲-۱- اموال مادی (Tangible/Corporeal Properties) اموالی هستند که در فضای سه بعدی جایی را اشغال میکنند یا با حواس ظاهره انسان درک میشوند نظیر هواپیما، برق و فرش (دانفی و گیسن).
۱-۲-۲- اموال غیر مادی عبارت است از اموالی که علی‌رغم وجود جایی را در فضا اشغال نمیکنند یا قابل درک توسط حواس ظاهره نیستند مانند مطالبات، حق ارتفاق و حق اختراع (همان) و به سه گروه تقسیم میشوند.

□ تقسیم بندی اموال غیر مادی

- داراییهای اقتصادی (Economic Assets) نظیر سهام، حساب بانکی
- حقوق مکتسبه (Emerging Rights) مانند سرقفلی، حق استخدام

▪ حقوق معنوی (Intellectual Property) نظیر حقوق صنعتی، ادبی و هنری

۳-۱- مفهوم مالکیت معنوی

برخی از حقوق دانان ایران موضوعات مالکیت معنوی را اینگونه توضیح می‌دهند: (جعفری لنگرودی)
«حق کار فکری که شامل:

الف- حق انحصاری استفاده از خلاقیت‌های امور فکری مربوط به ادبیات، علوم، هنر، خواه به صورت لفظی باشد، خواه به صورت کتبی، یا به صورت گرافیک (خطوط - تصویر - نقشه) و تجسم و امثال آنها و نیز هر چیزی که با یک روش علمی تهیه میشود، به شرط اینکه معرف شخصیت فکری تولیدکننده آن باشد.

ب- حق مالی ناشی از حق انحصاری مذکور در فوق را گویند (حق برداشت درآمد و منافع مادی از حقوق انحصاری متعلق به تولیدکننده اثر فکری)».

□ مالکیت معنوی شامل حقوق موارد زیر است:

- آثار ادبی، هنری و علمی
- کارهای برجسته هنرمندان، نوار یا صفحات (دیسک) ضبط صدا و پخش آنها؛
- اختراعات در همه زمینه‌های فعالیت‌های انسانی؛
- اکتشافات علمی
- طرح‌های صنعتی؛
- علائم تجاری، علائم خدماتی، اسامی و عناوین تجاری؛
- حمایت در برابر رقابت ناسالم تجاری.

کلیه حقوق دیگر حاصل از فعالیت معنوی در زمینه‌های صنعتی، علمی، ادبی و یا هنری (ماده ۲ کنوانسیون تاسیس سازمان جهانی مالکیت معنوی).

ذکر این نکته ضروری است که در قوانین ایران (به‌عنوان نمونه ماده ۳ قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان، ۱۳۴۸) واژه «حقوق معنوی» به جای اصطلاح حق اخلاقی «Moral Right» که در کنار حق مادی مالی) و یکی از دو شاخه «حق» ناشی از خلق آثار ادبی و هنری است، استعمال شده و به مجموع حقوق مزبور (اخلاقی و مالی) اطلاق نمیشود، در حالیکه مالکیت معنوی در برگیرنده هر دو گروه حقوق اخلاقی (معنوی) و مالی گروه سوم از اموال غیر مادی می‌باشد. به‌طور کلی مالکیت معنوی شامل دو مفهوم مالکیت صنعتی و مالکیت ادبی و هنری میشود.

۱-۳-۱- مالکیت صنعتی

مالکیت صنعتی ضمن اینکه اختراعات و طرحهای صنعتی را شامل میشود. علایم تجاری، خدماتی، نامهای تجاری، مشخصات منابع، نامهای اصلی آنها و حمایت در مقابل رقابت ناسالم را نیز در برمیگیرد.

در بند دو ماده یک معاهده پاریس ۸ مورد به شرح زیر مشمول واژه مالکیت صنعتی قرار گرفته است :

- -اختراع - حق اختراع
- -مدلهای مفید
- -طرحهای صنعتی
- -علائم تجاری
- -علائم خدماتی
- -نامهای تجاری
- -مشخصات منابع یا نامهای اصلی

▪ جلوگیری از رقابت ناسالم تجاری

۱-۳-۱-۱- حق اختراع

اختراع (PATENT) که از بهترین اشکال مستندسازی است، به منزله بالاترین درجه توسعه علم کاربردی است، چنانکه نتایج مندرج در متن اختراع، مبتنی بر مطالعات اقتصادی بوده و توجیه لازم برای سرمایه گذاری در مقیاس واحدهای صنعتی را داشته باشد

□ سازمان جهانی مالکیت معنوی و اختراع (Patent):

«اختراع عبارت است از ایده یک مخترع که در عمل، راه حل یک مشکل مشخص تکنولوژیکی را ارائه مینماید» (WIPO : ۱۹۸۸:۹). با این حال لغت «حق اختراع» گاه به معنی حق مخترع و گاه برای ورقه اختراع بکار میرود و چون در فارسی حق مخترع و حق اختراع مترادف هم بکار میروند، در این پژوهش نیز با این مفهوم استفاده شده است.

۱-۳-۱-۲- حق ثبت

حق ثبت حقی را گویند که به واسطه اختراعی که یک فرد انجام داده است به طور انحصاری به وی اعطا می شود. این ابداع یا اختراع محصول یا فرایندی است که شیوه جدیدی را برای انجام یک کار ارائه می کند و یا راه حل فنی تازه ای را برای حل یک مسئله پیشنهاد می دهد. حق ثبت، مالک ی صاحب یک اختراع را در ارتباط با اختراعش مورد حمایت قرار می دهد. مدت زمان این حمایت محدود و عموماً ۲۰ سال است. حمایت از حق ثبت به این معنی است که بدون موافقت مالک آن امکان ساخت تجاری، استفاده، توزیع یا فروش آن وجود ندارد. حقوق ثبت معمولاً در یک دادگاه تنفیذ می شوند. در بسیاری از نظام ها، دادگاه مذکور در جلوگیری از سوء استفاده از حق ثبت دارای اختیاری می باشد. برعکس

چنانچه شخص ثالثی صلاحیت حق ثبت را مورد اعتراض قرار دهد و اعتراض وی وارد باشد، دادگاه می تواند حق ثبت را فاقد اعتبار اعلام کند.

□ حقوق مالک حق ثبت:

مالک حق ثبت می تواند تصمیم بگیرد که چه کسی می تواند در مدتی که اختراع وی تحت حمایت است از اختراع ثبت شده وی استفاده کند و برعکس چه کسی حق استفاده از آن را ندارد. مالک حق ثبت می تواند اجازه یا لیسانس استفاده از اختراع خود را با شرایط مورد قبول طرفین به سایرین بدهد. همچنین مالک حق ثبت می تواند حق استفاده از اختراع را به فرد دیگری بفروشد که در این صورت فرد مذکور مالک جدید این حق خواهد بود. زمانی که تاریخ اعتبار حق ثبتی منقضی شود حمایت از آن خاتمه می یابد و حق استفاده از اختراع در دسترس عموم قرار می گیرد. در آن صورت مالک حق ثبت دیگر حقوق انحصاری نسبت به اختراع مذکور را نخواهد داشت و اختراع جهت بهره برداری تجاری دیگران در دسترس آنها قرار می گیرد.

□ ضرورت حق ثبت

وجود حق ثبت از طریق ایجاد شهرت و معروفیت برای مخترعین و نیز به همراه داشتن پاداش مادی برای اختراعات قابل فروش باعث ایجاد انگیزه در افراد می شود. این انگیزه ها باعث تشویق افراد به خلاقیت و نوآوری می شود و بدین ترتیب افزایش مستمر کیفیت زندگی انسان تضمین می گردد. در واقع می توان گفت اختراعاتی که به ثبت رسیده اند در تک تک جنبه های زندگی انسان، از نور حاصل از برق (حق ثبت ادیسون و سوان (و پلاستیک (حق ثبت بیکلند (گرفته تا خودکار (حق ثبت بایرو (و ریزپردازنده ها (مثلاً حق ثبت شرکت اینتل (نفوذ کرده اند. کلیه افراد دارای حق ثبت مکلفند، در مقابل حمایتی که از اختراعاتشان به عمل می آید اطلاعات مربوط به اختراع خود را افشا کنند تا از این

طریق کل پیکره علم و دانش فنی در سراسر جهان غنی تر شود. یک چنین دانش عمومی که روز به روز در حال افزایش است باعث می شود که در آینده سایرین نوآوری ها و ابداعات بیشتری داشته باشند. بدین ترتیب حق ثبت نه تنها از صاحبان اختراعات حمایت می کند بلکه اطلاعات و الهامات ارزشمندی را در اختیار نسلهای بعدی محققین و مخترعین قرار می دهد.

۳-۱-۳-۱-علائم تجاری

علامت تجاری یک طرح یا علامت مشخصه است که کالاهای تولید شده یا خدمات ارائه شده توسط یک شخص یا بنگاه اقتصادی را از کالاها یا خدمات شخص یا بنگاه اقتصادی دیگر متمایز می سازد. سرآغاز پیدایش علامت تجاری به زمانهای قدیم بازمی گردد، یعنی زمانی که صنعتگران امضا یا علائم مخصوص خود را روی تولیدات هنری و صنعتی خود چاپ میکردند. با گذشت زمان این علائم تبدیل به علائم ثبت شده تجاری امروزی که از حمایتهای قانونی نیز برخوردارند تبدیل شدند. این نظام تشخیص کالا و خدمات به مصرف کنندگان کمک میکند تا کالا یا خدماتی را شناسایی کرده و بخرند که کیفیت و ماهیت آن کالا یا خدمات نیاز آنها را برآورده میکند. یک علامت تجاری مالک آن را از حمایتهای قانونی برخوردار می سازد و وی میتواند برای متمایز نمودن کالا یا خدمات خود را از این علامت استفاده نموده و یا در ازای دریافت وجه، شخص دیگری را مجاز به استفاده از این علامت خاص بنماید. مدت زمان اعتبار علائم تجاری متفاوت است اما میتوان اعتبار آنها را با پرداخت هزینه مربوط به مدت نامحدود تمدید نمود. حمایت از علائم تجاری توسط دادگاه صورت میگیرد بطوریکه در اکثر نظامهای قضایی، دادگاهها قادر خواهند بود مانع از تخلفات انجام شده بر روی علائم تجاری شوند. به مفهوم کلی تر علائم تجاری، از طریق به رسمیت شناختن کالا یا خدمات خاص و در بر داشتن منافع مالی در سطح جهان، موجب ارتقاء ابتکار عمل و کارآفرینی میگردند. حمایت از علائم تجاری موجب میگردد تا رقابتهای غیر منصفانه تجاری به شکل تولید کالاهای تقلبی و استفاده از علائم مشخصه

تجاری برای فروش محصولات با کیفیت پایین صورت نگیرد. این نظام به افرادی که صاحب مهارت و سرمایه هستند کمک میکند تا کالا و خدمات خود را به روشی منصفانه تولید کرده و بفروشند، که در نتیجه این رویه تجارت بین المللی نیز تسهیل میگردد. تعداد علائم قابل ثبت تقریباً نامحدود هستند. علامت تجاری ممکن است متشکل از یک یا چند کلمه، حرف یا عدد باشد. همچنین در شکل علائم تجاری می توان از شکل، نماد، اشکال سه بعدی، نمادهای صوتی مانند اصوات موسیقی، رایحه و یا رنگ به عنوان ویژگی متمایز کننده استفاده نمود. علاوه بر علائم تجاری که معرف تولید کننده کالا یا خدمات هستند چند گروه از علائم دیگر نیز وجود دارند. علائم جمعی، علائمی هستند که متعلق به انجمنهایی که اعضا آنها به دلیل برخورداری از پاره ای ویژگیها و خصوصیات برجسته خود را با این علائم معرفی مینمایند. در این ارتباط میتوان مثلاً انجمنهای حسابداری، مهندسی و یا معماری را نام برد. علائم تأیید کننده، علائمی هستند که نشان میدهد ملک آن از استاندارد خاصی تبعیت مینماید. این گونه علائم به مفهوم عضویت در انجمن خاصی نیستند. این علائم به اشخاصی از علائمی ISO اعطا میگردند که کالاهای آنها از استاندارد خاصی برخوردار باشد. برای مثال علامت ۹۰۰۰ است که بیانگر کیفیت استاندارد کالا بوده و در سراسر جهان شناخته شده میباشد.

□ ثبت علامت تجاری

شخص متقاضی ابتدا باید درخواست خود را به دفتر ملی یا منطقه ای علائم تجاری ارائه نماید. این درخواست باید شامل نسخه ای از علامت تجاری مورد نظر باشد بطوریکه همه رنگها، ابعاد، مشخصات و اشکال سه بعدی در آن لحاظ شده باشند. باید فهرستی از کالا یا خدماتی که توسط این علامت معرفی خواهند شد به درخواست ضمیمه نمود. برای اینکه علامت تجاری مورد نظر از حمایتهای قانون علائم تجاری برخوردار گردد باید از برخی شرایط برخوردار باشد. باید از سایر علائم تجاری متمایز باشد بطوریکه مصرف کننده بتواند از این علامت برای تشخیص کالای مورد نظر استفاده کند. علامت تجاری

نباید مصرف کنندگان را گمراه کند، فریب دهد و یا موجب مختل شدن نظم و عفت عمومی بشود. حقوقی که به یک علامت تجاری اعطا میگردد الزاماً با حقوق اعطا شده به علامت تجاری دیگر یکسان نخواهد بود. این موضوع از طریق بررسی های انجام شده توسط دفتر ملی علامت تجاری و یا در نتیجه ادعای اشخاص ثالث به حقوق مشابه تعیین می گردد.

□ وسعت حمایت‌های علائم تجاری

تقریباً همه کشورهای دنیا علائم تجاری را ثبت کرده و از آنها حمایت مینمایند. هر یک از دفاتر ملی یا منطقه ای دفتر ثبت علائم تجاری دارند که حاوی اطلاعات کامل از درخواستهای ارائه شده برای ثبت، تمدید، آزمایشات، تحقیق و ادعای احتمالی اشخاص ثالث میباشند. با اینحال وسعت حمایت‌های مربوطه در حد کشور یا منطقه ای است که علامت مورد نظر در آن به ثبت رسیده است. سازمان جهانی مالکیت فکری یک نظام بین المللی برای ثبت علائم تجاری به اجرا گذاشته است تا دیگر نیازی برای به ثبت رساندن علائم تجاری در تک تک کشورها و منطقه ها نباشد. این نظام اجرایی تابع دو قرارداد سازمان جهانی مالکیت فکری یکی موافقتنامه مادرید برای ثبت بین المللی علائم و دیگری پرتوکل مادرید می باشد. اشخاصیکه به دلیل ملیت، محل اقامت یا نوع شرکت خود با یکی از کشورهای عضو ارتباط دارند میتوانند با ثبت علامت تجاری خود نزد دفتر علائم تجاری آن کشور، آن علامت را ثبت بین المللی نموده و از حمایت‌های آن در میان اعضا اتحادیه مادرید بهره مند گردند. در حال حاضر بیش از ۶۰ کشور عضو یکی از قراردادهای فوق الذکر هستند.

□ سازمان جهانی مالکیت معنوی و علامت تجاری Trademark

در تعریف سازمان جهانی مالکیت معنوی «علامت تجاری (Trademark) نشانه یا ترکیبی از نشانه‌هایی است که امکان تفکیک محصول یک سازنده از محصولات سازندگان دیگر را میسر میسازد. علامت

ممکن است شامل یک یا چند کلمه، حروف، ارقام، ترسیمات، تصویر، رنگ و نظایر آن بوده و یا ممکن است سه بعدی باشد (WIPO, ۱۹۹۹:۱۴)».

□ قانون ثبت علائم و اختراعات ایران (مصوب ۱۳۱۰) و علامت تجاری

«علامت تجاری عبارت از هر قسم علامتی است اعم از نقش، تصویر، رقم، حرف، عبارت، مهر، لفاف و غیر آن که برای امتیاز و تشخیص محصول صنعتی - تجارتي یا فلاحتی اختیار میشود. ممکن است یک علامت تجاری برای تشخیص امتیاز محصول جماعتی از زارعین یا ارباب صنعت یا تجار و یا محصول یک شهر و یا یک ناحیه از مملکت اختیار شود.

تبصره - داشتن علامت تجاری اختیاری است مگر در مواردی که دولت آن را الزامی قرار دهد».

دائره‌المعارف بریتانیکا علامت تجاری را چنین تعریف می نماید :

«هرگونه علامت یا وسیله قابل مشاهده‌ای که موسسات بازرگانی برای تشخیص کالای خود و تمایز آن از محصولات تولیدکنندگان دیگر به کار می‌برند». علائم تجاری ممکن است کلمات، گروهی از کلمات، حروف، ارقام، وسائل، اسامی، شکل یا دیگر ابزار مصرفی و یا حتی نحوه بسته‌بندی، ترکیب رنگها با علائم، ترکیب رنگها و هرگونه ترکیبات دیگر از علائم باشد»

□ موارد استفاده علامت تجاری

۱- تولیدکنندگان و تجار امکان حمایت در برابر رقابت ناسالم را میدهد (این امکان که یک فرد کالای خود را به نام کالای دیگری قلمداد کند) و

۲- خریداران در برابر احتمال تقلید اطمینان میدهد.

در قوانین اغلب کشورهای جهان حقوق دارندگان علامت تجاری به رسمیت شناخته شده است و

استفاده غیر مجاز از علامت تجاری نه تنها نقض مقررات رقابت سالم محسوب میشود بلکه به معنی

تجاوز به حقوق دیگران قلمداد می‌گردد. به‌طور کلی علامت تجاری یکی از ثمرات انقلاب صنعتی است. در زمانهای گذشته تولیدکنندگان مستقیماً با مشتریان خود در تماس بودند و لذا تردیدی درباره هویت تولیدکنندگان به میان نمی‌آمد، لیکن گسترش بازارها ضرورت استفاده از نام یا طرح معین جهت معرفی کالاها و خدمات مختلف را روزبه‌روز بیشتر کرد. رواج علامت تجاری هم برای تولیدکننده و هم برای مصرف‌کننده دارای مزایایی است و استفاده صحیح از آن درجه اطمینان در معاملات داخلی و خارجی را افزایش داده و بر سرعت معاملات می‌افزاید.

۴-۱-۳-۱- طرح‌های صنعتی

بنا به تعریف سازمان جهانی مالکیت معنوی «یک طرح صنعتی جنبه تزئینی / هنری یک مورد مفید را گویند. این جنبه هنری ممکن است متشکل از عناصر سه بعدی باشد ولی نباید صرفاً یا اساساً توسط ملاحظات فنی / کارکردی ایجاد شده باشد»

بنابراین علیرغم آنکه ممکن است یک طرح نو بر خاصیت و قابلیت کاربردی یک محصول بیافزاید. ولی این امر، شرط حمایت از طرح نیست و لازم است صرفاً از نظر ظاهری و زیبایی مد نظر قرار گیرد. شرایط حمایت از طرح صنعتی، از دیدگاه سازمان جهانی مالکیت معنوی بدیع و اصالت اثر از یک‌سو و مغایر نظم عمومی یا اخلاق حسنه نبودن آن از سوی دیگر است. حمایت از یک طرح صنعتی بدین معنی است که اشخاص دیگر اجازه ندارند طرح را مورد تقلید قرار دهند. مدت حمایت معمولاً بین ۱۰ تا ۱۵ سال بوده و شکل حمایت به قوانین داخلی کشورها محول شده است.

طرح‌های صنعتی ممکن است به‌عنوان یک اثر هنری در قالب قانون حق تکثیر (کپی رایت) مورد حمایت قرار گیرد. در برخی کشورها این مورد جزو حقوق مربوط به مالکیت صنعتی و در برخی دیگر مشمول مقررات آثار ادبی و هنری قلمداد عمل شده و ممکن است توأمأ نیز مورد حمایت واقع شود (صادقی نشاط،).

در قوانین ایران موضوع طرحهای صنعتی به صورت مستقل مطرح نشده ولی بر مبنای مفاد قانون مربوط به حقوق مولفان، طرحهای صنعتی جدا از جنبه صنعتی - تجارتي آن ماهیتاً جزء موضوعات حق مولف قرار میگیرند .

۵-۱-۳-۱- رقابت ناسالم

رقابت ناسالم عبارت از هر نوع رقابتی است که بر خلاف رویه‌های شرافتمندانه صنعت یا تجارت باشد. حمایت در برابر این نوع رقابت رکن چهارم از مجموعه مالکیت صنعتی را تشکیل میدهد ولی با این حال در سه موضوع اول حق انحصاری پیدا میشود ولی در موضوع اخیر حق انحصای اعطاء نشده و هر کس که صاحب این حق میشود می‌تواند در مقابل تجاوز و رقابت ناسالم اقامه دعوا نموده و از حمایت قانون برخوردار شود .

□ سازمان جهانی مالکیت معنوی و رقابت سالم

سازمان جهانی مالکیت معنوی این حق را «حمایت در مقابل اعمال مغایر با عملیات شرافتمندانه در زمینه تجارت» تعریف میکند و موارد شمول آن را به شرح زیر برمی‌شمارد :

-اعمالی که ممکن است موجب اختلال در محصولات، خدمات یا فعالیتهای صنعتی - تجاری یک مؤسسه شود ؛

-ادعاهایا علائمی که ممکن است بر اعتبار کالاها یا خدمات یا فعالیتهای صنعتی - تجاری یک مؤسسه خدشه وارد کند ؛

-ادعاهای یا علائمی که ممکن است اذهان عموم را به ویژه در مورد فرآیند تولید یک محصول یا کیفیت، کمیت و دیگر ویژگیهای کالا یا خدمات دچار تشویش سازد

-اقدامات مرتبط با تملیک غیر قانونی، افشا اسرار یا استفاده از اسرار تجاری دیگران ؛

-اقداماتی که منجر به تضعیف و یا خدشه بر اعتبار علائم تجاری دیگران شده و نیز سوء استفاده از شهرت یا اعتبار سایر شرکتها.

۲-۳-۱- مالکیت ادبی و هنری

مالکیت ادبی و هنری (Library & Artistic Works Property) دومین شاخه عمده مالکیت معنوی است و حقوق پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری را در بر میگیرد. در معاهدات بین‌المللی، این موضوع اول بار در کنوانسیون برن (۱۸۸۶) به رسمیت شناخته شد. در ابتدای بحث ذکر این نکته ضروری است که واژه Copy right شکل محدودتری از واژه عام مالکیت ادبی و هنری بوده و به منظور ایجاد تفاهم و همکاری بین نظامهای مختلف حقوقی و در قالب کنوانسیون جهانی «حق مولف» (۱۹۵۲) مطرح گردید.

در تمام نظامهای حقوقی جهان، اعم از قدیم و جدید، مالک یا پدیدآورنده و دارنده هر مال قادر بود در قالب قرارداد، حق استفاده از مایملک خود را به دیگری واگذار کند و همچنین قادر بود در قرارداد فی‌مابین شروطی را نیز مطرح نماید و طرفین مکلف به رعایت آن بودند. با این حال این رو به در واقع حقوق قراردادی است و اعتبار آن به وجود قرارداد فی‌مابین است. نظام مالکیت ادبی و هنری این امکان را فراهم می‌آورد که حق قانونی مالک در غیاب یک قرارداد و یا در صورت نبودن شروط خاص نیز محفوظ باشد تحت نظام مزبور هر گونه حقوق قانونی (اعم از معنوی و مادی) و مستقل از قرارداد افراد، تحقق می‌یابد. حق معنوی عبارت است از حقوقی است که پدیدآورنده اثر در جنبه‌های فرهنگی و اجتماعی آن دارد و حق مادی جنبه بهره‌برداری مالی و تحصیل منفعت تجاری را در بر می‌گیرد. به مجموعه حقوق مادی و معنوی مربوط به آثار ادبی و هنری، مالکیت ادبی و هنری اطلاق می‌شود.

□ اقسام مختلف آثار ادبی و هنری از دیدگاه سازمان جهانی مالکیت معنوی

-داستان، داستانهای کوتاه، شعر، بازی،

-آواز، اپرا، موسیقی، قطعات کوتاه موسیقی، و

-نقشه، نقاشی. مجسمه و کارهای معماری (WIPO)

- اقسام مختلف آثار ادبی و هنری از دیدگاه حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان ایران
- -کتاب و رساله و جزوه و نمایشنامه و هر نوشته دیگر علمی و فنی و ادبی و هنری ؛
- -شعر و ترانه و سرود و تصنیف که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد ؛
- -اثر سمعی و بصری به منظور اجرا در صحنه‌های نمایش یا پرده سینما یا پخش از رادیو و تلویزیون که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد ؛
- -اثر موسیقی که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد
- -نقاشی و تصویر و طرح و نقش و نقشه جغرافیائی ابتکاری و نوشته‌های و خط‌های تزئینی و هرگونه اثر -تزئینی و اثر تجسمی که به هر طریق و روش به صورت ساده یا ترکیبی به وجود آمده باشد
- هر گونه پیکره (مجسمه)
- -اثر معماری از قبیل طرح و نقشه ساختمان
- -اثر عکاسی که با روش ابتکاری و ابداع پدید آمده باشد ؛
- -اثر ابتکاری مربوط به هنرهای دستی یا صنعتی و نقشه قالبی و گلیم
- -اثر ابتکاری که بر پایه فرهنگ عامه (فولکلور) یا میراث فرهنگی و هنر ملی پدید آمده باشد ؛
- -اثر فنی که جنبه ابداع و ابتکار داشته باشد ؛
- -هرگونه اثر مبتکرانه دیگر که از ترکیب چند اثر از اثرهای نامبرده در این فصل پدید آمده باشد.

□ گونه‌های آثار ادبی و هنری

▪ آثار نوشته شامل نوشته اصلی و نوشته تبدیلی (ترجمه، اقتباس و تلخیص)

▪ آثار سمعی و بصری

▪ -اثر تجسمی

▪ -اثر ابتکاری بر پایه فرهنگ عامه

▪ -اثر فنی که جنبه ابداع و ابتکار داشته باشد.

▪ -اثر ترکیبی

□ حقوق پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری

همانگونه که قبلاً اشاره شد حقوق مربوط به داراییهای معنوی به دو گروه حقوق معنوی و حقوق مادی (اقتصادی) تقسیم می‌شود. در مورد داراییهای ادبی و هنری نیز همین موضوع صادق بوده و هر کدام دارای تقسیمات فرعی دیگری است.

▪ حق مادی (اقتصادی)

هرگونه حق انحصاری در بهره‌برداری اقتصادی و به تعبیر قانون ایران بهره‌برداری مادی از آثار ادبی و هنری تحت عنوان مزبور قرار می‌گیرد. حقوق مزبور موارد محدود نداشته و بین قوانین کشورهای مختلف و کنوانسیون برن تفاوتی در تعداد و مفاهیم عناوین فرعی حقوق اقتصادی مشاهده می‌شود (استوارت)

بر اساس کنوانسیون برن موارد حقوق اقتصادی آثار ادبی و هنری عبارتند از :

• حق تکثیر و تولید (ماده ۹)

تنها پدیدآورنده اثر می‌توان آنرا تکثیر کند و دیگران باید مجوز لازم از پدیدآورنده دریافت کنند.

• حق ترجمه (ماده ۸)

برگرداندن یک اثر از زبان اصلی به زبانهای دیگر موجب توسعه بازار آن می‌شود و در نتیجه پدیدآورنده

اثر همانگونه که نسبت به اصل آن ذینفع است، نسبت به ترجمه آن نیز نفع دارد.

• حق اجرا و یا خواندن اثر برای عموم (مواد ۱۱ و ۱۱ مکرر)

اجرا آثار نمایش و موسیقی و نیز خواندن اثر ادبی برای عموم از حقوق صاحبان آثار مزبور است.

• حق پخش از طریق صدا یا تصویر (ماده ۱۱ مکرر)

پخش اثر اعم از آنکه از طریق وسایل سیمی باشد یا بدون سیم، نیازمند رضایت پدیدآورنده است.

• حق تولید اثر سازگار (ماده ۱۲)

(Adaptation) اثری است که بر اساس و تلفیق با اثر دیگر ساخته میشود به طوری که اثری نوین به

وجود آید. اثر جدید تلفیقی جزء گونه‌های ادبی و هنری محسوب شده و هر یک از پدیدآورندگان اثر

اصلی و سازگار، سهم خود را در موضوع مربوط به خود دارند.

• حق ضبط اثر (ماده ۱۳)

ضبط تصویری یا صوتی اثر بر روی صفحه یا نوار یا هر وسیله دیگر جزء حقوق مادی پدیدآورنده است.

• حق تهیه فیلم (ماده ۱۴)

حق تهیه فیلم برای فیلم‌ساز و ضرورت دریافت مجوز از پدیدآورنده اصلی به صورت مستقل در

کنوانسیون و مقررات ایران تصریح شده است.

• حق مستمر (ماده ۱۴ مکرر)

حق مستمر تمهیدی است که پدیدآورندگان آثار هنری بتوانند از فروشهای بعدی اثر نیز سهمی داشته

باشند.

▪ حق معنوی

ارتباط ناگسستنی آثار ادبی و هنری با شخصیت پدیدآورندگان آنها موجب شده است حقوقی برای اشخاص مزبور در عرف و قانون شناخته شود (استوارت،)

حقوق معنوی را میتوان به شرح زیر طبقه‌بندی کرد :

• حق پدیدآورنده اثر در منتسب شدن آن به او (حق انتساب یا Right of Patenite)

خالق اثر حق دارد نام خود را روی آن منعکس کند و بدین ترتیب ارتباط خود با آنرا ثبت و اعلان نماید. از این حق به‌عنوان حق ولایت نیز تعبیر می‌شود (صفایی)

• حق حفظ تمامیت اثر (Right of Integrity)

پدیدآورنده اثر حق دارد آن را به همان شکلی که پدید آورده حفظ نماید. این حق زمینه لازم برای ممانعت از سانسور و تحریف آثار را فراهم می‌آورد.

• حق انتشار اثر (Right of Publication)

پدیدآورنده حق دارد نسبت به انتشار اثر، زمان و مکان آن تصمیم بگیرد.

شاید بر این اساس است که ارتقاء تجارت داراییهای معنوی را مدیون تحقق جهانی شدن می‌دانند (ورشکوفسکی،).

□ حق نسخه برداری Copyright :

حق نسخه برداری یک اصطلاح حقوقی است به مفهوم حقوقی که به ابداع کنندگان آثار ادبی و هنری تعلق می‌گیرد.

از جمله آثاری که تحت پوشش قانون حق نسخه برداری قرار می‌گیرند عبارتند از : آثار ادبی مانند کتاب داستان، شعر، نمایشنامه، متون مرجع، روزنامه و برنامه های رایانه ای، پایگاه داده ها، فیلم، قطعات موسیقی، رقص آرای، آثار هنری مانند نقاشی، طراحی، عکس و مجسمه، معماری، تبلیغات، نقشه های جغرافیایی و نقشه های مهندسی.

طبق این قانون ابداع کنندگان آثار اصل که تحت پوشش قانون حق نسخه برداری قرار دارند و نیز وراث آنها از یک سری حقوق اولیه برخوردار میباشند. آنها حق انحصاری بکارگیری آثار خود را دارند و یا میتوانند به اشخاص دیگر اجازه دهند تا براساس شرایط توافق شده از آثار آنها بهره برداری شود. موارد بهره برداری عبارتند از:

- تکثیر اثر به اشکال مختلف مثلاً بصورت کار چاپی و یا بصورت صوتی
  - در معرض دید عموم قرار دادن مثلاً بصورت نمایشنامه و یا بصورت یک اثر موسیقی
  - ضبط کردن آن اثر مثلاً لوح فشرده، نوار مغناطیسی و یا نوار ویدئویی.
  - پخش کردن اثر از طریق رادیو، کابل یا ماهواره
  - ترجمه کردن اثر به زبان دیگر یا اقتباس کردن از آن به شکل داستان نمایشی.
- در خصوص بسیاری از آثار ابداعی که تحت پوشش قانون حق نسخه برداری قرار دارند، بمنظور تولید انبوه و توزیع آنها، مثلاً به شکل کارهای چاپی، صوتی و فیلم، سرمایه گذاری مالی لازم است. از این رو ابداع کنندگان اینگونه آثار حق استفاده از اثر خود را به اشخاص یا شرکتهایی میفروشند که بتوانند بهتر از سایرین برای آن بازاریابی بکنند. پرداختهایی که به این شکل به ابداع کنندگان پرداخت میشود اغلب بستگی به استفاده عملی از اثر مورد نظر داشته و به اینگونه پرداختها حق امتیاز گفته میشود. برای اینگونه حقوق اقتصادی محدودیت زمانی وجود دارد. طبق قراردادهای سازمان جهانی مالکیت فکری این محدودیت زمانی ۵۰ سال پس از قوت ابداع کننده می باشد. البته ممکن است در قوانین ملی این مدت زمانی طولانی تر باشد. این محدودیت زمانی به ابداع کنندگان و وراث آنها این امکان را میدهد تا در یک دوره زمانی مناسب از منافع مالی اثر منتفع شوند.

- چگونگی ثبت و نحوه حمایتهای قانونی از حقوق کپی رایت:

قانون حق نسخه برداری و حقوق مرتبط با آن، از طریق تشویق مادی و معنوی ابداع کنندگان موجب تداوم خلاقیت انسان می گردد. تحت این نظام قانونمند به ابداع کنندگان اطمینان داده می شود که آثار آنها بدون واهمه از استفاده های غیر مجاز و دزدکی، تکثیر نخواهد گردید. این عمل به نوبه خود موجب می شود تا دسترسی به و لذت بردن از فرهنگ، دانش و سرگرمی در سراسر جهان تسهیل گردد. قانون حق نسخه برداری و حقوق مرتبط با آن همگام با پیشرفتهای مذکور روشهای جدیدی از جمله ارتباطات ماهواره ای و لوح فشرده را برای تکثیر و توزیع ابداعات به ارمغان آورده اند. توزیع آثار ابداع شده از طریق شبکه جهانی ماهواره ای (اینترنت) یکی از آخرین تحولاتی است که سؤالات جدیدی را در خصوص قانون حق نسخه برداری بوجود می آورد. در حال حاضر سازمان جهانی مالکیت فکری عمیقاً درگیر یک سری بخش های بین المللی است که هدف از آنها ارائه استانداردهای جدید برای حفظ قانون حق نسخه برداری در شبکه جهانی ماهواره ای می باشد. این سازمان مالکیت فکری قرارداد راجع به حق نسخه برداری و قرارداد راجع به اجرا و دستگاه صدانگار را که جمعاً قراردادهای اینترنت نامیده می شوند به اجرا می گذارد. این قراردادهای معیارهایی را تعیین می نماید که هدف آنها جلوگیری از دسترسی و استفاده غیرقانونی از آثار ابداعی در اینترنت یا هر شبکه دیجیتال دیگر می باشد.

قانون حق نسخه برداری شامل حق معنوی نیز می باشد که عبارتست از حق ادعا نسبت به تألیف اثر و حق اعتراض به هرگونه تغییری در اثر که موجب لطمه زدن به شهرت ابداع کننده شود. شخص ابداع کننده و یا به عبارت دیگر صاحب حق امتیاز اثر می تواند بوسیله دادگاه و از طریق بازرسی اماکن برای بدست آوردن شواهدی مبنی بر مالکیت غیر قانونی - دزدیده شده - تولیدات مرتبط با اثر تحت پوشش اقدام نماید. صاحب حق امتیاز میتواند با اتکا به رای دادگاه چنین فعالیتهای غیر قانونی را متوقف نموده و نیز درخواست جبران خسارت مالی و یا تصدیق رسمیت بنماید.

▪ اجرای قانون حق نسخه برداری:

قانون حق نسخه برداری متکی به رویه های رسمی نیست. هر اثر ابداعی از لحظه بوجود آمدن تحت پوشش قانون قرار می گیرد. با این حال در بسیاری از کشورها دفاتر ملی حق نسخه برداری وجود دارد و در برخی قوانین این امکان را به ابداع کنندگان می دهند تا برای مثال عنوان اثر خود را به ثبت برسانند. با توجه به استفاده گسترده و روزافزون حقوق مرتبط با آثار ادبی، موسیقی و نمایشی، بسیاری از صاحبان آثار ادبی، موسیقی و نمایشی امکانات لازم برای پیگیری و اجرای قانون حق نسخه برداری را ندارد. از این رو در بسیاری از کشورها پیدایش سازمانها یا انجمن های جمعی روند فزاینده ای پیدا کرده است. این انجمن ها می توانند اعضاء خود را از امکانات قانونی و اجرایی مثلاً در اخذ مطالبات، مدیریت و پرداخت حق امتیاز ناشی از بکارگیری بین المللی یک اثر بهره مند سازند. در ۵۰ سال گذشته مجموعه ای از حقوق مرتبط با حق نسخه برداری بسرعت بوجود آمده است. این حقوق مرتبط پیرامون آثار تحت پوشش بوجود آمده اند و حقوق مشابه اما محدودتر و کوتاه مدت تری را نسبت به موارد زیر فراهم میسازد:

- هنرمندان (مانند بازیگران و نوازندگان) به هنگام اجرای اثر هنری

- تولیدکنندگان آثار صوتی ضبط شده (مانند نوار کاست و لوح فشرده) در خصوص عملیات ضبط.

- سازمانهای پخش صدا و سیما در خصوص پخش برنامه های تلویزیون و رادیویی

□ حقوق فناوری اطلاعات:

قانون آزادی اطلاعات مصوب سال ۲۰۰۰ بخش دولتی را به بازنگری برنامه های اطلاعاتی خود وادار کرده است. برای بسیاری پذیرش این قانون به معنی آغاز مشکلاتی در بخش مالی و منابع IT بوده است. فقط میزان کمی از ذخیره های داده ها و فناوری های مدیریت نوین پاسخگوی این قانون جدید

هستند. بسیاری از حجم اطلاعات موجود بر پایه‌ی سیستم کنونی تنظیم شده است و مطابق دستورالعمل قانون حمایت داده‌های ۱۹۹۸ تنظیم شده است.

قانون آزادی اطلاعات (که در تاریخ اول ژانویه مشروعیت یافت) با مجموعه روش‌ها و دستورالعمل‌های جدید، در سال ۲۰۰۵ برای شرکت‌ها در دسرها‌ی زیادی به همراه آورده است. در یک تحقیق از ۱۰۰ بخش دولتی اجرایی IT (پیش از کریسمس) ۷۸٪ پاسخ‌دهندگان بر این عقیده بودند که شرکت آن‌ها نخواهد توانست در سال جدید خود را با این قانون وفق دهد.

به روز کردن سیستم‌های IT موجود فعالیت شدید در حوزه‌ی مدیریت سندهای اداری و مدیریت چرخه‌ی اطلاعاتی را شامل می‌شود. هزینه‌ی معمول بخش مدیریت سند در سال ۲۰۰۲ در سازمان‌های دولتی بین ۸۰۰۰۰ تا ۵۰۰۰۰۰۰ پوند برآورد شده است.

“آندریا سایمونز”، مشاور ارشد سازمان مدیریت عمومی IT، می‌گوید سازمان‌های محلی برای قبول سریع این قانون جلسات مذاکره‌ی بسیاری با سازمان‌های بزرگ دولتی داشته‌اند. پیش از این بسیاری از سازمان‌ها قوانینی برای مدیریت ارتباط با مشتری تصویب کرده بودند، اما اکنون باید تمام تلاش خود را برای حفظ و کنترل اطلاعات خود به کار گیرند. او همچنین اضافه می‌کند که در گذشته مبالغ زیادی برای سیستم‌های مدیریت سندهای اداری مانند Microsoft Sharepoint هزینه شده است، اما کارشناسان IT در آوریل گذشته به این نتیجه رسیده‌اند که این روش‌ها و این سرمایه‌گذاری‌ها پاسخ‌گوی نیازهای مرتبط با آزادی اطلاعات نیستند. بخش‌های زیادی در ادارات و سازمان‌های دولتی به اجبار اندیشه‌ها و روش‌های گذشته‌ی خود را تغییر دادند و سعی کردند اصلاحاتی در این بخش‌ها ایجاد کنند. آنچه که مسلم است مدیریت موفق اطلاعاتی همواره از اهمیت زیادی برخوردار بوده است. سازمان‌های دولتی به طور کلی CRM، خدمات‌ای میل و ذخیره‌ی اطلاعات خوبی دارند اما امروزه تلاش بر این است که تمام این عوامل به طور یکپارچه تنظیم شوند. سایمون می‌گوید: “اشتباه

بزرگ روش‌های پیشین ذخیره‌ی اطلاعات در شرایط نامناسب و وضعیت نامطمئن بود، گذشته از این در آن زمان دولت هیچ هزینه‌ای برای ذخیره‌ی اطلاعات در نظر نمی‌گرفت.

امسال بسیاری از سازمان‌ها فعالیت‌های خود را بر سیستم‌های مدیریت اسناد و بایگانی آن‌ها تنظیم کرده‌اند و کارهای زیادی برای تحقق این هدف انجام شده است.

سایمونز می‌گوید: "اوایل ژانویه مشکلات به سرعت خود را نشان داد. همه‌ی ما نیاز مبرم به مدیریت اسناد و کنترل امور بایگانی را درک می‌کنیم. این نیازها بر مسایل مالی و بازدهی سازمان‌ها تاثیر مستقیم می‌گذارند. با اعمال مدیریت صحیح می‌توانیم اطلاعات مورد نظر را به راحتی استخراج کنیم." به نظر سایمونز در برخی موارد به سیستم‌های دانش مدیریت نیازمند هستیم.

برخی از شاخه‌های مدیریت اطلاعات و ذخیره‌ی داده‌ها که به وفور مورد استفاده‌ی مدیران IT قرار می‌گیرد، برای تطابق با این قانون، نرم‌افزارهایی برای ذخیره و مدیریت اطلاعات طراحی کرده‌اند. این بخش‌ها از برجسب‌های الکترونیکی و بارکدها استفاده می‌کنند.

▪ اجرای بین‌المللی کپی‌رایت و ثبت اختراعات مربوط به نرم‌افزار:

نتایج بررسی‌های شرکتهای کامپیوتری که در زمینه نرم افزار فعالیت میکنند بیانگر آن است که صنعت نرم‌افزار کامپیوتری به طور چشم‌گیری از سال ۱۹۸۰ به‌ویژه در زمینه توسعه‌ی استانداردهای صنعتی (هم‌چون ویندوز) رشد داشته است و کاهش هزینه‌ها در زمینه‌ی سخت‌افزار باعث شده است، تقاضای تولیدات کامپیوتری افزایش یابد. شرکتهای کامپیوتری پس از حصول اطمینان از آن که صنعت نرم‌افزار دارای اساس و بنیان علمی است، به ناچار تمام هزینه‌های تحقیقات و توسعه‌ی دانش خود را در این زمینه صرف می‌کنند. میزان توانایی این شرکتهای برای حمایت از نرم‌افزاری که تولید می‌کنند، معیاری می‌باشد برای تشخیص مکان‌هایی که محصولات شرکت باید در آن‌ها پخش و توزیع شوند. در حقیقت از آنجایی که ماهیت نرم‌افزار کامپیوتری به گونه‌ای است که به سادگی قابل کپی‌برداری

است، این شرکتها خوب می‌دانند که باید از دارایی‌های ارزشمند خود، با قوی‌ترین امکانات موجود (حق چاپ یا ثبت اختراع) محافظت و حمایت کنند. افزون بر این، شرکتها به طور کامل آگاه است که اگر بتواند بدون ترس از کپی‌برداری، نرم‌افزار خود را در بازارهای بین‌المللی توزیع کند، از سود بیش‌تری برخوردار خواهد شد. از این رو این شرکتها علاقه‌مند می‌باشند تا زمینه‌ی حمایت از نرم‌افزار خود را در نظام "کپی‌رایت" یا ثبت اختراع فراهم آورند.

واژه Copyright که در متون فارسی گاه به معنی حق تکثیر (دبیرخانه شورای عالی انفورماتیک، ۱۳۷۳) گاه به صورت حق مولف (صادقی نشاط. ۷۳ : ۱۳۷۶). در مواردی به حق التالیف، حق چاپ، حق نشر (نوروش. ۱۳۹ : ۱۳۷۷) و «حق طبع، حق چاپ، حق تقلید، حق تالیف» (فرهنگ ۴۲ : ۱۳۷۱) ترجمه شده است، از جمله واژه‌هایی است که بویژه موقع استفاده در کنار مقوله حقوق ادبی و هنری موجب بروز پاره‌ای اشتباهات می‌شود و ضروری به نظر می‌رسد رابطه این دو تشریح شود.

منشا طرح مفهوم کپی‌رایت به تفاوت ماهوی دو نظام حقوق فرانسه و نظام حقوق انگلستان و آمریکا برمی‌گردد. در واقع این تفاوت مبتنی بر این نگرش است که اساساً حقوق مولف از انتشار اثر ناشی می‌شود نه از خلق آن (یوناسکو، ۴۶ : ۱۳۵۵) در حالیکه در مورد خلق عمدتاً حق معنوی اثر مطرح میشود و در زمان نشر حقوق مادی نمود بیشتری نسبت به حقوق معنوی، حداقل از منظر دعاوی حقوقی پیدا می‌کند (همان. ۴۸).

بر این اساس حق معنوی در نظامهای حقوقی کشورهای انگلستان و آمریکا حضوری کمرنگتر از این حق در نظام فرانسه از خود نشان می‌دهد. به‌طور کلی در حالیکه در نظام فرانسه مجموعه حقوق معنوی و مادی و تحت عنوان مالکیت ادبی و هنری مطرح می‌گردد و این مفهوم اساس کنوانسیون برن را نیز تشکیل می‌دهد، در کشورهای کامن لائو مفهوم «کپی‌رایت» متولد میشود و برخی از صاحب‌نظران ما این واژه را به درستی در معنی محدود «حق بهره‌برداری مادی» (امامی.) به کار برده‌اند

نه به‌عنوان «حق مولف» که از مضمون گسترده‌تری برخوردار است. بنابراین مفهوم کپی راییت در درجه اول به حقوق اقتصادی صاحبان کارهای تحت حمایت آن مربوط می‌شود. در واقع ظهور این مفهوم ریشه در یک تحول اقتصادی در تکنولوژی تولید و عرضه کارهای ادبی، علمی و هنری به عموم یعنی اختراع صنعت چاپ داشت که با ممکن کردن تولید انبوه، تجارت جدیدی به نام چاپ و فروش کتاب را به عرصه فعالیت‌های اقتصادی اضافه کرد. هر چند در گذر تکاملی، مفهوم کپی راییت سایر گونه‌های آثار ادبی و هنری را نیز در بر گرفت.

در مقام نتیجه‌گیری می‌توان گفت سیستم کپی راییت عمدتاً به جنبه‌های اقتصادی حقوق پدیدآورندگان آثار معطوف بوده و این سیستم در جنبه‌های فلسفی و شخصی ضعیفتر از نظام حقوق فرانسه است و در آن ملاحظات عینی و اجتماعی بر ملاحظات ذهنی و شخصی ارجحیت دارد. البته ذکر این نکته ضروری است با ملحق شدن کشورهای هر دو نظام به کنوانسیون‌های بین‌المللی نقطه نظرهای آنها به هم نزدیکتر شده است.

□ حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزار

بحث نرم‌افزار و انطباق آن با یکی از صور حقوقی (مالکیت صنعتی در مقابل مالکیت ادبی و هنری) از جمله بحث‌انگیزترین مباحث محافل حقوقی و ذینفع محسوب می‌شود. (آنتونی، ۲۸ : ۱۹۸۶). در حالیکه گروهی از حقوقدانان و نظام‌های حقوقی برخی کشورها، نرم‌افزارها را جزء گونه‌های ادبی و هنری می‌شمارند، پاره‌ای آن را از مصادیق اختراع و نوآوری دانسته و از مقوله‌های حوزه مالکیت صنعتی برمی‌شمارند (همان : ۲۹). به ویژه مشکل از این ناحیه تشدید می‌شود که هیچیک از دو کنوانسیون برن و پاریس (اولی به‌عنوان معاهده مربوط به آثار ادبی و هنری و دومی به‌عنوان معاهده مالکیت صنعتی) در مورد شمول نرم‌افزار صراحت ندارد و اصلاحیه‌های بعدی نیز تعریف نظام حقوقی را به خود کشورها واگذار کرده‌اند (همان : ۳۱-۳۰).

بسیاری از کشورها که قوانین حق مولف خود را اصلاح کرده‌اند، نظیر آمریکا، انگلیس، آلمان، فرانسه، اندونزی و مالزی، برنامه کامپیوتری را در زمره موضوعات مشمول این حق قرار داده و آن پدیده را در ردیف آثار ادبی و هنری منظور داشته‌اند (لویدز، ۲۴۲-۲۴۱ : ۱۹۹۳) در مقابل در پاره‌ای از کشورها دعاوی مربوط به نرم‌افزار در قالب قوانین مالکیت صنعتی حل و فصل می‌شود (همان، ۲۲۶-۲۲۵). در ایران اغلب حقوقدانان اعتقاد دارند نرم‌افزار از مصادیق اثر فنی (موضوع بند ۱۱ ماده ۲) قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان می‌باشد

با این حال شورای عالی انفورماتیک کشور به‌عنوان مرجع صاحب صلاحیت در این رشته، قانون مزبور را کافی ندانسته و در صدد تدارک قانون کاملتری برای تعیین تکلیف نرم‌افزار است (آیتی، همان، ۱۳۱)

۲- بررسی قوانین-معاهده‌ها-کنوانسیونها و موافقت نامه‌ها در مالکیت معنوی

۲-۱- تعاریف

۲-۱-۱- معاهده

«معاهده (Treaty) عبارت از یک توافق (Agreement) بین دولت‌ها است که به‌صورت کتبی منعقد شده، مشمول حقوق بین‌المللی باشد، صرفنظر از عنوان خاص آن و اعم از این که در سندی واحد یا در دو یا چند سند مرتبط به هم منعکس شده باشد» (بند ۱ ماه ۲ کنوانسیون وین).

هر چند در تعریف معاهده آمده است که این نوع سند می‌تواند عناوین مختلفی داشته باشد ولی با این حال این نتیجه نیز می‌تواند بدست آید که هرگاه واژه Treaty مورد استفاده قرار می‌گیرد، باید برای اسنادی بکار رود که بین‌الدولی، کتبی و مشمول حقوق بین‌الملل عمومی باشد مانند عهدنامه‌های صلح، عهدنامه‌های اتحاد و یا عهدنامه‌های اقتصادی .

□

□ معاهدات

الف : معاهده - قانون: معاهده در حکم قانون بین‌المللی مورد رعایت همه دولتها است،

ب : معاهده - قرارداد: یک عمل حقوقی است که برای طرفین آن متقابلاً در انجام یا عدم انجام کاری تعهد ایجاد می‌کند

از حیث تشریفات انعقاد نیز معاهده می‌تواند به صورت امضا یا تصویب منعقد شود. در حالت اول معاهده بدون انجام تشریفات پیچیده، توسط قوه مجریه امضا شده و دارای همان اعتبار حقوقی موافقت‌نامه‌های رسمی است ولی در نوع دوم - موافقت‌نامه رسمی - اعلان رضایت به التزام نمی‌تواند از طریق امضا (توسط قوه مجریه) صورت گیرد بلکه الزاماً باید از طریق تصویب (طی تشریفات مقرر در قانون اساسی هر کدام از کشورها) صورت گیرد.

۲-۱-۲- کنوانسیون (Convention)

معمولاً برای اسناد مهم چند جانبه که در بردارنده قواعد بنیادین بین‌المللی هستند بکار میرود. در مواردی مشاهده شده که این لغت بر عهدنامه‌های دو جانبه بین کشورها اطلاق شده است و در بعضی از کشورها چون آمریکا، اصولاً بین «کنوانسیون» و «عهدنامه» فرقی قائل نیستند و شرایط تصویب، مبادله چاپ و انتشار آنها یکی است این واژه که در فارسی غالباً «مقاوله نامه» ترجمه شده است.

۳-۱-۴- موافقت‌نامه (Agreement)

موافقت‌نامه معمولاً برای اسناد دو جانبه بین کشورها، بین کشورها و سازمانهای بین‌المللی، بین سازمانهای بین‌المللی با همدیگر در زمینه‌های مختلف اقتصادی، تجاری، فرهنگی، علمی و ... اطلاق میشود. موافقت‌نامه‌های تجاری و بازرگانی از نمونه‌های بارز این گونه اسناد است. به این گونه اسناد موافقت‌نامه‌های ساده یا اجرایی نیز گفته میشود.

□ **تفاوت‌های موافقت‌نامه و عهدنامه**

طبق تعریف مقرر در بند ۱ ماده ۲ کنوانسیون وین، معاهده الزاماً و منحصرأً بین دولتها منعقد میشود. درحالی که موافقتنامه‌های بین‌المللی به مفهوم عام کلمه مقید به چنین شرطی نیستند. همچنین از حیث موضوعی، موضوع معاهدات بین‌المللی معمولاً قواعد بنیادین جامعه بین‌المللی است در حالی که موافقتنامه‌های بین‌المللی در ارتباط با مسائل سیاسی - تجاری، فرهنگی بین دو یا چند کشور منعقد میشود. از نقطه نظر تشریفات انعقاد نیز معمولاً معاهده باید به تصویب قوه مقننه برسد در حالیکه در موافقتنامه امضاء قوه مجریه کافی است (البته ممکن است قوانین اساسی کشورها تمهیدات دیگری پیش‌بینی کرده باشند)

۴-۱-۲- پروتکل (Protocol)

- ۱- پروتکل به سند انضمامی به یک معاهده اطلاق میشود. این نوع سند معمولاً برای تکمیل، تفسیر یا اصلاح یک معاهده بکار برده میشود.
- ۲- در مواقعی منظور از پروتکل صورت جلسه کنفرانسی است که نمایندگان کشورها موافقت خود را با آن اعلام میکنند.
- ۳- سند (صورت جلسه) امضاء یک معاهده را گاه «پروتکل امضاء» مینامند.
- ۴- در مواردی نیز به سند (صورت جلسه) مبادله یک معاهده نیز، «پروتکل مبادله» گویند.

۵-۱-۲- سند نهایی (Final Act)

یک بیانیه رسمی یا خلاصه مذاکرات کنگره یا مجلس و مجمعی است که در آن معاهداتی که مورد مذاکره قرار گرفته نام برده شده و یا به اختصار تشریح شده است. البته امضاء چنین سندی دلیل قبول تعهداتی که در آن تشریح شده یا نام برده شده نیست (وزارت امور خارجه)

۶-۱-۲- سند عمومی (General Act)

به اسنادی اطلاق میشود که علاوه بر نام بردن تعداد معاهدات مورد مذاکره در کنفرانس، خود نیز به صورت یک معاهده در میآید به نحوی که هر یک از معاهداتی که در خود دارند جزئی از آن را تشکیل میدهند درست در نقطه مقابل سند نهایی قرار دارد.

۷-۱-۲- رضایت به التزام در قبال معاهده

به موجب ماده ۱۱ کنوانسیون وین (۱۹۶۹) «رضایت دولت به التزام در قبال یک معاهده از طریق امضاء (Signature)، مبادله اسناد (Exchange of Instruments)، تصویب (Ratification)، پذیرش (Approval)، الحاق (Accession) یا به هر وسیله دیگری که مورد توافق قرار گرفته باشد، اعلام میشود»

بنابراین هر یک از عناوین فوق در واقع روشی برای التزام در قبال معاهده است.

- **امضاء** : توسط نمایندگان تام‌الاختیار برای رسمیت بخشیدن به متن معاهده صورت میگیرد و ممکن است امضاء عادی، امضاء همزمان با کسب تکلیف و یا امضاء معوق (پاراف) باشد.

- **مبادله اسناد** : شرط لازم‌الاجرا بودن معاهده محسوب میشود. و حسب نوع معاهده، صور گوناگونی دارد.

- **تصویب** : عبارت است از تأیید و اعلام التزام قطعی از سوی مجلس قانونگذاری یک کشور نسبت به اجرای مقررات یک معاهده و موجب میشود معاهده به مشابه قانون داخلی به اجرا درآید.

- **پذیرش یا قبولی** : عبارت است از اعلام التزام در قبال یک معاهده از طریق صدور سند، که تعهد قطعی کشور را نسبت به مفاد یک معاهده ابراز میدارد.

- **تأیید** : تفاوتی جزئی با پذیرش دارد و سندی است که به موجب آن یک دولت امضاء خود را به طور موقت تنفیذ کرده پس از آن مورد پذیرش قرار میدهد.

- الحاق : عبارت است از ترتیبی است که به وسیله آن کشوری که در تدوین یک معاهده بین‌المللی مشارکت نداشته. رسماً به عضویت آن درآمده و مقررات مندرج در آن را متقبل گردد.

۲-۲- انواع کنوانسیونهای مرتبط با حقوق مالکیت معنوی

۱-۲-۲- معاهده همکاری در خصوص گواهینامه‌های اختراع (PCT)

این معاهده دارای ۶۹ ماده است که در یک فصل مقدماتی و ۸ فصل تنظیم شده‌اند. به علاوه، مطابق ماده ۵۸ آن، آئین‌نامه اجرایی مربوطه که در برگیرنده ۱۱ قاعده می‌باشد، به تصویب رسیده است. به منظور معاضدت برای توسعه علوم و فنون، تکمیل حمایت قانونی از اختراعات، تسهیل و اقتصادی‌تر گردانیدن تحصیل حمایت از اختراعات زمانی که این امر در چند کشور مدنظر باشد، تسهیل دستیابی به اطلاعات فنی موجود در اسنادی که اختراعات جدید را توصیف می‌کنند و تسریع پیشرفت اقتصادی کشورهای در حال توسعه با اتخاذ تدابیری که کارایی نظام قانونگذاری آنها را در حمایت از اختراعات افزایش داده و به آنها امکان دسترسی آسان به اطلاعات مربوط به اکتساب راه‌حلهای فنی متناسب با نیازهایشان را فراهم آورد، و با اعتقاد به این که همکاری بین‌المللی تحقق این اهداف را تسهیل می‌کند، معاهده مورد بحث منعقد گردیده است.

فصل مقدماتی شامل ۲ ماده است که از سویی تشکیل یک اتحادیه برای همکاری در قلمرو تودیع، تحقیق و بررسی درخواستهای حمایت از اختراعات و ارائه خدمات فنی ویژه را اعلام می‌دارد و از سوی دیگر، به تعریف واژه‌های مورد استفاده از قبیل تقاضا، گواهینامه اختراع، گواهینامه ملی، گواهینامه منطقه‌ای، تقاضای ملی، تقاضای منطقه‌ای، تقاضای بین‌المللی، قانونگذاری ملی، مدت اولویت، دفتر منتخب، دفتر پذیرنده، اتحادیه، سازمان جهانی مالکیت معنوی، دفتر بین‌المللی و مدیر کل می‌پردازد. فصل اول با عنوان «تقاضای بین‌المللی و تحقیق بین‌المللی» در برگیرنده ۲۸ ماده (از ماده ۳ الی ۳۱) می‌باشد. به موجب این مقررات، تقاضاهای حمایت از اختراعات می‌توانند در هر کدام از کشورهای متعاقد، مثابه تقاضاهای بین‌المللی تودیع تلقی گردند و هر تقاضای بین‌المللی باید در برگیرنده

درخواست، شرح مطالبه یا مطالبات، طرح یا طرحها و یک علامت اختصار بوده باشد. به علاوه، تقاضا باید به زبانهای تعیین شده تقریر، حائز شرایط مادی مقرر و پاسخگوی شرط وحدت اختراع نیز باشد و عوارض مقرر پرداخت شود. چگونگی، شرایط و محتوی درخواست، شرح، مطالبات، طرحها و درخواست اولویت در موارد ۴ الی ۹ توضیح داده شده‌اند.

تقاضای بین‌المللی باید در نزد دفتر دریافت کننده مشخص شده، تودیع گردد. کسانی که محل سکونت آنها در کشورهای متعاقد باشد و یا تبعه این کشورها باشند، می‌توانند به این تودیع اقدام کنند. مجمع اتحادیه می‌تواند به کسانی که حائز این شرایط نیستند ولی در یکی از کشورهای شرکت کننده در کنوانسیون پاریس ساکن هستند و یا تبعه آن کشور می‌باشند، اجازه تودیع تقاضای بین‌المللی را بدهد.

تاریخ تودیع تقاضای بین‌المللی توسط دفت دریافت کننده، با در نظر گرفتن ضوابط مقرر و تاریخ دریافت آن، معین می‌شود. هر تقاضای بین‌المللی که شرایط مقرر را احراز کرده و یک تاریخ تودیع بین‌المللی برای آن منظور شده است. از همان تاریخ دارای آثار یک تودیع داخلی قانونی در هر کدام از کشورهای تعیین شده می‌باشد و از اعتبار یک تودیع ملی قانونی مطابق کنوانسیون پاریس برخوردار است. نمونه اصلی تقاضای بین‌المللی به دفتر بین‌المللی فرستاده می‌شود و کپی آن در دفتر دریافت کننده باقی می‌ماند. در صورتی که تقاضای بین‌المللی حائز شرایط مقرر نباشد، دفتر دریافت کننده مودع را دعوت می‌کند تا در مدت مقرر آنها را اصلاح کند و در غیر اینصورت، چنان تلقی خواهد شد که تودیع رسماً پس گرفته شده است.

هر تقاضای بین‌المللی موضوع یک تحقیق بین‌المللی قرار می‌گیرد. هدف تحقیق بین‌المللی کشف حالت فنی متناسب می‌باشد که بر اساس مطالبات و با در نظر گرفتن مشخصه‌ها و طرحها انجام می‌پذیرد.

تحقیق بین‌المللی توسط اداره تحقیق بین‌المللی انجام می‌شود و این اداره ممکن است یک دفتر ملی یا یک سازمان بین‌الدولی نظیر «انستیتو بین‌المللی گواهینامه‌ها» بوده باشد. اداره‌ای که تحقیق بین‌المللی را بر عهده دارد. مطابق آئین مقرر در معاهده، آئین‌نامه اجرایی و موافقت‌نامه منعقد شده با دفتر بین‌المللی، عمل می‌کند. این اداره گزارش تحقیق را در موعد و در شکل مقرر تهیه و آنرا به مودع و دفتر بین‌المللی منتقل می‌کند.

دفتر بین‌المللی به انتشار بین‌المللی تقاضاهای بین‌المللی اقدام می‌کند مگر آنکه تقاضایی پس گرفته شود یا در حکم پس گرفتن تلقی شود و یا اینکه در بردارنده اصطلاحات یا طرحهای خلاف اخلاق یا نظم عمومی باشد.

هیچ قانونگذار داخلی نمی‌تواند طالب آن باشد که تقاضای بین‌المللی، خواه از نظر شکلی، خواه از نظر محتوایی، توقعاتی متفاوت یا بیشتر از آنچه در معاهده مقرر شده است را برآورد نماید، جز برخی موارد که در ماده ۲۷ معاهده پیش‌بینی شده است.

انتشار بین‌المللی یک تقاضای بین‌المللی در مورد حمایت از حقوق مودع در یک کشور تعیین شده، دارای همان آثاری در کشور مذکور است که قانونگذاری داخلی آن برای انتشار اجباری تقاضاهای ملی قائل است.

دفتر بین‌المللی و اداره‌ای که تحقیق بین‌المللی را بر عهده دارد نباید به هیچ شخص یا اداره‌ای امکان دسترسی به تقاضای بین‌المللی قبل از انتشار بین‌المللی را فراهم نمایند مگر به درخواست یا اجازه مودع.

فصل دوم معاهده به امر بررسی ابتدایی بین‌المللی اختصاص دارد. بر اساس تقاضای مودع، تقاضای بین‌المللی، مطابق با ضوابط تعیین شده در معاهده و آئین‌نامه اجرایی آن، موضوع این بررسی قرار می‌گیرد. برای اقدام به این تقاضا، مودع یا باید در یکی از کشورهای متعهد سکونت یا تبعه آن کشور باشد. تصمیم‌گیری در مورد سایرین و طبقه موارد پیش‌بینی شده در معاهده، بر عهده مجمع است.

در تقاضای بررسی ابتدایی باید کشور یا کشورهایی از متعاهدین که مودع قصد استفاده از نتایج بررسی را در آنها دارد، مشخص شوند. بررسی مذکور توسط اداره مسئول بررسی ابتدایی بین‌المللی انجام می‌پذیرد. هدف از این بررسی اظهارنظر مقدماتی و بدون هیچ تعهدی در مورد این مسئله است که آیا اختراعی که حمایت از آن مورد؟ است جدید به نظر می‌رسد؟ آیا یک فعالیت اختراعی را موجب می‌شود؟ و آیا توان آنرا دارد که قابل استفاده صنعتی قرار گیرد؟ برای انجام این بررسی، تمام اسناد مذکور در گزارش تحقیق بین‌المللی مورد توجه قرار می‌گیرد و روش مورد استفاده توسط اداره بررسی ابتدایی بین‌المللی، توسط معاهده، آئین‌نامه اجرایی آن و توافقنامه منعقد شده بین دفتر بین‌المللی و اداره مذکور تعیین می‌شود.

اداره فوق‌الذکر، در مهلت و در شکل مقرر، گزارش بررسی بین‌المللی را تهیه می‌کند. این گزارش در برگیرنده هیچ اعلامی در مورد قابلیت دریافت گواهینامه برای اختراعی که حمایت از آن تقاضا شده است نمی‌باشد و صرفاً در مورد هر تقاضایی اعلام می‌کند که آیا آن تقاضا پاسخگوی ویژگیهای جدید بودن، فعالیت اختراعی و استفاده صنعتی هست یا خیر. این گزارش همراه با ضمایم مقرر، به مودع و دفتر بین‌المللی فرستاده می‌شود. بررسی ابتدایی بین‌المللی دارای ویژگی محرمانه بودن است و جز به درخواست مودع، دفتر بین‌المللی و اداره مسئول بررسی نمی‌توانند در هیچ زمانی و به هیچ شخص یا اداره‌ای امکان دسترسی به پرونده را فراهم کنند و یا اطلاعاتی در مورد صدور یا عدم صدور گزارش بررسی ابتدایی بین‌المللی و استرداد یا حفظ تقاضا ارائه دهند.

فصل چهارم در ارتباط با خدمات فنی می‌باشد. این خدمات شامل خدمات اطلاعات فنی که توسط دفتر بین‌المللی برای کشورهای متعاهد، اتباع آنها و کسانی که در قلمرو آنها سکونت دارند فراهم می‌شود، و کمکهای فنی که توسط کمیته کمکهای فنی به عمل می‌آیند، می‌شود. مسئولیت کمیته مذکور، سازمان دادن کمکهای فنی اعطایی به آن دسته از کشورهای متعاهد که کشورهای در حال توسعه هستند با هدف توسعه نظامهای گواهینامه آنها، چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی،

می‌باشد. کمکهای فنی مخصوصاً دربرگیرنده آموزش متخصصین، در اختیار قرار دادن کارشناسان و تهیه تجهیزات می‌باشد.

فصل پنجم به مقررات اداری اختصاص یافته است. طبق این مقررات، اتحادیه دارای یک مجمع، یک کمیته اجرایی، یک دفتر بین‌المللی و یک کمیته همکاری فنی است که ترکیب، وظائف و اختیارات و چگونگی فعالیت آنها به تفصیل در مواد مختلف بیان شده است. همچنین این فصل دربرگیرنده مقررات مربوط به بودجه است که درآمدها، هزینه‌ها و ... را تنظیم می‌کنند.

فصل ۶، ۷ و ۸ دربردارنده مقررات متفرقه در ارتباط با حل و فصل اختلافات، تجدیدنظر و تغییر در معاهده، لازم‌الاجرا شدن آن، حق شرط، اجرای تدریجی، انصراف، امضاء، زبانهای رسمی و غیره می‌باشند.

۲-۲-۲- کنوانسیون پاریس در خصوص حمایت از مالکیت صنعتی

کنوانسیون دارای ۳۰ ماده و ۱۶ ماده مکرر می‌باشد که هر کدام بندهای متعددی را در برمی‌گیرند.

ماده ۱:

به موجب بند اول ماده یک. کشورهایی که کنوانسیون در مورد آنها قابل اجرا است، به منظور حمایت از مالکیت صنعتی، در حالت «اتحادیه» متشکل می‌شوند.

مفاد کنوانسیون را میتوان ذیل ۶ عنوان اشخاص تحت حمایت، موضوعات تحت حمایت، ساختار اتحادیه، مسائل مالی، تغییر و تجدیدنظر و مسائل متفرقه طبقه‌بندی کرد.

این کنوانسیون در ۲۰ مارس ۱۸۸۳ در پاریس به تصویب رسید و به ترتیب در تاریخهای ۱۴ دسامبر

۱۹۰۰ در بروکسل، ۲ ژوئن ۱۹۱۱ در واشنگتن، ۶ نوامبر ۱۹۲۵ در لاهه، ۲ ژوئن ۱۹۳۴ در لندن، ۳۱

اکتبر ۱۹۵۸ در لیسبون، ۱۴ ژوئیه ۱۹۶۷ در استکهلم مورد تجدیدنظر قرار گرفته و در ۲۸ سپتامبر

۱۹۷۹ تغییر یافته است.

بندهای ۲ و ۳ ماده یک کنوانسیون، موارد زیر را موضوع حمایت از مالکیت صنعتی قلمداد کرده است :

ورقه اختراع، مدل مفید، طرح‌ها و مدل‌های صنعتی، علائم صنعتی، تجاری و خدماتی، اسم تجاری، نامگذاریهای اولیه و ممانعت از رقابتهای ناسالم.

مالکیت صنعتی در این کنوانسیون در مفهوم وسیع آن مورد توجه قرار گرفته و نه تنها شامل صنعت و تجارت در مفهوم خاص آن می‌گردد بلکه قلمرو صنایع کشاورزی و استخراجی و تمام محصولات مصنوع یا طبیعی نظیر غلات، برگهای توتون، میوه‌جات، چهارپایان، مواد معدنی، گل و آرد را نیز در برمی‌گیرد.

ماده ۲:

به موجب ماده ۲ (بندهای ۱ و ۲ و ۳)، اتباع کشورهای عضو اتحادیه تحت عنوان «رفتار ملی» مورد توجه قرار گرفته‌اند. اتباع هر یک از کشورهای اتحادیه، در ارتباط با حمایت از مالکیت صنعتی در تمام کشورهای دیگر عضو از همان امتیازاتی که قوانین آن کشورها برای اتباع خود قائل هستند، برخوردار می‌شوند بدون آنکه این امر به حقوق خاص پیش‌بینی شده در کنوانسیون خدشه‌ای وارد کند. در کشوری که حمایت مورد درخواست است، برای بهره‌مندی از حقوق مربوطه، از اتباع اتحادیه شرط سکونت یا محل کار مطالبه نمی‌شود. در عین حال، مقررات قانونی هر کدام از کشورهای عضو در مورد آیین دادرسی قضایی و اداری و صلاحیت و ... لازم‌الاجرا هستند.

ماده ۳:

اتباع کشورهایی که عضو اتحادیه نیستند، اگر در خاک کشورهای عضو اتحادیه سکونت داشته و یا دارای مؤسسات صنعتی یا تجاری واقعی باشند، همانند اتباع کشورهای عضو اتحادیه تلقی می‌شوند.

ماده ۴:

درخواست کننده پروانه اختراع، مدل مفید، نقشه یا مدل صنعتی، علامت ساخت یا تجارت در صورت تودیع قانونی آن در یکی از کشورهای عضو، برای تودیع آن در سایر کشورهای عضو از حق اولویت برخوردار است.

منظور از تودیع قانونی آن است که مطابق قوانین هر کدام از کشورهای عضو و یا مطابق معاهدات دو جانبه یا چند جانبه منعقد شده در میان آنها انجام پذیرد به نحوی که تاریخ تسلیم درخواست را در کشور مورد نظر، بدون توجه به سرنوشت بعدی آن، محرز گرداند.

قبل از انقضاء مهلت مقرر، چنین تودיעی با اقدامات دیگر نظیر یک تودیع دیگر، اعلام اختراع یا استفاده از آن، به معرض فروش گذاشتن نمونه‌های طرح یا مدل، استفاده از علامت و غیره، بی‌اعتبار نمی‌شود. البته حقوق مکتسب اشخاص ثالث قبل از تاریخ اولین درخواستی که مبنای اولویت قرار می‌گیرد، مطابق قوانین داخلی هر کدام از کشورها عضو می‌باشد.

مدت اعتبار حق اولویت مذکور برای ورقه اختراع ۱۲ ماه و برای نقشه‌ها و مدل‌های صنعتی، علائم ساخت یا تجارت و مدل مفید ۶ ماه است. این مدت از تاریخ تودیع اولین درخواست محاسبه می‌شود. روزی که تودیع در آن انجام گرفته است مورد محاسبه قرار نمی‌گیرد و اگر آخرین روز، روز تعطیل رسمی بوده و یا روزی باشد که «دفتر» دریافت تودیع درخواست‌ها باز نیست، مدت مزبور تا اولین روزی خواهد بود که «دفتر» باز می‌شود. اگر درخواستی انجام پذیرد که قبلاً در ارتباط با موضوع آن در یکی از کشورهای عضو درخواستی تودیع شده است. اما درخواست اخیر باز پس گرفته شده یا مورد قبول واقع نشده و یا متروک مانده و در نتیجه مبنایی برای مطالبه حق اولویت قرار نمی‌گیرد. همانند اولین درخواست تلقی شده و تاریخ تودیع آن نقطه حرکت مدت اولویت محسوب می‌شود.

شخصی که اولویت تودیع را برای خود قائل است باید اعلامیه‌ای را منتشر و در آن، تاریخ و کشور محل تودیع را مشخص کند. کشورهای عضو اتحادیه می‌توانند تصویر تأیید شده درخواست قبلی را از او مطالبه نمایند.

هیچکدام از کشورهای عضو به بهانه اینکه تودیع کننده اولویت‌های متعددی را مطالبه می‌کند، یا اینکه درخواست او دربرگیرنده عناصر متعددی است که جزء درخواست یا درخواست‌هایی که اولویت آنها مورد مطالبه است نبوده‌اند، یا اینکه برخی عناصر اختراع که برای آنها مطالبه اولویت می‌شود جزء مطالبات انجام یافته در کشور اصلی نبوده‌اند، نمی‌تواند از پذیرش اولویت خودداری کند، در صورت مرکب بودن درخواست پروانه، درخواست کننده می‌تواند به ابتکار خود یا پس از مشخص شدن آن پس از بررسی‌های به عمل آمده، آنرا به تعدادی درخواستها تقسیم کند و برای هر کدام از آنها، مدت اولیه و در صورت اقتضاء بهره‌مندی از حق اولویت محفوظ خواهد بود.

در صورتی که در یکی از کشورهای عضو، تودیع کنندگان به انتخاب خود حق درخواست پروانه یا گواهی عامل اختراع داشته باشند، درخواست کننده گواهی عامل اختراع مشمول مقررات این کنوانسیون در مورد درخواست پروانه خواهد بود.

ورقه‌های اختراع که در کشورهای مختلف عضو اتحادیه توسط اتباع اتحادیه درخواست می‌شوند، از پروانه‌های مأخوذه برای همان اختراع در سایر کشورها، اعم از عضو یا غیر عضو در اتحادیه، مستقل خواهند بود. در صورت ورود کشور جدیدی در اتحادیه، وضع در مورد پروانه‌های موجود در زمان الحاق نیز بر همین منوال است.

در کشورهای مختلف عضو اتحادیه، پروانه‌های مأخوذه با استفاده از اولویت از مدتی برابر با آنچه اگر بدون استفاده از اولویت درخواست یا تودیع می‌شوند، بهره‌مند هستند.

به دلیل اینکه فروش محصول دارای پروانه تحت محدودیت‌های ناشی از قوانین داخلی قرار دارد، نمی‌توان از صدور پروانه خودداری کرد و یا آنرا ابطال نمود.

وارد کردن اشیای ساخته شده در سایر کشورهای عضو اتحادیه توسط صاحب پروانه به کشور محل صدور پروانه، موجبات سقوط حق او را فراهم نمی‌آورد.

هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه می‌توانند به منظور جلوگیری از سوء استفاده‌های ناشی از اعمال حق انحصاری ایجاد شده توسط پروانه نظیر فقدان بهره‌برداری، با اتخاذ تدابیر قانونی واگذاری اجباری امتیاز را پیش‌بینی کنند. تنها در صورتی می‌توان فقدان اعتبار پروانه را مطرح کرد که واگذاری اجباری امتیاز برای ممانعت از سوء استفاده کافی نباشد و حداقل ۲ سال از اولین واگذاری اجباری امتیاز سپری شده باشد. در صورتی می‌توان به دلیل فقدان یا عدم کفایت بهره‌برداری، درخواست مجوز اجباری کرد که حداقل ۴ سال از تاریخ درخواست پروانه و یا ۳ سال از تاریخ صدور پروانه گذشته باشد و صاحب پروانه دلیل مشروعی برای عدم اقدام خود ارائه ندهد.

انتقال اجباری امتیاز صرفاً با انتقال قسمتی از کارخانه یا کارمایه بازرگانی که از مجوز مزبور بهره‌مند است، امکان‌پذیر می‌باشد.

مقررات فوق‌الاشعار، با در نظر گرفتن تغییرات ضروری، در مورد مدل‌های مفید نیز قابل اعمال هستند. اما حمایت از نقشه‌ها و مدل‌های صنعتی به دلیل فقدان بهره‌برداری یا به علت وارد کردن اشیاء نظیر آنچه مورد حمایت قرار گرفته است، در معرض سقوط حق قرار نمی‌گیرد. در مورد علائم ساخت و تجارت نیز، اگر بهره‌برداری از علامت ثبت شده در کشوری اجباری باشد، ابطال ثبت بعد از یک مهلت عادلانه و در شرایطی که ذینفع نتواند دلایل عدم اقدام خود را توجیه کند، امکان‌پذیر است. بکارگیری علامت ساخت یا تجارت در شکل متفاوت و با استفاده از عناصری که موجبات دگرگونی وجه ممیزه علامت را فراهم نیاورد، از موجبات ابطال ثبت نیست. همچنین، بکارگیری همزمان یک علامت توسط مؤسسات صنعتی و تجاری که مالکین مشترک علامت تلقی می‌شود در روی محصولات یکسان یا شبیه بهم، مانع از ثبت آن نبوده و حمایت اعطاء شده را در هیچکدام از کشورهای اتحادیه کاهش

نخواهد داد، مشروط بر آنکه این نوع استفاه اذهان عمومی را به اشتباه نیاندازد و مخالف نظم عمومی نباشد.

برای پرداخت عوارض پیش‌بینی شده به منظور حفظ حقوق مالکیت صنعتی یک مهلت ارفاقی که حداقل شش ماه خواهد بود، اعطاء می‌شود و کشورهای عضو اتحادیه در احیاء پروانه‌های اختراع که پیرو عدم پرداخت مالیات از آنها سلب اعتبار شده است. مختار می‌باشند.

استفاده از وسایل موضوع پروانه در وسایل حمل و نقل دریایی، هوایی و زمینی سایر کشورهای اتحادیه یا در ملحقات آنها، مشروط بر آنکه بطور موقتی یا تصادفی وارد کشور شده باشند، خدشه بر حقوق صاحب پروانه تلقی نمی‌شود.

مواد ۶-۶ تا ۶-۷-۸-۹

شرایط ثبت و تودیع علامت ساخت و تجارت توسط قوانین داخلی هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه مشخص می‌شوند. اما عدم امکان تودیع، ثبت یا تجدید یک علامت در کشور اصلی دلیلی بر عدم پذیرش تودیع آن توسط اتباع اتحادیه در سایر کشورهای اتحادیه نخواهد بود و علامتی که در یکی از کشورهای عضو بطور قانونی ثبت شده است، مستقل از علائم ثبت شده در سایر کشورهای عضو اتحادیه و از جمله کشور اصی تلقی می‌شود.

کشورهای عضو اتحادیه باید از ثبت علامت ساخت یا تجارت که مشابه‌سازی، تقلید و یا تکثیر علامت دیگری است، خودداری کنند مشروط بر آنکه :

(۱) علامت اخیر طبق نظر مقامات صالحه کشور محل ثبت یا کشور محل استفاده، علامت شناخته شده فردی باشد که از حمایت کنوانسیون برخوردار است

(۲) برای محصولات همسان یا مشابه بکار رود به نوعی که امکان اشتباه را فراهم می‌سازد. اگر چنین ثبتی انجام یافته باشد، کشورهای مذکور باید از آن سلب اعتبار کرده و یا استفاده از آنرا ممنوع کنند.

حداقل مهلت برای درخواست ابطال چنین علامتی پنج سال از تاریخ ثبت می‌باشد و حداقل مهلت لازم برای ماهیت محصولی که علامت ساخت یا تجارت باید در روی آن نصب شود، در هیچ حالتی مانع از ثبت علامت نیست.

تودیع علامتهای جمعی متعلق به واحدهای محلی که وجود آنها مخالف قانون کشور مبداء نیست، مورد پذیرش و حمایت قرار می‌گیرند، حتی اگر این واحدها دارای مؤسسه صنعتی و یا تجاری نباشند. تعیین چگونگی حمایت از این نوع علامتها بر عهده هر کدام از کشورها است.

نام تجارتي، اعم از آنکه بخشی از یک علامت ساخت یا تجارت باشد یا خیر، بدون الزام به تودیع یا ثبت، در تمام کشورهای عضو اتحادیه مورد حمایت قرار می‌گیرد.

هر محصولی که به‌طور غیرمشروع در بردارنده علامت ساخت یا تجارت یا نام تجارتي باشد، هنگام ورود به کشورهایی از اتحادیه، یا در کشوری که در آنجا نصب علامت انجام می‌پذیرد، توقیف می‌شود. این توقیف به درخواست مدعی‌العموم، هر مقام صلاحیتدار دیگر و طرف ذینفع، مطابق قوانین داخلی هر کدام از کشورها انجام‌پذیر است. این ضوابط در صورت استفاده مستقیم یا غیرمستقیم از معرفی غلط در ارتباط با منشاء محصول یا هویت تولیدکننده. سازنده یا تاجر نیز قابل اعمال است.

ماده ۱۰

کشورهای عضو اتحادیه ملزم به تأمین حمایت واقعی در برابر رقابتهای ناسالم به اتباع اتحادیه هستند. رقابت ناسالم رقابتی است که خلاف رسوم شرافتمندانه در زمینه صنعت یا تجارت بوده باشد. مخصوصاً بر ممنوعیت موارد زیر تأکید شده است :

- مواردی که با مؤسسه، محصولات و یا فعالیتهای صنعتی یا تجاری رقیب ایجاد شبهه نمایند ؛
- بهانه‌جویی‌های نادرست در عمل تجارت به نوعی که مؤسسه، محصولات یا فعالیتهای صنعتی رقیب را بی‌اعتبار گردانند ؛

- مواردی که استفاده از آنها قادر به اشتباه انداختن اذهان عمومی در مورد ماهیت، شیوع ساخت، ویژگیها، قابلیت استفاده یا مقدار کالا باشد.

کنوانسیون، هر کدام از کشورهای عضو را متعهد می‌کند که به اتباع سایر کشورهای اتحادیه امکان شکایات قانونی متناسب، و برای سندیکاها و مجامع معرف صاحبان صنایع، تولیدکنندگان یا تجار ذینفع، امکان اقدام در مراجع قضایی یا اداری ذیصلاح را به منظور جلوگیری از اعمال مصرح در مواد ۹، ۱۰ و ۱۰ مکرر، را فراهم نمایند.

کشورهای عضو اتحادیه، مطابق قوانین داخلی خود، به اختراعات قابل دریافت پروانه، مدل‌های مفید، طرح‌ها و مدل‌های صنعتی و علائم ساخت و تجارت مربوط به محصولات که در نمایشگاههای بین‌المللی رسمی یا به رسمیت شناخته شده که در سرزمین آنها برگزار می‌شوند، حمایت موقتی اعطاء می‌کنند.

هر کدام از کشورهای اتحادیه باید یک اداره مالکیت صنعتی و یک بانک اطلاعاتی مرکزی برای ابلاغ پروانه‌های اختراع، مدل‌های مفید، طرح‌ها یا مدل‌های صنعتی و علائم ساخت و تجارت برای مردم ایجاد کند. این اداره نشریه‌ای را بصورت رسمی و ادواری منتشر خواهد کرد و بطور مرتب نام صاحبان پروانه‌های صادر شده را همراه با مشخصات مختصر اختراعات موضوع پروانه انتشار خواهد داد.

مواد ۱۳ و ۱۴

ارکان اتحادیه کنوانسیون پاریس عبارتند از مجمع اتحادیه، کمیته اجرایی و دفتر بین‌المللی و مواد ۱۳ و ۱۴ به تشریح آن پرداخته است.

اتحادیه دارای یک «مجمع» مرکب از کشورهای است که طبق مواد ۱۳ تا ۱۷ به آن پیوسته‌اند. در آن مجمع، هر یک از کشورها دارای یک هیئت نمایندگی همراه با اعضاء علی‌البدل، مشاوران و کارشناسان می‌باشد. هزینه هر هیئت نمایندگی توسط حکومت مربوطه تأمین می‌شود.

□ وظایف و اختیارات مجمع:

- بررسی و مطالعه مسایل مربوط به حفظ و توسعه اتحادیه و اجرای کنوانسیون ؛
- ارائه خط مشی‌های لازم به «دفتر بین‌المللی مالکیت صنعتی» منظور شده در کنوانسیون تأسیس‌کننده «سازمان جهانی مالکیت معنوی» در مورد تدارک کنفرانسهای تجدیدنظر ؛
  - بررسی و تصویب گزارشهای مدیر کل «سازمان» در ارتباط با اتحادیه ؛
  - ارائه خط مشی‌های سازنده در مورد مسایل مربوط به صلاحیت سازمان ؛
  - انتخاب اعضاء کمیته اجرایی مجمع و بررسی و تصویب گزارشها و فعالیتهای آن ؛
  - تعیین برنامه و تصویب بودجه دو ساله اتحادیه و تصویب تفریغ بودجه ؛
  - تصویب آئین‌نامه مالی اتحادیه ؛
  - ایجاد کمیته‌های کارشناسی و گروههای کاری در صورت تشخیص مفید بودن آن برای تحقق اهداف اتحادیه ؛
  - تصمیم‌گیری در مورد کشورهای غیرعضو، سازمانهای بین‌المللی بین دولتی و سازمانهای بین‌المللی غیر دولتی که می‌توانند در جلسات آن به‌عنوان ناظر پذیرفته شوند ؛
  - تصویب تغییرات مواد ۱۳ الی ۱۷ ؛
  - اقدام به هر عمل دیگری که برای وصول به اهداف اتحادیه مناسب باشد ؛
  - انجام سایر وظایف ناشی از کنوانسیون ؛
  - اعمال حقوقی که کنوانسیون تأسیس «سازمان جهانی مالکیت معنوی» به او اعطاء می‌کند در صورت پذیرش ؛
  - اخذ تصمیم در مورد مسایل مربوط به اتحادیه‌های دیگر تحت مدیریت «سازمان» بعد از حصول شناخت از نظریه کمیته هماهنگی ؛
  - تصویب آئین‌نامه داخلی خود.

هر هیئت نمایندگی در مجمع معرف یک کشور است. کشورهایی از اتحادیه که با یک توافق خاص در چهارچوب دفتری گردهم آمده‌اند، می‌توانند در جریان مذاکرات توسط یکی از آنها نمایندگی شوند. هر کشور عضو مجمع دارای یک رأی است و حد نصاب برای تشکیل جلسات آن، نصف کشورهای عضو می‌باشد، اما تحت شرایطی با حضور حداقل $\frac{1}{3}$ اعضا نیز می‌تواند تشکیل جلسه دهد. به استثناء ضوابط مقرر در

ماده ۱۴

مجمع دارای یک کمیته اجرایی است که اعضا آنرا از میان کشورهای عضو خود انتخاب می‌کند. کشوری که مقرر «سازمان» در سرزمین آن قرار دارد. از یک کرسی در کمیته اجرایی برخوردار است. کشورهای عضو کمیته اجرایی دارای یک هیئت نمایندگی هستند. این هیئت ممکن است با اعضا علی‌البدل، مشاوران و کارشناسان همراهی شود و تأمین هزینه آن بر عهده کشور مربوطه می‌باشد. تعداد اعضا کمیته $\frac{1}{4}$ تعداد اعضا مجمع می‌باشد و در انتخاب آنها باید به توزیع عادلانه جغرافیایی توجه شود. مدت عملکرد اعضا کمیته اجرایی از اختتام اجلاسی که آنها را انتخاب کرده است شروع و تا پایان اجلاس عادی بعدی مجمع ادامه می‌یابد. حداکثر $\frac{2}{3}$ اعضا کمیته می‌توانند مجدداً انتخاب شوند.

□ وظایف و اختیارات کمیته اجرایی:

- آماده کردن دستور کار مجمع ؛
- تسلیم پیشنهادهایی به مجمع در ارتباط با طرحهای برنامه و بودجه دو ساله تهیه شده توسط مدیر کل ؛
- تسلیم گزارشهای ادواری مدیر کل و گزارشهای سالانه بررسی حسابها به مجمع همراه با تفسیر خود
- اتخاذ تدابیر لازم برای اجرای برنامه اتحادیه توسط مدیر کل مطابق با تصمیمات مجمع و با در نظر گرفتن اوضاع و احوالی که در فاصله دو اجلاسی عادی مجمع حادث می‌شود ؛

- انجام هر وظیفه‌ای که در محدوده کنوانسیون به وی محول می‌شود؛

- تصویب آئین‌نامه داخلی خود.

کمیته اجرایی هر سال یکبار و با دعوت مدیرکل، اجلای عادی تشکیل می‌دهد که حتی‌الامکان باید در همان زمان و همان مکانی بوده باشد که کمیته هماهنگی «سازمان» اجلاس دارد. به علاوه کمیته ممکن است با دعوت مدیر کل به ابتکار خود یا بنا به تقاضای رئیس کمیته یا ۱/۴ اعضا آن، اجلاس فوق‌العاده داشته باشد.

هر کشور در کمیته اجرایی دارای یک رأی است. حد نصاب لازم برای تشکیل جلسات آن نصف کشورهای عضو می‌باشد. تصمیمات با اکثریت ساده آراء مأخوذه اتخاذ می‌شود. هر هیئت نمایندگی فقط می‌تواند معرف یک کشور بوده و فقط به نام یک کشور رأی دهد سایر کشورهای عضو اتحادیه که در کمیته اجرایی عضو نیستند می‌توانند به‌عنوان ناظر در جلسات آن حضور داشته باشند.

ماده ۱۵

وظایف اداری مربوط به اتحادیه توسط «دفتر بین‌المللی» انجام می‌شود و مخصوصاً امور دبیرخانه ارگانهای مختلف اتحادیه بر عهده این دفتر می‌باشد. مدیر کل «سازمان» عالی‌رتبه‌تری کارگزار اتحادیه و نماینده آن می‌باشد.

وظایف عمده دفتر بین‌المللی عبارتند از :

- جمع‌آوری و انتشار اطلاعات مربوط به حمایت از مالکیت صنعتی (هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه باید در اسرع وقت متون قانونی جدید و سایر متون رسمی مربوط به حمایت از مالکیت صنعتی را به دفتر بین‌المللی ارسال کنند)؛

- انتشار یک ماهنامه؛

- تهیه اطلاعات لازم برای کشورهای متقاضی در خصوص مسایل مربوط به حمایت از مالکیت صنعتی؛
- انجام مطالعات و ارائه خدمات به منظور تسهیل حمایت از مالکیت صنعتی؛

- همکاری با کمیته اجرایی برای تدارک کنفرانس تجدید نظر در خصوص مقررات کنوانسیون به استثناء مواد ۱۳ الی ۱۷؛

- مشورت با سازمانهای بین‌الدولی و سازمانهای بین‌المللی غیر دولتی در مورد آماده کردن کنفرانس مذکور؛

- انجام سایر وظایف محوله.

مدیرکل و پرسنل تعیین شده به وسیله او در تمام جلسات مجمع، کمیته اجرائی، سایر کمیته‌های کارشناسی و گروههای کاری و کنفرانسهای تجدیدنظر، بدون داشتن حق رأی شرکت می‌کنند.

ماده ۱۶:

اتحادیه دارای یک بودجه است که درآمدها و هزینه‌های اختصاصی اتحادیه، سهمیه اتحادیه در هزینه‌های مشترک اتحادیه‌ها و همچنین مبالغی که در اختیار کنفرانس سازمان جهانی مالکیت معنوی قرار می‌گیرند را در برمی‌گیرد. بودجه اتحادیه در هماهنگی با بودجه سایر اتحادیه‌های تحت مدیریت «سازمان» تعیین می‌شود.

بودجه اتحادیه از درآمدهای زیر تأمین می‌شود:

- سهمیه کشورهای عضو اتحادیه؛

- مبالغ حاصله از خدمات ارائه شده توسط دفتر بین‌المللی با عنوان اتحادیه؛

- منافع حاصله از فروش انتشارات دفتر بین‌المللی در مورد اتحادیه و حقوق مربوط به آنها ؛

- هدایا و بخشش‌ها و اعانات ؛

- اجاره‌بهاها و سودها و عواید دیگر.

برای تعیین سهمیه هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه در بودجه، این کشورها در هفت گروه طبقه‌بندی می‌شوند و برای هر کدام از طبقات ضرایبی واحدهایی منظور شده است. هر کشور در زمان تودیع سند تصویب یا سند الحاق خود، طبقه‌ای را که برای او مطلوب است انتخاب می‌کند که البته بعداً امکان تعویض آنرا دارد نسبت سهمیه سالانه هر کشور با توجه به ضرایب مذکور تعیین می‌شود (نسبت سهمیه هر کشور به کل سهمیه‌ها = نسبت ضرایب مربوط به آن کشور با کل ضرایب). سهمیه‌ها از اول ماه ژانویه هر سال قابل مطالبه هستند. برای تأخیر در پرداخت سهمیه‌ها تحت شرایطی محرومیت از حق رأی پیش‌بینی شده است. در صورت عدم تصویب به موقع بودجه، طبق بودجه سال قبل عمل می‌شود. بررسی حسابها بر اساس تشریفات مقرر در آئین‌نامه مالی، توسط یک یا چند کشور عضو اتحادیه یا کنترل کنندگان خارجی که توسط مجمع انتخاب می‌شوند، انجام می‌پذیرد.

بند ۲ ماده ۱۷ :

تصمیمات مجمع با اکثریت ۲/۳ آراء مأخوذه اتخاذ می‌شود. اگر کشوری به‌طور استثنایی نتواند هیئت نمایندگی در اجلاسیه داشته باشد، می‌تواند به هیئت نمایندگی یک کشور دیگر نمایندگی دهد (با سند امضاء شده توسط رئیس کشور یا وزیر مربوطه).

مجمع هر دو سال یکبار با دعوت «مدیر کل»، اجلاس عادی تشکیل می‌دهد و تشکیل اجلاس فوق‌العاده با تقاضای «مدیر کل»، کمیته اجرایی یا ۱/۴ کشورهای عضو مجمع انجام می‌پذیرد.

ماده ۱۸:

پیشنهاد تغییر مواد ۱۳ الی ۱۷ از طرف هر کدام از کشورهای عضو مجمع، کمیته اجرایی یا مدیر کل انجام می‌پذیرد و باید قبل از بررسی آن در مجمع، توسط مدیر کل به کشورهای عضو مجمع ارسال شود. تغییر مواد مذکور به وسیله مجمع با اکثریت ۳/۴ آراء مأخوذه و فقط تغییر ماده ۱۳ با ۴/۵ آن به تصویب می‌رسد. تغییر مصوب یک ماه پس از وصول یادداشت قبولی کتبی ۳/۴ کشورهای عضو مجمع در زمان تصویب تغییر، لازم‌الاجرا می‌گردد. این در مورد تمام کشورهایی که در زمان لازم‌الاجرا شدن آن عضو مجمع هستند و یا بعداً به عضویت آن در می‌آیند اعتبار دارد.

در سایر مواد کنوانسیون (مواد ۱ الی ۱۲ و ۱۸ الی ۳۰) به منظور بهبود وضعیت و تکامل سیستم اتحادیه انجام‌پذیر است. برای این منظور کنفرانس‌هایی به‌طور متوالی در یکی از کشورهای عضو اتحادیه متشکل از هیئت نمایندگی آنها تشکیل میشود.

مواد ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳:

هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه که سند تأسیس را امضای کرده‌اند با تصویب آن و کشورهایی که آنرا امضاء نکرده‌اند از طریق الحاق به عضویت آن در می‌آیند. اسناد تصویب یا الحاق باید به مدیر کل تسلیم شوند. کشورها می‌توانند در سند تصویب یا الحاق خود اعلام کنند که این سند به مواد ۱ الی ۱۲ یا ۱۳ الی ۱۷ قابل اعمال نیست.

کشورهای خارج از اتحادیه می‌توانند از طریق الحاق به عضویت اتحادیه درآیند و اسناد الحاق آنها باید به مدیر کل تسلیم شود.

بعد از لازم‌الاجرا شدن سند تأسیس در کلیت آن، هیچ کشوری نمی‌تواند به اسناد قبل از کنوانسیون الحاق شود.

ماده ۲۵:

هر کشور متعهد در این کنوانسیون ملزم است که مطابق قانون اساسی خود، تدابیر لازم جهت تأمین اجرای این کنوانسیون را اتخاذ نماید. بدیهی است که هر کشور در زمانی که سند تصویب یا الحاق

خود را تسلیم می‌کند، باید طبق قوانین داخلی خود توانایی ترتیب اثر به مقررات کنوانسیون را داشته باشند.

ماده ۲۶:

مدت این کنوانسیون نامحدود است. با این حال هر کشوری می‌تواند از طریق یادداشتی خطاب به مدیر کل، از عضویت در آن انصراف دهد. این انصراف، انصراف از تمام اسناد قبلی را نیز به همراه دارد. بدیهی است که این اقدام فقط در مورد عامل آن منشاء اثر است و الا کنوانسیون همچنان در مورد سایرین معتبر و لازم‌الاجرا می‌باشد. انصراف یکسال پس از دریافت آن توسط مدیر کل، واحد اثر می‌شود و تنها کشوری می‌تواند به آن اقدام کند که حداقل ۵ سال از عضویت آن در اتحادیه گذشته باشد.

ماده ۲۸:

هرگونه اختلافی بین دو یا چند کشور عضو اتحادیه در مورد تفسیر یا اجرای کنوانسیون که از طریق مذاکرات حل و فصل نشود، توسط هر کدام از آنها ممکن است به دیوان بین‌المللی دادگستری، از طریق درخواست و مطابق اساسنامه دیوان، ارجاع گردد، مگر آنکه کشورهای ذینفع بر روش دیگر حل اختلافات توافق کرده باشند. اما هر کشوری در زمان امضاء یا تصویب یا الحاق می‌تواند عدم تعهد خود را به مقررات فوق اعلام کند و یا بعداً به چنین اقدامی دست یازد.

۳-۲-۲- موافقت‌نامه مادرید در خصوص ثبت بین‌المللی علائم

این موافقت‌نامه دارای ۱۸ ماده و ۹ ماده مکرر، یک آئین‌نامه اجرایی متضمن ۳۳ قاعده و یک پروتکل امضاء شده در ۲۸ ژوئن ۱۹۸۹ در مادرید، می‌باشد. به علاوه، یک آئین‌نامه اجرایی مشترک برای موافقت‌نامه و پروتکل در ۹ فصل و ۴۰ ماده تنظیم شده است.

این موافقت‌نامه که در ۱۴ آوریل ۱۸۹۱ در مادرید منعقد شده است، در تاریخ‌های ۱۴ دسامبر ۱۹۰۰ در بروکسل، ۲ ژوئن ۱۹۱۱ در واشینگتن، ۶ نوامبر ۱۹۲۵ در لاهه، ۲ ژوئن ۱۹۳۴ در لندن، ۱۵ ژوئن ۱۹۵۷ در نیس و ۱۴ ژوئیه ۱۹۶۷ در استکهلم مورد تجدید نظر قرار گرفته و در تاریخ ۲ اکتبر ۱۹۷۹ تغییر یافته است.

کشورهایی که موافقت‌نامه مورد بحث در مورد آنها قابل اجرا است در حالت «اتحادیه خاص» متشکل شده‌اند. اتباع هر کدام از کشورهای طرف قرارداد می‌توانند حمایت از علائم ثبت شده خود در کشور مبدأ را، با توسل به تودیع آنها در دفتر بین‌المللی حمایت از مالکیت معنوی، در سایر کشورهای شرکت‌کننده در موافقت‌نامه تأمین کنند.

تقاضای ثبت بین‌المللی باید در فرم‌های مشخص شده توسط آئین‌نامه اجرایی ارائه شود و اداره مربوطه در کشور مبدأ ثبت علامت باید گواهی کند که مشخصات مندرج در این تقاضا، با مشخصات ثبت ملی مطابقت دارد و تاریخ و شماره تودیع و ثبت علامت در کشور مبدأ و تاریخ درخواست ثبت بین‌المللی را ذکر کند. تودیع‌کننده باید محصولات و خدماتی که برای آنها حمایت از علامت درخواست شده است را معین کند.

علائم تودیع شده بلافاصله توسط دفتر بین‌المللی ثبت می‌شود و پس از ثبت در یک برگه ادواری منتشره توسط همان دفتر، انتشار می‌یابد. از زمان ثبت علامت توسط دفتر بین‌المللی، این علامت در هر کدام از کشورهای طرف قرارداد ذینفع از همان حمایتی برخوردار خواهد بود که اگر علامت مستقیماً در همان کشور تودیع می‌شد و حق اولویت مقرر در ماده ۴ کنوانسیون پاریس در مورد آن نیز اعتبار خواهد داشت. علامتی که قبلاً در یک یا چند کشور طرف قرارداد تودیع شده و بعداً توسط دفتر بین‌المللی به نام همانا شخص ثبت شود، ثبت اخیر جانشین ثبت‌های داخلی قبلی، با حفظ حقوق مکتسب آنها، خواهد شد. مدت اعتبار ثبت بین‌المللی ۲۰ سال است و امکان تجدید برای مدت

۲۰ سال از تاریخ انقضاء مدت قبلی وجود دارد، منتها تجدید آن نباید حاوی هیچ‌گونه تغییراتی نسبت به ثبت قبلی در آخرین وضعیت خود، بوده باشد.

منتفع از ثبت بین‌المللی همیشه امکان انصراف از حمایت در یک یا چند کشور طرف قرارداد را دارد. برای این امر، او باید اعلامیه‌ای را به اداره مربوطه در کشور خود، جهت انتقال آن به دفتر بین‌المللی، تسلیم کند و دفتر مذکور موضوع را به اطلاع کشورهای ذینفع می‌رساند. همچنین، اداره مربوطه در کشور متبوع صاحب امتیاز هرگونه ابطال، فسخ، انصراف، انتقال یا هرگونه تغییر اعمال شده در ثبت ملی را، در صورتی که به ثبت بین‌المللی نیز مؤثر باشد، به دفتر بین‌المللی ابلاغ می‌کند و دفتر اخیر، ضمن عمل به این تغییرات در ثبت بین‌المللی، آنها را در روزنامه خود منتشر و به اطلاع اداره‌های مربوطه در کشورهای طرف قرارداد می‌رساند.

اتحادیه خاص دارای یک مجمع متشکل از دولتهایی که سند موافقت‌نامه را تصویب یا به آن ملحق شده‌اند، میباشد. وظائف و اختیارات و چگونگی فعالیت مجمع مزبور به تفصیل در ماده ۱۰ موافقت‌نامه بیان شده است.

وظائف مربوط به ثبت بین‌المللی و سایر وظائف اداری مربوط به اتحادیه خاص، به ویژه انجام امور دبیرخانه‌ای مجمع و کمیته‌های کارشناسی و کاری که توسط آن ایجاد می‌شوند، بر عهده دفتر بین‌المللی است.

مسائل متفرقه، نظیر مسائل مالی و بودجه اتحادیه، تغییر مواد موافقت‌نامه، تصویب موافقت‌نامه و الحاق به آن، لازم‌الاجرا شدن آن، انصراف از آن، امضاء و غیره در مواد ۱۲ الی ۱۸ موافقت‌نامه بیان شده‌اند.

۴-۲-۲- کنوانسیون برن :

کنوانسیون مزبور دارای ۳۸ ماده، ۹ ماده مکرر و یک ضمیمه (دارای ۶ ماده) می‌باشد که هر کدام بندهای متعددی را در برمی‌گیرند.

کنوانسیون برن در ۹ سپتامبر ۱۸۸۶ تصویب و در ۴ مه ۱۸۹۶ در پاریس تکمیل گردید و سپس در تاریخ‌های ۱۳ نوامبر ۱۹۰۸ در برلن، ۲ ژوئن ۱۹۲۸ در رم، ۲۶ ژوئن ۱۹۴۸ در بروکسل، ۱۴ ژوئیه ۱۹۶۷ در استکهلم و ۲۴ ژوئیه ۱۹۷۱ در پاریس مورد تجدیدنظر و در ۲۸ سپتامبر ۱۹۷۹ در همان شهر تغییر یافت.

ماده یک

کشورهایی که کنوانسیون در مورد آنها قابل اعمال است، به منظور حمایت از مالکیت ادبی و هنری، در حالت «اتحادیه» متشکل می‌شوند.

مواد ۲، ۶ مکرر، ۸، ۹، ۱۱، ۱۱ مکرر، ۱۱ مکرر ۲، ۱۲، ۱۴، ۱۴ مکرر و ۱۸)

قسمت عمده کنوانسیون به گونه‌های تحت حمایت و شرایط و استثنائات در حمایت حقوق پدیدآورنده و مدت حمایت اختصاص دارد.

واژه‌های «آثار ادبی و هنری» تمامی آفرینش‌ها در حوزه‌های ادبی، علمی و هنری را، با هر عنوانی که داشته باشند، در برمی‌گیرد و از جمله موارد زیر مورد توجه قرار گرفته‌اند:

- کتابها و بروشورها و سایر نوشتجات، کنفرانس‌ها، خطابه‌ها و وعظ‌ها و نظایر آنها، آثار دراماتیک یا دراماتیک موزیکال، آثار مربوط به رقص و پانتومیم، موسیقی‌های با کلام یا بدون کلام، آثار سینمایی و موارد مشابه آن، آثار تصویری، نقاشی، معماری، مجسمه‌سازی، گراورسازی، لیتوگرافی و مشابه آنها، آثار هنرهای کاربردی، نقشه‌های جغرافیایی، طراحی و کارهای پلاستیکی مربوط به جغرافیا، نقشه‌برداری، معماری و علوم، ترجمه‌ها، اصلاح و تنظیم موسیقی و سایر تغییر شکل آثار ادبی و هنری با حفظ حقوق صاحب اثر اصلی، مجموعه‌هایی نظیر دایره‌المعارف‌ها با حفظ حقوق مؤلفان مربوطه، نقشه‌ها و مدل‌های صنعتی در صورتی که حمایت خاصی در کشور مربوطه از آنها وجود نداشته باشد.

- حقوق معنوی نظیر مطالبه تعلق اثر به خود و مخالفت با هر گونه تغییر شکل، مثله کردن، یا هر تغییری در اثر و یا هر خدش‌های بر آن که اثر نامطلوب بر حسن شهرت و اشتهار آن داشته باشد. این حقوق بعد از فوت صاحب اثر همچنان محفوظ است.

- حق انحصاری ترجمه اثر یا اجازه ترجمه آن، حق انحصاری آفرینش اثر در هر شکلی که بوده باشد و از جمله ضبط صدا و تصویر، برخی حقوق مربوط به آثار دراماتیک و موزیکال نظیر دادن مجوز برای ارائه یا اجرای عمومی آنها به هر طریقی که بوده باشد، دادن مجوز برای پخش رادیویی آثار، عرضه عمومی آثار پخش شده رادیویی با هر وسیله پخش اعم از با سیم یا بی‌سیم صوتی یا تصویری، بلندگو یا ابزار مشابهی که علائم، اصوات و تصاویر را انتقال می‌دهند (در عین حال مجوز مذکور شامل ضبط صوتی یا تصویری نمی‌شود مگر آن که این امر شرط شده باشد)، تجویز از حفظ خوانی اثر در ملاء عام به هر صورت و پخش آن به هر طریقی که بوده باشد، تجویز اقتباس، اصلاح و تنظیم و هرگونه تغییر در آثار، حق انحصاری تجویز اقتباس و تولید سینمایی آثار و به جریان انداختن، ارائه و اجرای عام و پخش عمومی با سیم این آثار اقتباس یا تولید شده، آثار سینمایی.

این ضوابط نسبت به آثاری که در زمان لازم‌الاجرا شدن کنوانسیون هنوز در کشور مربوطه جزء اموال عمومی نگشته‌اند نیز قابل اعمال است. ضمناً آثار و حقوق فوق‌الذکر در تمام کشورهای عضو اتحادیه از حمایت برخوردار بوده و شامل صاحبان اثر و منتفعین آنها می‌گردد.

مواد ۲ (بند ۲)، ۲ مکرر، ۶، ۶ مکرر (بند ۲)، ۹ (بند ۲)، ۱۳، ۱۴ مکرر (بند ۳)

امکان محدود گردانیدن حمایت در برخی موارد وجود دارد. از آن جمله موارد زیر در صلاحیت قوانین داخلی کشورهای عضو اتحادیه قرار دارند :

- اعطاء حمایت و تعیین نحوه آن در مورد متون رسمی از نوع قانونی، اداری یا قضایی و ترجمه رسمی
- کنار گذاشتن نطق‌های سیاسی و نطق‌های ایراد شده در مباحثات قضایی به‌طور کامل یا جزئی از حمایت‌های مطروحه در سطور پیشین ؛

- تصمیم‌گیری در این مورد که کنفرانس‌ها، سخنرانیها و موارد نظیر آنها که به‌صورت عمومی ایراد می‌شوند تحت چه شرایطی می‌توانند توسط رسانه‌ها نقل، توسط رادیو پخش و یا از طریق سهم به عامه انتقال یابند؛

- تصمیم‌گیری در مورد این که برخی حقوق حمایت شده بعد از فوت صاحب اثر محفوظ نمی‌مانند؛
- اجازه تولید آثار ادبی و هنری حمایت شده در برخی موارد، مشروط بر آن که این امر خدشه‌ای بر استفاده عالی اثر وارد نیاورده و خسارات ناموجهی بر منافع مشروع صاحب اثر وارد نکند؛
- تعیین دارندگان حق مصنف در خصوص آثار سینمایی.

به علاوه، موقعی که کشوری خارج از اتحادیه، آثار مؤلفان و مصنفان اتباع یکی از کشورهای عضو اتحادیه را در حد کافی حمایت نمی‌کند، کشورهای عضو اتحادیه می‌توانند حمایت آثاری را که صاحبان آنها در زمان اولین انتشار تبعه آن کشور بوده و در کشورهای عضو اتحادیه هم دارای محل سکونت عادی نیست، محدود نمایند. البته این ضوابط نباید بر حقوق مکتسب افرادی که آثارشان قبل از لازم الاجرا شدن کنوانسیون منتشر شده است، خللی وارد کند.
همچنین هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه می‌تواند، در قلمرو خود، محدودیت‌ها و شرایطی را در مورد حق انحصاری مصنف یک اثر موزیکال یا کلامی نسبت به تجویز ضبط صوتی آن اثر، برقرار کند. این محدودیتها و شرایط فقط در همان کشور دارای اثر هستند و نباید به حقوق مصنف از بابت دریافت حق‌الزحمه عادلانه خدشه‌ای وارد آید.

مواد ۳ و ۴

به موجب کنوانسیون اشخاص زیر مورد حمایت قرار می‌گیرند:

- مؤلفان و مصنفاتی که تبعه یکی از کشورهای عضو اتحادیه هستند در خصوص آثار منتشر شده یا منتشر نشده آنها؛

- مؤلفان و مصنفاتی که تبعه یکی از کشورهای عضو اتحادیه نیستند در خصوص آثاری که آنها برای اولین بار در یکی از این کشورها و یا همزمان در یک کشور خارج از اتحادیه و یک کشور عضو اتحادیه منتشر می‌کنند؛

- مؤلفان و مصنفاتی که تبعه یکی از کشورهای عضو اتحادیه نیستند، اما محل سکومت معمولی آنها در یکی از این کشورها است، در مورد اجرای کنوانسیون همانند مؤلفان و مصنفان تبعه می‌باشند. منظور از آثار منتشره، آثاری هستند که با رضایت صاحب اثر چاپ شده باشند. ارائه یک اثر دراماتیک، دراماتیک موزیکال یا سینمایی، اجرای یک اثر موزیکال، از حفظ خوانی یک اثر ادبی، پخش رادیویی آثار ادبی و هنری، نمایش یک اثر هنری و ساختن یک اثر معماری، انتشار محسوب نمی‌شود. منظور از انتشار همزمان در چند کشور آن است که اثر مورد نظر یک ماده پس از اولین روز انتشار در یک یا چند کشور دیگر ظاهر شود.

اشخاص زیر، حتی با وجود عدم احراز شرایط فوق‌الذکر، مورد حمایت کنوانسیون قرار می‌گیرند:

در ارتباط با آثار حمایت شده به موجب این کنوانسیون، مؤلفین و مصنفین در سایر کشورهای عضو اتحادیه از حقوقی که قوانین این کشورها فعلاً برای اتباع خود قائل هستند یا در آینده قائل خواهند شد و از حقوق ویژه شناخته شده در کنوانسیون برخوردار خواهند بود. بهره‌مندی از این حقوق و اعمال آنها وابسته به هیچ تشریفات نبوده و مستقل از حمایتی می‌باشد که در کشور مبداء موجود است. حمایت در کشور مبداء توسط قوانین همان کشور تنظیم خواهد شد و اگر صاحب اثر از اتباع کشور مبداء نباشد، از همان حقوقی که مؤلفین و مصنفین تبعه آن کشور برخوردار هستند، بهره‌مند خواهد بود.

منظور از کشور مبداء عبارتست از:

- برای آثار منتشر شده برای اولین بار در یکی از کشورهای عضو اتحادیه، همان کشور؛

- برای آثاری که به‌طور همزمان در یک کشور خارج از اتحادیه و در یک کشور عضو اتحادیه منتشر شده است، کشور اخیر؛

- برای آثار منتشر نشده و آثار منتشره برای اولین بار در کشوری خارج از اتحادیه بدون آن که همزمان در یکی از کشورهای عضو اتحادیه نیز منتشر شود، کشوری از اعضای اتحادیه که صاحب اثر تبعه آن می‌باشد؛

- در مورد آثار سینمایی، اگر تولیدکننده آن در یکی از کشورهای عضو اتحادیه به اقامتگاه داشته باشد و یا آن کشور محل سکونت معمولی او باشد، کشور مذکور؛

- در مورد آثار معماری ساخته شده در یکی از کشورهای عضو اتحادیه یا آثار مربوط به هنرهای گرافیکی و پلاستیکی که جزئی از یک بنای مستقر در یکی از کشورهای عضو اتحادیه باشند.

امتیاز مربوط به حق انحصاری تجویز ترجمه و حق انحصاری تجویز تکثیر، به ترتیب در مواد ۲ و ۳ ضمیمه مشروحاً بیان شده‌اند. به علاوه، ماده ۴ ضمیمه، ضوابط مشترکی را در مورد آنها مقرر کرده است از جمله این که:

- این امتیاز زمانی اعطاء می‌شود که درخواست کننده مطابق مقررات لازم الاجرا در کشور مربوطه اثبات کند که از دارنده حق، درخواست ترجمه و انتشار و یا تکثیر و انتشار نموده ولی به آن توفیق نیافته است؛

- اگر درخواست کننده قادر به دسترسی به صاحب حق نیست، باید تصویرهای درخواست خود را، که به مقامات ذیصلاح جهت دریافت امتیاز تسلیم کرده است، با پست هوایی و سفارشی به ناشری که نامش در روی اثر هست و به مراکز ملی یا بین‌المللی ذینفع ارسال کند؛

- نام صاحب اثر و نام خود اثر باید در تمام نسخه‌های ترجمه یا اقتباس ذکر گردد؛

- این امتیاز شامل صادرات نسخه‌ها نخواهد بود و فقط در داخل کشوری که امتیاز را صادر کرده است، اعتبار دارد. البته ارسال این نسخه‌ها به اتباع کشور صادر کننده امتیاز و به منظور استفاده‌های آموزشی، دانشگاهی، دانشگاهی و یا تحقیقی و با اهداف غیر انتفاعی، مشمول این ممنوعیت نمی‌گردد؛
- نسخه‌هایی که به ترتیب فوق به صورت چاپ منتشر می‌شوند، باید در بردارنده این تذکر باشند که فقط در کشور صادر کننده امتیاز می‌توانند در جریان توزیع قرار گیرند؛
- حقوق مادی صاحب اثر طبق شرایط پیش‌بینی شده محفوظ است.

مواد ۷ و ۷ مکرر

- مدت حمایت اعطاء شده توسط کنوانسیون در برگیرنده تمام دوران زندگی صاحب اثر و پنجاه سال بعد از فوت او می‌باشد.
- با این حال، در مورد آثار سینمایی، کشورهای عضو اتحادیه می‌توانند چنین مقرر کنند که مدت حمایت پنجاه سال پس از آن که اثر با رضایت صاحب آن در اختیار عموم قرار گیرد. منقضی می‌شود و یا این که نقطه آغاز مدت زمان پنجاه سال زمان تحقق اثر باشد.
- در مورد آثار بی‌نام یا با نام مستعار، مدت حمایت اعطاء شده پنجاه سال پس از تاریخی که اثر به طور مشروع در اختیار عموم قرار می‌گیرد. منقضی می‌شود. اما اگر علیرغم استفاده از نام مستعار، تردیدی در هویت صاحب اثر نباشد و یا صاحب اثری که آنرا بی‌نام و با نام مستعار منتشر کرده است هویت خود را برملا کند، طبق اصل کلی عنوان شده در فوق عمل خواهد شد. اگر قرآینی دال بر فوت صاحب اثر در پنجاه سال قبل وجود داشته باشد، کشورهای عضو اتحادیه الزام به حمایت از اثری که بی‌نام یا با نام مستعار انتشار یافته است، ندارد. تعیین مدت حمایت از آثار عکاسی و آثار هنری کاربردی که همانند آثار هنری مورد حمایت قرار می‌گیرند. جزء اختیارات قانونگذاری داخلی هر کدام از کشورهای عضو است. اما در هر حال نباید از ۲۵ سال بعد از تاریخ تحقق اثر کمتر باشد. این کشورها حق دارند مدتی بیشتر از آنچه در این کنوانسیون پیش‌بینی شده است، مقرر نمایند.

مقررات فوق‌الذکر زمانی که حق تألیف و تصنیف به‌طور مشترک به همکاران یک اثر تعلق دارد نیز جاری هستند. منتها مدت مربوط به بعد از فوت صاحب اثر، از تاریخ فوت آخرین فرد زنده از میان آنها خواهد بود.

مواد ۱۰ و ۱۰ مکرر

نقل قول‌های مستخرجه از اثری که قبلاً به‌طور مشروع قابل دسترس برای عموم بوده است، مجاز می‌باشد و این قاعده شامل نقل قول از مقالات روزنامه‌ها و مجموعه‌های ادواری به‌صورت مجله نیز می‌شود. این نقل قول‌ها باید همراه با ذکر منبع و نام صاحب اثر به عمل آید. اختیار تجویز انعکاس مقالات روز مربوط به مباحث اقتصادی، سیاسی و مذهبی که در روزنامه‌ها و مجلات ادواری منتشر یا در رادیو پخش شده‌اند، در مطبوعات یا پخش رادیویی یا انتقال به عموم توسط سیم، برای قانونگذاری هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه محفوظ است، به شرط آنکه حق مربوطه محفوظ نباشد و منبع به‌طور روشن ذکر گردد.

مواد ۱۵، ۱۶، ۱۷

برای شناخته شدن به مثابه مؤلف و مصنف آثار ادبی، و در نتیجه برای پذیرفته شدن در دادگاه‌های کشورهای عضو اتحادیه برای اعمال حق قانونی تعقیب متقلبین، کافی است که نام شخص به روش معمول در اثر ذکر شده باشد. این قاعده زمانی که اسم مستعار مورد استفاده توسط صاحب اثر تردیدی در هویت او به وجود نمی‌آورد نیز اعمال می‌شود.

در مورد آثار سینمایی هم، هر شخصی حقیقی یا حقوقی که نامش طبق روش معمول در روی اثر ذکر شده است. تولیدکننده آن اثر فرض می‌شود.

تا آنجا که به آثار بی نام یا با نام مستعار مربوط است. ناشی که اسم او در روی اثر هست، نماینده صاحب اثر شناخته می‌شود، اما اگر طبق قرائن بتوان فرض کرد که او تبعه یکی از کشورهای عضو

اتحادیه است، اختیار تعیین مقام صلاحیتدار برای نمایندگی تعقیق حقوق قانونی وی در هر کدام از کشورهای اتحادیه، با قوانین داخلی همان کشور می‌باشد.

امکان توقیف هرگونه اثر متقلبانه، در صورت برخورداری اثر اصلی از حق حمایت قانونی، در کشورهای عضو اتحادیه وجود دارد. توقیف باید مطابق قوانین هر کشور به عمل آید.

مواد ۱۹ و ۲۰

ضوابط مقرر در این کنوانسیون مانع از آن نیست که اعمال حمایت‌های وسیع‌تر که توسط قوانین داخلی یک کشور عضو مقرر گشته است، مطالبه شوند و برای دولتهای کشورهای عضو اتحادیه این حق محفوظ است که در میان خود ترتیبات خاصی را منظور کنند و به آن وسیله، برای صاحبان اثر، حقوقی موسع‌تر از حقوق شناخته شده در کنوانسیون اعطاء کنند. مصالحه‌های موجود نیز که حائز شرایط فوق باشند همچنان قابل اجرا هستند.

ماده ۲۱

طبق ماده ۲۱ کنوانسیون، مقررات خاصی در ارتباط با کشورهای در حال توسعه، در ضمیمه کنوانسیون که جزء لاینفک آن محسوب می‌شود، منظور گردیده است.

بر این اساس، کشورهایی که طبق رویه جاری مجمع عمومی سازمان ملل متحد، کشورهای در حال توسعه تلقی می‌شوند، اگر این سند را تصویب یا به آن ملحق شوند و با در نظر گرفتن شرایط اقتصادی و نیازهای اجتماعی و فرهنگی خود برآورد کنند که در حال حاضر در وضعیتی نیستند که قادر به تأمین حمایت از حقوق پیش‌بینی شده در سند باشند، می‌توانند با یادداشتی که در زمان تودیع سند

تصویب یا الحاق به مدیر کل تسلیم خواهند کرد اعلام کنند که از امتیاز اختیارات پیش‌بینی شده در مواد مختلف ضمیمه استفاده خواهند کرد.

از آن جمله، کشوری که خواهان برخورداری از امتیاز فوق است، می‌تواند در ارتباط با آثار منتشر شده به صورت چاپی یا اشکال مشابه آن، رژیم امتیازهای غیر انحصاری را که تحت شرایط مقرر در ضمیمه توسط مقامات صالحه اعطاء می‌شود. جایگزین حق انحصاری ترجمه مقرر در کنوانسیون بنماید. این ضوابط عیناً در مورد حق انحصاری تجویز تکثیر آثار ادبی و هنری نیز جاری است با توضیح این نکته که ضبط صوتی یا تصویری نیز تکثیر تلقی می‌شود.

ماده ۲۲:

مجمع اتحادیه مرکب است از کشورهای عضو اتحادیه که به موجب مواد ۲۲ تا ۲۶ به آن پیوسته‌اند. نمایندگی حکومت هر کشور توسط یک هیئت نمایندگی اعمال می‌شود که می‌تواند با اعضاء علی‌البدل و مشاوران و کارشناسان همراهی شود. تأمین هزینه‌های هیئت‌های نمایندگی بر عهده کشورهای مربوطه است.

□ وظائف و اختیارات مجمع:

- بررسی و مطالعه تمام مسائلی که به حفظ و توسعه اتحادیه و اجرای کنوانسیون مربوط می‌شوند.
- ارائه خط و مشی به دفتر بین‌المللی مالکیت معنوی منظور شده در کنوانسیون تأسیس سازمان جهانی مالکیت معنوی در ارتباط با تدارک کنفرانس‌های تجدیدنظر با در نظر گرفتن ملاحظات آن دسته از کشورهای عضو اتحادیه که به موجب مواد ۲۲ تا ۲۶ وابسته نیستند؛
- بررسی و تصویب گزارشات و فعالیت‌های مدیر کل «سازمان» در مورد اتحادیه و ارائه خط و مشی‌هایی به مشارالیه در زمینه مسائل مربوط به صلاحیت اتحادیه؛
- انتخاب اعضاء کمیته اجرایی مجمع، بررسی و تصویب گزارشات و فعالیت‌های کمیته مذکور و دادن خط و مشی به او؛

- تعیین برنامه و تصویب بودجه دو ساله اتحادیه و تأیید حسابهای آن ؛
- تصویب مقررات مالی اتحادیه و آئین نامه داخلی مجمع ؛
- ایجاد کمیته‌های کارشناسی و گروههای کاری که برای تحقق اهداف اتحادیه ضروری تشخیص می‌دهد ؛
- تعیین کشورهای غیرعضو، سازمانهای بین‌الدولی و سازمانهای غیر دولتی که جهت شرکت در جلسات آن به‌عنوان ناظر پذیرفته می‌شوند ؛
- تصویب تغییر مواد ۲۲ تا ۲۶ ؛
- بر عهده گرفتن هر اقدام مناسب به منظور نیل به اهداف، اتحادیه و انجام سایر وظائفی که از این کنوانسیون ناشی می‌شوند ؛
- اعمال حقوقی که توسط کنوانسیون تأسیس «سازمان» به او اعطاء می‌شوند البته در صورتی که آنها را بپذیرد ؛
- تصمیم‌گیری در مورد مسائلی که به سایر اتحادیه‌های تحت مدیریت سازمان نیز مربوط می‌شوند با حصول شناخت از نظر کمیته هماهنگی سازمان.
- هر کشور عضو مجمع دارای یک رأی است. حد نصاب لازم برای تشکیل آن نصف اعضاء می‌باشد، با این حال اگر در اجلاسی تعداد کشورهای حاضر کمتر از نصف و بیشتر از $\frac{1}{3}$ اعضاء باشد، امکان اخذ تصمیم وجود دارد اما لازم الاجرا شدن چنین تصمیماتی مستلزم تشریفات زیر است : دفتر بین‌المللی تصمیمات مذکور را به کشورهایی که در اجلاس حاضر نبودند، ارسال می‌کند و از آنها می‌خواهد که بصورت کتبی و در عرض سه ماه از تاریخ ارسال، رأی خود را بیان کنند. اگر در مدت مذکور، حداقل تعدادی از کشورها که جمع آنها با کشورهای شرکت‌کننده در اجلاسیه بیشتر از نصف اعضاء باشد، رأی خود را بیان کنند، چنین تصمیماتی لازم‌الاجرا خواهند بود.

تصمیمات مجمع با اکثریت ۲/۳ آراء مأخوذه اتخاذ می‌شود و هر هیئت نمایندگی فقط می‌تواند از جانب یک کشور و بنام او رأی دهد.

مجمع هر دو سال یکبار، به دعوت مدیر کل و جز در حالت استثنایی در همان زمان و مکانی که مجمع عمومی سازمان تشکیل می‌شود، تشکیل جلسه می‌دهد. مجمع همچنین می‌تواند با درخواست کمیته اجرایی یا ۱/۳ کشورهای عضو و با دعوت مدیر کل، اجلاس فوق‌العاده داشته باشد.

ماده ۲۳:

مجمع دارای یک کمیته اجرایی است. این کمیته مرکب از کشورهای است که توسط مجمع از میان اعضاء آن انتخاب می‌شوند و کشوری که مقرر «سازمان» در آنجا قرار دارد از یک کرسی در کمیته برخوردار است. حکومت کشورهای عضو کمیته دارای یک هیئت نمایندگی در کمیته می‌باشند که ممکن است اعضاء علی‌البدل، مشاوران و کارشناسان را نیز به همراه داشته باشند. تأمین هزینه هر هیئت نمایندگی بر عهده کشور مربوطه می‌باشد. تعداد اعضاء کمیته اجرایی ۱/۴ تعداد کشورهای عضو مجمع است. در انتخاب اعضاء کمیته باید توزیع عادلانه جغرافیایی مدنظر قرار گیرد. این اعضاء از زمان اختتام اجلاس‌های که آنها را انتخاب کرده است تا پایان اجلاس عادی بعدی، به انجام وظیفه می‌پردازند. انتخاب مجدد حداکثر ۲/۳ آنها بلامانع است و چگونگی انتخاب و انتخاب مجدد احتمالی آنها توسط مجمع تنظیم می‌گردد.

□ وظائف و اختیارات کمیته اجرایی:

- تهیه دستور کار مجمع ؛
- تسلیم پیشنهادات مربوط به برنامه و بودجه دو ساله اتحادیه که توسط مدیر کل تهیه می‌شود به مجمع ؛

- تسلیم گزارشهای ادواری مدیر کل و گزارشهای سالانه بررسی حسابها همراه با تفسیرهای خود به مجمع ؛

- اتخاذ تدابیر لازم به منظور اجرای برنامه اتحادیه توسط مدیر کل مطابق با تصمیمات مجمع و با در نظر گرفتن اوضاع و احوال فیما بین دو اجلاس عادی مجمع ؛

- انجام سایر وظائفی که در چهارچوب این کنوانسیون بر عهده او گذاشته می شود ؛

- تصمیم گیری در مورد مسائلی که به سایر اتحادیه های تحت مدیریت سازمان مربوط می شوند با شناخت کامل از نظر کمیته هماهنگی سازمان ؛

- تصویب آئین نامه داخلی خود ؛

کمیته اجرایی سالی یک بار و با دعوت مدیر کل، اجلاس عادی تشکیل می دهد. این اجلاس حتی الامکان باید در زمان و مکانی که کمیته هماهنگی سازمان اجلاس دارد، تشکیل شود. این کمیته می تواند با دعوت دبیر کل، خواه به ابتکار خود، خواه بنا به درخواست رئیس کمیته یا ۱/۴ اعضا آن، اجلاس فوق العاده داشته باشد.

هر کشور عضو کمیته دارای یک رأی می باشد. حد نصاب لازم برای تشکیل آن نصف اعضا کمیته بوده و تصمیمات با اکثریت ساده آراء مأخوذه، گرفته می شوند. هر هیئت نمایندگی صرفاً معرف یک دولت بوده و فقط به نام همان دولت رأی می دهد. سایر کشورهای عضو اتحادیه که در کمیته اجرایی عضویت ندارند، حق حضور در جلسات آن به عنوان ناظر را دارند.

ماده ۲۴:

وظائف اداری مربوط به اتحادیه بر عهده دفتر بین المللی (مالکیت معنوی) است که جانشین دفتر بین المللی اتحادیه منضم به دفتر تأسیس شده به وسیله کنوانسیون بین المللی در خصوص حمایت از مالکیت صنعتی می باشد. دفتر بین المللی به ویژه انجام امور دبیرخانه ارگانهای مختلف اتحادیه را بر

عاهده دارد و مدیر کل سازمان عالی‌رتبه‌ترین کارگزار اتحادیه و نماینده آن محسوب می‌شود. از جمله وظائف و اختیارات دفتر بین‌المللی عبارتند از :

- جمع‌آوری و انتشار اطلاعات مربوط به حمایت از حق مؤلف و مصنف. هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه باید، در اسرع وقت ممکن، متن هر قانون جدید و هر متن رسمی مربوط به حمایت از حق مؤلف و مصنف را به دفتر بین‌المللی ارسال کند ؛
- انتشار ماهنامه ؛

- در صورت درخواست هر کدام از کشورهای عضو، تهیه اطلاعات در مورد مسائل مربوط به حمایت از حق مؤلف و مصنف به آن کشور ؛

- انجام مطالعات و ارائه خدمات به منظور تسهیل حمایت حقوق مؤلف و مصنف ؛

- تدارک کنفرانسهای تجدیدنظر در مقررات کنوانسیون (به غیر از مقررات مواد ۲۲ تا ۲۶) بموجب خط و مشی‌های تعیین شده بوسیله مجمع و با همکاری کمیته اجرایی. در این رابطه دفتر بین‌المللی می‌تواند سازمانهای بین‌الدولی و سازمانهای غیر دولتی را مورد مشورت قرار دهد ؛
- انجام سایر وظائفی که بر عهده او محول می‌شوند.

مدیر کل و هر عضوی از پرسنل که او تعیین کرده باشد می‌توانند بدون داشتن حق رأی در تمام جلسات مجمع، کمیته اجرایی و یا کمیته کارشناسی و گروه کاری شرکت کنند. افراد مذکور همچنین حق شرکت در مذاکرات کنفرانسهای تجدیدنظر را، بدون حق رأی دارند.

ماده ۲۵:

اتحادیه دارای یک بودجه است که در برگیرنده درآمدها و هزینه‌های خاص اتحادیه، مشارکت در بودجه مخارج مشترک برای اتحادیه‌ها و در صورت اقتضاء مبالغی که در اختیار بودجه کنفرانس سازمان گذاشته می‌شود، می‌باشد. منظور از هزینه‌های مشترک اتحادیه‌ها هزینه‌هایی هستند که بطور اختصاصی به اتحادیه یا یک اتحادیه دیگر منسوب نیست. این بودجه با در نظر گرفتن آنچه هماهنگی با بودجه‌های سایر اتحادیه‌های تحت مدیریت سازمان می‌طلبد مشخص می‌گردد.

بودجه اتحادیه از درآمدهای زیر تأمین می‌گردد :

- سهمیه کشورهای عضو اتحادیه ؛

- عوارض و درآمدهای حاصله از خدمات ارائه شده توسط دفتر بین‌المللی از جانب اتحادیه ؛

- درآمدهای حاصل از فروش انتشارات دفتر بین‌المللی که به اتحادیه مربوط می‌شوند ؛

- اعانات کمک‌ها و بخشش‌ها ؛

- اجاره‌بهاها، منافع و سایر درآمدها .

برای تعیین حق‌السهم کشورها در بودجه، هر کشور عضو اتحادیه در یک طبقه قرار گرفته و بر اساس واحدهای مربوط به طبقه مربوطه حق‌السهم خود را می‌پردازد.

هر کشوری در موقع تودیع سند تصویب یا الحاق خود مشخص می‌کند که مایل به قرار گرفتن در کدام طبقه است و امکان تغییر بعدی آن نیز وجود دارد.

سهمیه‌ها در اول ژانویه هر سال قابل مطالبه هستند. اگر کشوری در پرداخت سهمیه‌های خود تأخیر داشته باشد و مبالغ به تأخیر افتاده با سهمیه دو سال گذشته او برابر و یا از آن بیشتر باشد، کشور مزبور نمی‌تواند حق رأی خود را در هیچ کدام از ارگانهای اتحادیه که در آن عضویت دارد، اعمال کند، مگر آنکه ارگان ذیربط برآورد کند که تأخیر در پرداخت ناشی از اوضاع و احوال استثنایی و اجتناب‌ناپذیر بوده است.

اتحادیه دارای یک سرمایه در گردش است که متشکل از مبالغی است که هر کشور عضو اتحادیه یکبار پرداخت می‌کند و اگر این سرمایه ناکافی بشود، مجمع در مورد افزایش آن تصمیم می‌گیرد. مبلغ پرداخت اولیه هر کشور به سرمایه مذکور و میزان سهم وی در افزایش آن متناسب با سهمیه همان کشور در سالی که سرمایه در گردش تأسیس یا مبلغ آن افزایش یافته است، می‌باشد. نسبت و چگونگی پرداخت به پیشنهاد مدیر کل توسط مجمع و با کسب نظر کمیته هماهنگی سازمان، تعیین می‌شوند.

بررسی حسابها بر اساس تشریفات مقرر در آئین‌نامه مالی، توسط یک یا چند کشور عضو اتحادیه یا توسط کنترل‌کنندگان خارجی که توسط مجمع انتخاب می‌شوند، انجام می‌پذیرد.

۲۶ و ۲۷:

پیشنهاد تغییرات مواد ۲۲ الی ۲۶ ممکن است از طرف هر کدام از کشورهای عضو مجمع، کمیته اجرائی یا مدیر کل ارائه شود. این پیشنهادات، حداقل شش ماه قبل از تسلیم آنها به مجمع، باید توسط مدیر کل به کشورهای عضو مجمع ارسال شوند. تغییر مواد فوق‌الذکر توسط مجمع با اکثریت ۳/۴ آراء مأخوذه به تصویب می‌رسد. اما تغییر مواد ۲۲ تا ۲۶ مستلزم تصویب با ۴/۵ آراء مأخوذه است. لازم الاجرا شدن تغییرات مصوب مستلزم آن است که حداقل یادداشت پذیرش کتبی ۳/۴ کشورهای که در زمان تصویب آن عضو مجمع بوده‌اند، توسط مدیر کل دریافت شود. بعد از طی این مراحل، تغییرات به عمل آمده برای تمام کشورهای که در زمان لازم‌الاجرا شدن آنها عضو مجمع بوده و یا بعداً به عضویت آن درآیند، معتبر است. با این حال، تغییرات مربوط به افزایش تعهدات مالی کشورهای اتحادیه فقط در مورد کشورهایی که پذیرش خود را در مورد تغییر اعلام کرده‌اند اعتبار دارد.

امکان تجدیدنظر در کنوانسیون با هدف بهبود و تکامل سیستم اتحادیه وجود دارد. برای این منظور کنفرانسهایی به‌طور متوالی در یکی از کشورهای عضو اتحادیه برگزار می‌شود. به استثناء تغییرات مقرر در مورد مواد ۲۲ الی ۲۶، هرگونه تجدیدنظر در سند و ضمیمه آن مستلزم اتفاق آراء مأخوذه می‌باشد.

مواد ۲۸ و ۲۹:

هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه که سند را امضاء کرده است می‌تواند آنرا تصویب و در غیر این صورت از طریق الحاق در آن شرکت کند. اسناد تصویب یا الحاق باید در نزد مدیر کل تودیع شوند. مواد یک الی ۲۱ و ضمیمه، سه ماه بعد از احراز شرایط زیر لازم‌الاجرا می‌شوند:

- پنج کشور عضو اتحادیه سند را تصویب و یا به آن ملحق شوند بدون آن که اقدام به اعلامی مطابق آنچه در سطور پیشین گفته شد، کرده باشند؛

- اسپانیا، ایالات متحده آمریکا، فرانسه، بریتانیای کبیر و ایرلند شمالی به کنوانسیون جهانی در خصوص حق مولف و مصنف وابسته شوند؛

- این لازم‌الاجرا شدن در مورد آن دسته از کشورهای عضو اتحادیه که سه ماه قبل از آن سند تصویب یا الحاق خود را بدون اقدام به اعلام فوق‌الذکر تودیع کرده‌اند، تحقق می‌یابد. در مورد کشورهایی از اتحادیه که مشمول قاعده اخیر نمی‌شوند ولی سند را تصویب یا به آن ملحق می‌گردند، مواد یک الی ۲۱ در تاریخی که خود آنها در سند تصویب یا الحاق معین می‌کنند و در صورت عدم آن، سه ماه بعد از تودیع سند تصویب یا الحاق، لازم‌الاجرا می‌شوند. مواد ۲۲ الی ۳۸ در مورد هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه، اعم از این که اقدام به اعلام فوق‌الذکر کرده باشد یا خیر، سه ماه بعد از تودیع سند تصویب یا الحاق و یا در تاریخی که در سند مذکور اعلام می‌شود، لازم‌الاجرا می‌شوند.

- کشورهای خارج از اتحادیه می‌توانند از طریق الحاق در سند حاضر شرکت و متعاقب آن طرف قرارداد در کنوانسیون حاضر گردیده و به عضویت اتحادیه درآیند. در مورد این‌گونه کشورها، کنوانسیون سه ماه پس از تودیع سند الحاق یا در تاریخی که در سند مذکور عنوان شده است لازم‌الاجرا می‌شود.

مواد ۲۸، ۳۰ و ۳۱:

هر کشور عضو اتحادیه میتواند در سند تصویب یا الحاق خود اعلام کند که تصویب یا الحاق وی شامل مواد ۱۱ تا ۲۱ و ضمیمه نیست و در عین حال بعداً می‌تواند آثار آن را به مواد مذکور نیز گسترش دهد. هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه که سند را تصویب یا از طریق الحاق در آن شرکت می‌کند، می‌تواند استفاده از حق شرطی را که قبلاً مطرح کرده است برای خود محفوظ بدارد، مشروط بر آن که در زمان تودیع سند تصویب یا الحاق خود، آنرا اعلام کرده باشد. هر کدام از کشورهای خارج از اتحادیه نیز ضمن تصویب کنوانسیون یا الحاق به آن می‌تواند قصد خود را مبتنی بر جایگزینی ضوابط ماده ۸ سند در رابطه با حق ترجمه، با ضوابط ماده ۵ کنوانسیون اتحادیه ۱۸۸۶ و تکمیل شده در سال ۱۸۹۶ در پاریس، اعلام کند. هر کشوری می‌تواند در هر زمانی با تسلیم یادداشتی به مدیر کل از حق شرط صرفنظر نماید.

به استثناء موارد فوق‌الذکر، تصویب یا الحاق، تمام قیودات و امتیازات مقرر در کنوانسیون را به همراه دارد.

ماده ۳۳:

هر گونه اختلافات حاصله بین دو یا چند کشور عضو اتحادیه در مورد تفسیر یا اجرای کنوانسیون که از طریق مذاکره قابل حل و فصل نباشد، ممکن است توسط هر کدام از آنها در نزد دیوان بین‌المللی دادگستری و از طریق درخواستی مطابق با اساسنامه دیوان، مطرح شود، مگر آن که کشورهای ذینفع در مورد شیوه دیگر حل و فصل اختلاف توافق نمایند. کشوری که درخواست کننده ارجاع اختلاف به دیوان می‌باشد، دفتر بین‌المللی را در جریان آن قرار می‌دهد و دفتر باید سایر کشورهای عضو اتحادیه را از آن مطلع گرداند.

هر کدام از کشورها می‌تواند همزمان با امضاء سند یا تودیع سند تصویب یا سند الحاق، اعلام کند که به ضوابط فوق‌الذکر متعهد نیست و در این صورت این ضوابط در مورد اختلاف چنین کشوری با سایر کشورهای عضو اتحادیه قابل اعمال نیست.

ماده ۳۵:

کنوانسیون بدون محدودیت مدت لازم‌الاجرا است. اما هر کشوری می‌تواند با یادداشتی خطاب به مدیر کل، انصراف خود را از شرکت در سند اعلام کند. این انصراف، انصراف از تمام اسناد قبلی را نیز به همراه دارد. انصراف مذکور در مورد کشوری که به آن اقدام کرده منشاء اثر است و کنوانسیون در مورد سایر کشورهای عضو اتحادیه لازم‌الاجرا باقی می‌ماند. اثر انصراف بعد از آن روزی است که مدیر کل یادداشت مربوط به آنرا دریافت می‌کند. فقط کشوری حق استفاده از اختیار انصراف مذکور را دارد که حداقل پنج سال از عضویت او در اتحادیه سپری شده باشد.

ماده ۳۶:

هر کدام از کشورهای شرکت‌کننده در کنوانسیون متعهد می‌شوند که مطابق قانون اساسی خود، تدابیر لازم را برای تأمین اجرای آن اتخاذ کنند. بدیهی است که در زمان پیوستن کشوری به کنوانسیون، کشور مزبور باید از نظر قوانین داخلی خود در وضعیتی باشد که قادر به اجرای مقررات کنوانسیون باشد.

معرفی اجمالی سایر معاهدات و موافقت‌نامه‌های مربوط به حمایت از مالکیت معنوی علاوه بر کنوانسیون پاریس و کنوانسیون برن در خصوص حمایت از مالکیت معنوی که در صفحات پیشین معرفی شدند، موافقت‌نامه‌ها و معاهدات دیگری نیز در این زمینه منعقد شده‌اند که در این بخش به معرفی اجمالی آنها پرداخته می‌شود.

۴-۲-۲- موافقت‌نامه لاهه در خصوص تودیع بین‌المللی طرح و مدل‌های صنعتی

این موافقت‌نامه که در ۶ نوامبر ۱۹۲۵ منعقد شده است شامل قرارداد لندن (۲ ژوئیه ۱۹۳۴) قرارداد لاهه (۲۸ نوامبر ۱۹۶۰)، قرارداد موناکو (۱۸ نوامبر ۱۹۶۱) و سند استکهلم (۱۴ ژوئیه ۱۹۶۷) تغییر یافته در ۲۸ سپتامبر ۱۹۷۹ نیز می‌باشد.

بر اساس قرارداد لندن ۱۹۳۴ اتباع هر کدام از کشورهای متعهد می‌توانند، با تودیع بین‌المللی در دفتر بین‌المللی مالکیت صنعتی در برن، حمایت از طرح‌ها و مدل‌های صنعتی خود را در سایر کشورهای متعهد، تأمین کنند. دفتر بین‌المللی با دریافت تقاضای تودیع بین‌المللی، آن را در دفتر ثبت ویژه‌ای ثبت و سپس آن را منتشر می‌کند و آن کسی که اقدام به تودیع بین‌المللی طرح یا مدل صنعتی می‌کند تا اثبات خلاف آن، مالک اثر شناخته می‌شود.

تودیع بین‌المللی صرفاً جنبه اعلامی دارد و به‌عنوان تودیع، در تمام کشورهای متعهد دارای همان آثاری است که اگر طرح‌ها یا مدل‌ها مستقیماً در خود آن کشورها تودیع می‌شدند، و انتشار آن به ترتیب فوق‌الذکر در تمام آن کشورها کافی تلقی شده و انتشار دیگری از مودع مطالبه نخواهد شد. مدت حمایت بین‌المللی ۱۵ سال از تاریخ تودیع در دفتر بین‌المللی می‌باشد.

مطابق قرارداد لاهه ۱۹۶۰، کشورهای طرف قرارداد به منظور تودیع بین‌المللی طرح‌ها و مدل‌های صنعتی در حالت «اتحادیه خاص» متشکل می‌شوند و تنها کشورهای عضو اتحادیه بین‌المللی برای حمایت از مالکیت صنعتی می‌توانند در این موافقت‌نامه شرکت کنند.

اتباع کشورهای طرف قرارداد و کسانی که تبعه این کشورها نیستند ولی در خاک یکی از آنها سکونت داشته یا در آنجا دارای مؤسسات صنعتی یا تجاری واقعی و هستند، می‌توانند طرح‌ها و مدل‌های صنعتی را در دفتر بین‌المللی تودیع نمایند. این تودیع ممکن است مستقیماً یا به واسطه اداره ملی مربوطه یکی از کشورهای متعهد انجام پذیرد.

تودیع بین‌المللی همراه با یک تقاضا، یک یا چند عکس یا مشابه آن از طرح یا مدل و پرداخت عوارض مقرر بوده و در بردارنده موارد زیر باشد :

- لیست کشورهای طرف قراردادی که مودع مایل است تودیع بین‌المللی در آنها آثار خود را به بار آورد ؛

- تعیین شیئی یا اشیایی که طرح یا مدل در آنها به کار می‌رود ؛

- در صورت مطالبه اولویت، اعلان تاریخ، کشور و شماره تودיעی که موجد آن می باشد ؛

- هرگونه اطلاعات دیگری که آئین نامه اجرایی مقرر می کند ؛

- موارد دیگری که بر حسب مورد می تواند بر آن اضافه کند.

دفتر بین المللی اقدام به ثبت تودیع های بین المللی می کند و از زمان دریافت تقاضای کامل و ضمام آن توسط دفتر مذکور، و یا اگر همزمان دریافت نشده باشد از تاریخ دریافت آخرین قسمت آنها، تودیع انجام یافته تلقی می شود. برای هر تودیع بین المللی، دفتر بین المللی یک بولتن ادواری منتشر می کند و آنها را در کوتاهترین مدت به ادارات ملی مربوطه ارسال می کند.

هر تودיעی که توسط دفتر بین المللی ثبت می شود، در هر کدام از کشورهای متعاقد تعیین شده بوسیله مودع در تقاضای او، همان آثاری را به بار می آورد که اگر تمام تشریفات مقرر توسط قانون داخلی برای دریافت حمایت توسط مودع انجام و تمام اقدامات اداری مقرر برای این منظور به وسیله اداره مربوطه در آن کشور به عمل می آمد. مگر در کشور مبدا که فقط در صورت پیش بینی قوانین آن کشور چنین آثاری بر تودیع بین المللی وجود دارد.

تودیع بین المللی هر پنج سال یکبار ممکن است با پرداخت عوارض مربوطه، تجدید شود و با پرداخت عوارض اضافی، امکان استفاده از ۶ ماه مهلت ارفاقی وجود دارد. مدت حمایت اعطایی توسط یک دولت متعاقد، به طرح ها و مدل هایی که موضوع یک تودیع بین المللی هستند، نمی تواند کمتر از ده سال در صورتیکه تودیع تجدید شده باشد و کمتر از پنج سال در صورتی که تجدیدی در کار نباشد. تعیین شود. این مدت ها از تاریخ تودیع بین المللی محاسبه می شوند.

دفتر بین المللی باید هرگونه تغییر مؤثر در مالکیت طرح یا مدل موضوع تودیع بین المللی را ثبت و منتشر کند. دارنده یک تودیع بین المللی می تواند با اعلامیه ای که به دفتر بین المللی ارسال می کند، از حقوق خود در تمام کشورهای متعاقد یا در برخی از آنها صرف نظر کند و دفتر مذکور باید این اعلامیه را ثبت و منتشر کند.

مطابق قرارداد مورد بحث، یک کمیته بین‌المللی طرح‌ها و مدل‌ها مرکب از نمایندگان همه کشورهای عضو تشکیل شده است. وظائف اختیارات این کمیته عبارتند از :

- تنظیم آئین‌نامه داخلی ؛
  - تنظیم آئین‌نامه اجرایی ؛
  - تغییر سقف سرمایه ذخیره ؛
  - تنظیم طبقه‌بندی بین‌المللی طرح‌ها و مدل‌ها ؛
  - بررسی مسائل مربوطه به اجرا و تجدیدنظر احتمالی در موافقت‌نامه ؛
  - بررسی تمام مسائل مربوط به حمایت بین‌المللی طرح‌ها و مدل‌ها ؛
  - اظهارنظر در مورد گزارشهای سالانه مدیریت دفتر بین‌المللی و ارائه خط و مشی به دفتر مذکور در ارتباط با وظائف محوله توسط موافقت‌نامه حاضر ؛
  - تنظیم گزارش در مورد هزینه‌های قابل پیش‌بینی دفتر بین‌المللی برای هر دوره سه ساله آتی.
- تصمیمات کمیته مزبور با اکثریت ۴/۵ آراء مأخوذه در مورد آئین‌نامه داخلی، آئین‌نامه اجرایی، سرمایه ذخیره و طبقه‌بندی طرح‌ها و مدل‌ها و با اکثریت ساده آن در سایر موارد، اتخاذ می‌شود. این کمیته حداقل یکبار در هر سه سال و هر زمان در صورت تقاضای ۱/۳ کشورهای عضو و در صورت نیاز به ابتکار مدیر کل دفتر بین‌المللی یا دولت سوئیس تشکیل جلسه می‌دهد.
- علاوه بر کشورهای امضاء کننده و تصویب کننده قرارداد، کشورهای عضو اتحادیه بین‌المللی حمایت از مالکیت صنعتی می‌توانند از طریق الحاق در آن شرکت کنند.
- هر کدام از کشورهای طرف قرارداد متعهد است که حمایت از طرح‌ها و مدل‌های صنعتی را تأمین و مطابق قانون اساسی خود تدابیر لازم جهت تأمین اجرای این موافقت‌نامه اتخاذ کند.
- در زمان تودیع سند تصویب یا الحاق، کشور طرف قرارداد باید از نظر قوانین داخلی خود در شرایطی باشد که امکان ترتیب اثر دادن به مقررات موافقت‌نامه را داشته باشد.

هر کشور طرف قرارداد می‌تواند در هر زمانی و با یادداشتی خطاب به دولت سویس؟ انصراف خود را از موافقت‌نامه اعلام کند و این یادداشت یکسال پس از دریافت آن منشاء اثر خواهد بود. موافقت‌نامه به منظور بهبود و تکمیل حمایت حاصل از تودیع بین‌المللی طرح‌ها و نقشه‌ها به‌طور دوره‌ای مورد تجدیدنظر قرار می‌گیرد و کنفرانس‌های تجدیدنظر به درخواست کمیته بین‌المللی طرح‌ها و مدل‌ها و یا حداقل نصف کشورهای طرف قرارداد، برگزار می‌شود.

قرارداد موناکو مورخ ۱۹۶۱ دارای مطالب قابل توجهی نیست و صرفاً در ارتباط با عوارض مأخوذه می‌باشد که از توضیح آنها خودداری می‌شود.

مطابق قرارداد تکمیلی استکهلم مورخ ۱۴ ژوئیه ۱۹۶۷، تغییر یافته در ۲۸ سپتامبر ۱۹۷۹، اتحادیه ویژه دارای یک «مجمع» مرکب از کشورهای که قرارداد مذکور را تصویب و یا از طریق الحاق به آن پیوسته‌اند، می‌باشد. وظائف و اختیارات مجمع به شرح زیر است:

- بررسی مسائل مربوط به حفظ و توسعه اتحادیه خاص و اجرای موافقت‌نامه؛
- ارائه خط و مشی به دفتر بین‌المللی در ارتباط با برپایی کنفرانس‌های تجدیدنظر؛
- تغییر آئین‌نامه اجرایی و تعیین مبلغ عوارض مربوط به تودیع بین‌المللی طرح‌ها و مدل‌های صنعتی؛
- بررسی و تصویب گزارشها و فعالیتهای مدیرکل در ارتباط با اتحادیه خاص؛
- تعیین برنامه، تصویب بودجه دو ساله اتحادیه خاص و تأیید حسابهای آن؛
- تصویب آئین‌نامه مالی اتحادیه خاص؛
- ایجاد کمیته‌های کارشناسی و گروههای کاری که برای تحقق اهداف اتحادیه مفید تشخیص می‌دهد؛

- تصمیم‌گیری در مورد این که کدام کشور غیر عضو در اتحادیه، سازمان بین‌الدولی و سازمانهای بین‌المللی غیر دولتی می‌تواند به‌عنوان ناظر در جلسات آن شرکت کند؛
- تغییر مواد ۲ الی ۵؛

- اقدام به هر عمل متناسبی جهت نیل به اهداف اتحادیه خاص ؛
  - انجام وظائفی که از قرارداد تکمیلی ناشی می‌شوند ؛
  - تصمیم‌گیری در مورد مسائل مشترک با سایر اتحادیه‌های تحت مدیریت سازمان ؛
  - تصویب آئین‌نامه داخلی خود.
- هر کشوری در مجمع دارای یک رأی است و حد نصاب برای تشکیل جلسات آن حضور نصف اعضای می‌باشد. تصمیمات آن با اکثریت ۲/۳ آراء ۲ ذه اتخاط می‌شوند جز در مورد تغییر در مواد قرارداد که مستلزم تصویب با اکثریت ۳/۴ آراء مأخوذه و تغییر ماده ۲ (در مورد ترکیب، اختیارات و کارکرد مجمع) و بند ۲ ماده ۵ (در مورد اکثریت لازم برای تغییر) که مستلزم تصویب با اکثریت ۴/۵ آراء مأخوذه می‌باشد. مجمع هر دو سال یک بار اجلاس عادی دارد که با دعوت مدیر کل و جز در موارد استثنایی در همان زمان و مکانی که مجمع عمومی سازمان تشکیل می‌شود، برگزار می‌گردد. به علاوه، مجمع می‌تواند با دعوت مدیر کل بنا به درخواست ۱/۴ کشورهای عضو، اجلاس فوق‌العاده داشته باشد. به موجب همان قرارداد، وظائف مربوط به تودیع بین‌المللی طرح‌ها و مدل‌های صنعتی و سایر وظائف اداری مربوط به اتحادیه خاص، بر عهده دفتر بین‌المللی است. این دفتر به ویژه جلسات را آماده می‌کند و امور دبیرخانه‌ای مجمع و کمیته‌های کارشناسی و گروه‌های کاری را بر عهده دارد، بر اساس خط و مشی‌های مجمع، کنفرانس‌های تجدیدنظر را برگزار می‌کند و با سازمانهای بین‌الدولی و سازمانهای بین‌المللی غیر دولتی در این‌باره مشورت به عمل می‌آورد و سایر وظائفی را که بر عهده او محول می‌شوند، انجام می‌دهد.
- سایر مواد قرارداد (از ماده ۴ الی ۱۲) به تنظیم موارد متفرقه می‌پردازند. از جمله طبق ماده ۴، اتحادیه خاص دارای یک بودجه است که درآمدها، چگونگی تنظیم و بررسی آن و غیره به تفصیل بیان گردیده‌اند. ماده ۵ چگونگی تغییر مواد ۲ تا ۵ را مقرر می‌دارد. ماده ۶ و ۷ در ارتباط با تغییراتی هستند که طبق قرارداد حاضر در قراردادهای قبلی مربوط به موافقت‌نامه لاهه در خصوص تودیع

بین‌المللی طرحها و مدل‌های صنعتی حاصل شده‌اند از جمله آن‌که «دفتر بین‌المللی مالکیت معنوی» جانشین «دفتر بین‌المللی مالکیت صنعتی در برن» مذکور در قرارداد ۱۹۳۴ و «دفتر اتحادیه بین‌المللی برای حمایت از مالکیت صنعتی» مذکور در قرارداد ۱۹۶۰ شده است؛ ماده ۱۵ قرارداد ۱۹۳۴ (در مورد عوارض دریافتی) و مواد ۲۰ الی ۲۲ قرارداد ۱۹۶۰ (در مورد عوارض دریافتی، کمیته بین‌المللی طرحها و مدل‌ها و اصلاح آئین‌نامه داخلی توسط کمیته مزبور)، منسوخ شده‌اند؛ تغییر آئین‌نامه اجرایی و تغییر در عوارض مطابق قواعد تغییر قرارداد حاضر باید انجام شوند؛ ارجاعاتی که در قرارداد ۱۹۶۰ و ۱۹۶۱ به دولت کنفدراسیون سویس شده است منبذ ارجاع به مدیر کل تلقی می‌شود و ...

بقیه مواد قرارداد (۸ الی ۱۲) به مسائل مربوط به تصویب قرارداد و الحاق به آن، لازم‌الاجرا شدن قرارداد، امضاء آن مربوط می‌شوند.

معاهده حقوق علائم تجاری

این معاهده در تاریخ ۲۷ اکتبر ۱۹۹۴ در ژنو منعقد شده و دارای ۲۵ ماده می‌باشد و در مورد علائمی قابل اجراست که بر نشانه‌های قابل رویتی استوار بوده و مربوط به تولیدات یا خدمات و یا به هر دو آنها بوده باشند. در مورد علائم سه بعدی، فقط طرف‌های متعاقد که ثبت چنین علائمی را پذیرفته‌اند ملزم به اجرای معاهده هستند.

تقاضا باید در برگیرنده مجموعه یا بخشی از نشانه‌ها یا عناصر احصاء شده در ماده ۳ معاهده بوده باشد (نظیر درخواست ثبت، نام و آدرس مودع، نام کشور متبوع و محل سکونت مودع و در صورت اقتضاء نام کشوری که در آنجا دارای مؤسسه صنعتی واقعی می‌باشد، در صورت داشتن وکیل نام و آدرس وی و ...) در مورد شرایط مربوط به ارائه تقاضا، در صورتی که تقاضا به صورت کتبی ارائه شود و متناسب با فرم تقاضای پیش‌بینی شده در آئین‌نامه اجرایی باشد و یا اگر طرف متعاهدی اجازه انتقال مراسلات

از طریق فاکس را داده و سند دریافت شده متناسب با فرم پیش‌بینی شده باشد، هیچ کدام از متعاهدین نباید از پذیرفتن آن خودداری کنند.

برای تولیدات و خدماتی که در طبقات مختلف جای می‌گیرند (مطابق طبقه‌بندی نیست)، تنها یک تقاضا کفایت می‌کند. اگر اعلامیه‌ای مبتنی بر قصد استفاده از علامت تودیع شده باشد، هر کدام از متعاهدین می‌توانند خواستار آن شوند که مودع مدارک استفاده واقعی از علامت را مطابق قوانین داخلی کشور خود، به دفتر مربوطه ارائه نماید.

طرف‌های متعاقد نمی‌توانند شرایطی افزودن بر آنچه در بندهای یک تا ۶ ماده ۳ معاهده پیش‌بینی شده است، برای تقاضا تحمیل کنند و به ویژه شرایطی که در بند ۷ همان ماده احصاء شده‌اند، مادامی که تقاضا در جریان است قابل تحمیل نمی‌باشند.

تاریخی که هر کدام از طرف‌های متعاقد به‌عنوان «تاریخ تقاضا» اعطاء می‌کنند، تاریخی خواهد بود که دفتر مربوطه توضیحات زیر را دریافت کرده باشد: توضیحی دال بر آنکه ثبت علامت تقاضا شده است؛ توضیحاتی که امکان تعیین هویت مودع را بدهند؛ توضیحاتی که امکان ایجاد ارتباط با مودع یا وکیل احتمالی او را به حد کافی فراهم نمایند، تصویری به اندازه کافی روشن از علامتی که ثبت آن مورد تقاضا است و ...

ثبت واحد برای تولیدات و خدماتی که مربوط به طبقات مختلف باشند کافی است. در عین حال، تقاضا یا چنین ثبتی تحت شرایطی قابل تقسیم است.

مراسلاتی که با دفتر مربوطه یکی از طرف‌های متعاقد از طریق نامه انجام می‌پذیرد باید دارای امضاء باشند. امضاء دستی باید پذیرفته شود ولی امکان تجویز سایر اشکال امضاء (نظیر امضاء چاپی یا استفاده از مهر) وجود دارد. در صورت مجاز بودن مراسله با فاکس، اگر در سندی که به این ترتیب واصل می‌شود، تصویر امضاء یا مهر منعکس باشد همانند امضاء تلقی خواهد شد. در صورتی که کشور

متعهدهی اجازه انتقال مراسلات به دفتر مربوطه را از طریق وسایل الکترونیکی داده باشد، با امکان تعیین هویت فرستنده توسط ابزار الکترونیکی، باید چنین مراسله همانند امضاء شده تلقی گردد.

شرایط و چگونگی تغییر نام یا آدرس صاحب امتیاز، مودع، وکیل و یا آدرس انتخاب شده، در ماده ۱۰ معاهده تعیین شده است و هیچ کدام از طرفهای متعاقد حق تحمیل شرایطی افزون بر آنها را ندارند. شرایط و چگونگی تغییر صاحب امتیاز ثبت نیز موضوع ماده ۱۱ قرار گرفته است. همچنین در رابطه با تصحیح اشتباه در ارتباط با ثبت یا در ارتباط با تقاضا، ماده ۱۲ شرایط و چگونگی آنرا معین می کند. در مورد تجدید ثبت، هر طرف متعهدهی می تواند آنرا منوط به تودیع درخواست که در بردارنده تمام یا بخشی از موارد مقرر در بند یک ماده ۱۳ باشد، بنماید. وقتی که این درخواست حائز شرایط مندرج در بند ۲ همان ماده باشد، هیچ طرف متعهدهی نمی تواند از پذیرش آن خودداری کند و نباید علاوه بر آنها شرایط دیگری را تحمیل کند و یا اقدام به بررسی محتوایی درخواست بنماید. مدت اولیه ثبت و مدت هر کدام از تجدیدها، ۱۰ سال می باشد.

هر کدام از طرفهای متعاقد باید خود را با ضوابط کنوانسیون پاریس در مورد علائم مطابقت دهد و هر کدام از واحدهای زیر می توانند این معاهده را امضاء و به عضویت آن درآیند :

- هر کشور عضو سازمان جهانی مالکیت معنوی که علائم می توانند برای او در دفتر خاص او ثبت شوند.

- هر سازمان بین‌الدولی که دفتری را تحت مدیریت خود دارد و در آن دفتر، علائم می توانند ثبت شوند و در قلمروی که سند تأسیس آن سازمان قابل اجرا است، منشاء اثر کردند.

- هر کشور عضو سازمان جهانی مالکیت معنوی که برای او علائم می توانند در دفتر مربوط یک کشور دیگر عضو سازمان ثبت شوند.

- هر کشور عضو سازمان جهانی مالکیت معنوی که برای او، علائم می توانند به واسطه دفتر تحت مدیریت سازمان بین‌الدولی که کشور مذکور عضو آن است، ثبت شوند.

- هر کشور عضو سازمان مذکور که برای او، علائم می‌توانند به واسطه یک دفتر مشترک با گروهی از کشورهای عضو سازمان، ثبت شوند.

واحدهای فوق‌الذکر می‌توانند از طریق تصویب یا الحاق در معاهده شرکت کنند و اسناد تصویب یا الحاق از زمان تودیع آنها، منشاء اثر می‌شوند. هر طرف متعهدی می‌تواند با یادداشتی خطاب به مدیر کل، از شرکت در معاهده انصراف دهد. انصراف مذکور یکسال پس از دریافت آن توط مدیر کل، منشاء اثر می‌شود، اما دارای هیچ اثری در مورد اعمال این معاهده نسبت به تقاضاهای در دست بررسی یا تقاضاهای ثبت شده نمی‌باشد.

این معاهده ممکن است توسط یک کنفرانس دیپلماتیک مورد تجدیدنظر قرار گیرد. به علاوه، به منظور هماهنگی بیشتر حقوق علائم، ممکن است پروتکل‌هایی به وسیله کنفرانس دیپلماتیک تصویب شوند اما این پروتکل‌ها نباید در تعارض با معاهده حاضر باشند.

موافقت‌نامه لیسبون در مورد حمایت از نامگذاری بر حسب مبدا و ثبت بین‌المللی آنها

این موافقت‌نامه که در ۳۱ اکتبر ۱۹۵۸ منعقد شده در ۱۴ ژوئیه ۱۹۶۷ مورد تجدیدنظر قرار گرفته و در ۲۸ سپتامبر ۱۹۷۹ تغییر یافته است، دارای ۱۸ ماده می‌باشد.

منظور از نامگذاری بر حسب مبدا، طبق ماده ۲ موافقت‌نامه، نام جغرافیایی یک کشور، یک منطقه یا یک محل است که به منظور مشخص کردن محصولی که مال همان محل بوده و کیفیت و ویژگی‌های خود را منحصرأ یا اساساً مدیون همان محیط جغرافیایی است، به کار می‌رود. منظور از کشور مبدا آن کشوری است که نام آن و یا نام منطقه یا محلی که در آن کشور قرار دارد، نامگذاری بر حسب مبدا را تشکیل می‌دهد که موجب اشتهار آن محصول بوده است.

کشورهایی که موافقت‌نامه در مورد آنها قابل اعمال است در حالت «اتحادیه خاص» و در چهارچوب اتحادیه حمایت از مالکیت صنعتی، متشکل شده‌اند. این کشورها متعهد هستند که نامگذاری بر حسب مبدا محصولات سایر کشورهای اتحادیه را، مشروط بر این‌که با این عنوان در کشور مبدا شناسایی و

مورد حمایت قرار گرفته و در دفتر بین‌المللی مالکیت معنوی ثبت شده باشد، در سرزمین خود مورد حمایت قرار دهند. این حمایت در مقابل هر گونه غصب یا تقلید، حتی اگر مبداء اصلی محصول ذکر شود و یا نامگذاری با اصطلاحاتی نظیر نوع، تیپ، طریقه و غیره همراه باشد، به اجرا در می‌آید. به علاوه، مقررات این موافقت‌نامه موجب کنار گذاشتن حمایت‌های موجود سابق در خصوص نامگذاری بر حسب مبداء نمی‌باشد.

ثبت نامگذاری بر حسب مبداء به درخواست ادارات مربوطه کشورهای عضو اتحادیه ویژه به نام اشخاص حقیقی یا حقوقی عمومی یا خصوصی که دارای حق استفاده از این نامگذاری به موجب قوانین داخلی خود می‌باشند، در نزد دفتر بین‌المللی انجام می‌پذیرد. دفتر بین‌المللی، بدون تأخیر، ثبت‌های انجام یافته را به کشورهای مختلف عضو اتحادیه ابلاغ و آنها را در یک مجموعه ادواری منتشر می‌کند.

تعقیب قانونی برای تأمین حمایت از نامگذاری بر حسب مبداء، در هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه ویژه مطابق، قوانین داخلی و بر حسب تقاضای اداره ذیصلاح یا درخواست مدعی‌العموم و یا توسط اشخاص ذینفع انجام می‌پذیرد.

این موافقت‌نامه تا زمانی که حداقل پنج کشور در عضویت آن باقی باشند، لازم‌الاجرا خواهد بود. با این حال، هر کدام از کشورهای عضو می‌توانند با یادداشتی خطاب به مدیر کل از عضویت در آن انصراف دهند. انصراف مذکور یکسال پس از دریافت یادداشت مذکور توسط مدیر کل، منشاء اثر بوده و اقدام به آن قبل از انقضاء مدت پنج سال از عضویت در اتحادیه امکان‌پذیر نیست.

اتحادیه ویژه دارای یک مجمع مرکب از کشورهاییکه معاهده را تصویب یا به آن ملحق شده‌اند، می‌باشد. وظائف و اختیارات مجمع مذکور که در بند ۲ ماده ۹ شمارش شده‌اند، تقریباً همان‌هایی هستند که مجمع سایر اتحادیه‌های ویژه دارا هستند. هر کشور عضو در مجمع دارای یک رأی است که حد نصاب لازم برای تشکیل جلسات آن، حضور نصف اعضاء می‌باشد. تصمیمات آن با اکثریت ۲/۳

آراء مأخوذه اتخاذ می‌شود به جز تصویب تغییر در مواد ۹ الی ۱۲ موافقت‌نامه که مستلزم اکثریت ۴/۵ آراء مأخوذه می‌باشد. مجمع هر دو سال یکبار به دعوت مدیر کل اجلاس عادی دارد و می‌تواند با دعوت مدیر کل بنا به درخواست ۱/۴ کشورهای عضو، اجلاس فوق‌العاده داشته باشد. دستور کار هر اجلاس، توسط مدیر کل آماده می‌شود.

ثبت بین‌المللی و وظائف مرتبط به آن و همچنین تمام وظائف اداری مربوط به اتحادیه ویژه، بر عهده دفتر بین‌المللی است. علی‌الخصوص این دفتر جلسات را آماده می‌کند و امور دبیرخانه‌ای مجمع و کمیته‌های کارشناسی را اداره می‌نماید. همچنین برپایی کنفرانس تجدیدنظر در مورد مقررات موافقت‌نامه، به جز مواد ۹ تا ۱۲، بر اساس خط و مشی ارائه شده توسط مجمع، بر عهده دفتر مذکور می‌باشد و در این مورد می‌تواند سازمانهای بین‌الدولی و سازمانهای بین‌المللی غیر دولتی را مورد مشورت قرار دهد. علاوه بر این‌ها، دفتر بین‌المللی تمام وظائف محوله را انجام می‌دهد.

مسائل مالی و بودجه اتحادیه ویژه، تغییر مواد ۹ الی ۱۲ (این مواد به مجمع، دفتر بین‌المللی، مسائل مالی و چگونگی تغییر مواد مذکور مربوط می‌شوند)، آئین‌نامه اجرائی، تصویب موافقت‌نامه و الحاق به آن، لازم‌الاجرا شدن آن، امضاء و زبانهای رسمی به ترتیب در مواد ۱۱ تا ۱۴ و ۱۷ و ۱۸ بیان شده‌اند.

معاهده بوداپست در خصوص شناسایی بین‌المللی تودیع میکروارگانسیم‌ها

این معاهده که در تاریخ ۲۸ آوریل ۱۹۷۷ در بوداپست منعقد و در ۲۶ سپتامبر ۱۹۸۰ تغییر یافته است، دارای ۲۰ ماده می‌باشد که در یک قسمت مقدماتی و ۴ فصل تنظیم شده‌اند.

به موجب ماده یک، کشورهای شرکت‌کننده در معاهده در حالت اتحادیه متشکل شده‌اند و ماده ۲ به تعریف واژه‌ها و اصطلاحات مورد استفاده پرداخته است.

آنچه به قواعد ماهوی مربوط می‌شود، در فصل اول (ماده ۳ الی ۹) مقرر شده است. بر این اساس، کشورهای متعاهدی که تودیع میکروارگانسیم را در موضوع گواهی‌نامه اختراع تجویز یا مطالبه

می‌کنند، تودیع انجام یافته میکروارگانسیم را در نزد یک «مقام تودیع بین‌المللی» به رسمیت می‌شناسند.

نهادی می‌تواند از «موقعیت مقام تودیع بین‌المللی» برخوردار باشد که در سرزمین یکی از کشورهای متعهد مستقر و از تضمین آن کشور مبنی بر این که نهاد مذکور حایز شرایط مقرر بوده و خواهد بود، بهره‌مند باشد. این تضمین می‌تواند از طرف یک سازمان بین‌الدولی مالکیت صنعتی نیز، مشروط بر اینکه نهاد تودیع در خاک یکی از کشورهای عضو سازمان مستقر باشد، فراهم گردد. نهاد مذکور باید حایز شرایط زیر باشد :

- موجودیت دائمی داشته باشد ؛
  - پرسنل و تجهیزات لازم را در اختیار داشته باشد ؛
  - بی‌طرف باشد ؛
  - با شرایط یکسان در اختیار همه مودعین قرار گیرد ؛
  - تودیع هر نوع میکروارگانسیم یا برخی از آنها را بپذیرد ...
- چگونگی اخذ موقعیت «مقام تودیع بین‌المللی» و خاتمه یافتن یا محدودیت آن به ترتیب در مواد ۸ و ۹ عنوان شده است.

در ارتباط با مقررات اداری (موضوع فصل دوم شامل مواد ۱۰ الی ۱۲)، اولاً تشکیل یک مجمع مرکب از کشورهای متعهد پیش‌بینی شده است. سازمانهای بین‌الدولی و کشورهای غیر عضو، مشروط بر آن که در سازمان جهانی مالکیت معنوی یا اتحادیه بین‌المللی حمایت از مالکیت صنعتی عضو باشند، و هر سازمان بین‌الدولی متخصص در زمینه گواهینامه‌ها می‌توانند به‌عنوان ناظر در آن شرکت داشته باشند. وظائف و اختیارات مجمع مذکور که در بند ۲ ماده ۱۰ بیان شده‌اند و طرز کار آن، همانند مجمع سایر اتحادیه‌ها می‌باشد.

ثانیاً، طبق ماده ۱۱، دفتر بین‌المللی عهده‌دار انجام همان وظائفی است که در سایر اتحادیه‌ها برای او منظور شده است.

فصل سوم (مواد ۱۳ و ۱۴) به چگونگی تجدیدنظر و تغییر در معاهده می‌پردازد. تجدیدنظر در معاهده به صورت ادواری توسط کنفرانس‌های کشورهای متعاقد انجام‌پذیر است. تغییر مواد ۱۰ و ۱۱ (در مورد مجمع و دفتر بین‌المللی) توسط هر کدام از کشورهای عضو یا توسط مدیر کل پیشنهاد و به وسیله مجمع تصویب می‌شود.

موارد متفرقه دیگر در فصل چهارم (ماده ۱۵ تا ۲۰) مورد بحث قرار گرفته‌اند. بر این اساس، هر کشور عضو اتحادیه بین‌المللی برای حمایت از مالکیت صنعتی (اتحادیه پاریس) می‌تواند از طریق تصویب یا الحاق در معاهده شرکت کند. هر کدام از کشورهای متعاقد می‌تواند با یادداشتی خطاب به مدیر کل از عضویت در اتحادیه انصراف دهد. این انصراف ۲ سال پس از دریافت یادداشت مزبور به وسیله مدیرکل، منشاء اثر می‌شود و اقدام به آن پس از انقضاء پنج سال از عضویت در معاهده، امکان‌پذیر است.

□ معاهده در خصوص مالکیت معنوی مدار مجتمع

این معاهده در تاریخ ۲۶ مه ۱۹۸۹ در واشنگتن منعقد شده و دارای ۲۰ ماده است. کشورهای متعاقد در حالت اتحادیه متشکل شده‌اند.

هر کشور متعاهدی ملزم است که در سراسر سرزمین خود، حمایت از مالکیت معنوی در مورد طرحهای مدارات را مطابق این معاهده تأمین نماید. این حمایت شامل خود مدار مجتمع هم می‌شود خواه اینکه مستقل باشد یا در درون شیئی دیگری جای گرفته باشد. الزام مذکور در مورد طرحهایی قابل اعمال است که اصیل باشند. کشورهای متعاقد مختار هستند که الزامات مذکور را توط قانونی خاص در مورد طرحهای مدارات یا توسط قوانین خود در مورد حق مؤلف، گواهینامه اختراع، مدل‌های مفید، طرح‌ها و مدل‌های صنعتی و یا از طریق ترکیبی از قوانین مذکور، به انجام رسانند. به علاوه، طبق

ماده ۵ معاهده تحت عنوان «رفتار ملی»، هر کدام از کشورهای متعاقد در مورد اشخاص حقیقی تبعه سایر کشورهای متعاقد یا ساکن در خاک آنها، اشخاص حقیقی یا حقوقی که در خاک یکی از کشورهای متعاقد دارای مؤسسات واقعی برای طراحی مدارات یا تولید مدار مجتمع هستند، در سرزمین خود همان رفتاری را خواهد داشت که به اتباع خود در نظر گرفته است.

هر کدام از متعاهدین، اعمال زیر را، اگر بدون اجازه صاحب حق بوده باشد، غیر قانونی تلقی خواهد کرد :

- تکثیر کل یا قسمتی از طرحهای مورد حمایت ؛
  - وارد کردن، فروش یا توزیع به هر شکل دیگر طرحهای حمایت شده یا مدار مجتمعی که در طرح حمایت شده جای داده شده است با اهداف تجارتي ؛
  - سایر اعمالی که متعاهدین می‌توانند علاوه بر موارد فوق غیر قانونی تلقی کنند.
- با این حال، تکثیر فوق‌الذکر اگر توسط شخص ثالثی با اهداف خصوصی یا تنها با هدف ارزشیابی، تجزیه و تحلیل، تحقیق یا آموزش انجام پذیرد، غیر قانونی تلقی نمی‌شود. همچنین تحت شرایط خاص پیش‌بینی شده در بند ۳ ماده ۶، کشورهای متعاقد می‌توانند در صورت عدم توفیق شخص ثالث برای کسب مجوز علی‌رغم همه تلاشهایش، جواز غیر انحصاری، و در صورت اقتضاء حفظ منافع ملی، تأمین رقابت آزاد و یا جلوگیری از سوء استفاده صاحب حق، جواز غیر اختیاری صادر نماید. ایضاً، هر کشور متعاهدی می‌تواند از حمایت طرحها، مادامی که مورد بهره‌برداری تجاری قرار نگرفته است یا مادامی که موضوع تقاضای ثبت در پیش یک سازمان عمومی ذیصلاح قرار نگرفته است، خودداری کند. مدت حمایت حداقل ۸ سال می‌باشد.

اتحادیه دارای یک مجمع مرکب از متعاهدین می‌باشد. وظائف مجمع مذکور عبارتند از :

- بررسی مسائل مربوط به حفظ و توسعه اتحادیه و اجرا و کارکرد معاهده ؛

- تصمیم‌گیری در مورد دعوت از کنفرانس دیپلماتیک تجدیدنظر و دادن تعلیمات لازم برای مدیر کل در این راستا؛

- انجام وظائف محوله طبق ماده ۱۴ (در مورد حل و فصل اختلافات).

هر طرف متعاهدی اگر کشور باشد دارای یک رأی، و اگر سازمان بین‌الدولی باشد از تعدادی آراء برابر با تعداد اعضاء خود که عضو این معاهده هم هستند، برخوردار است. آئین‌نامه داخلی مصوب مجمع قواعد مربوط به دعوت برای اجلاس‌های فوق‌العاده، حد نصاب، اکثریت لازم برای اتخاذ انواع مختلف تصمیمات را معین می‌کند. مجمع هر دو سال یکبار به دعوت مدیر کل، اجلاس عادی دارد.

دفتر بین‌المللی سازمان جهانی مالکیت معنوی عهده‌دار انجام وظائف اداری مربوط به اتحادیه و وظائف محوله از سوی مجمع می‌باشد. این دفتر به آن دسته از حکومت‌های کشورهای متعاهد که طبق رویه مجمع عمومی سازمان ملل متحد کشورهای در حال توسعه تلقی می‌شوند، در صورت تقاضای آنها کمک‌های فنی ارائه می‌دهد.

این معاهده به الزاماتی که کنوانسیون پاریس و کنوانسیون برن بر طرف‌های متعاهد تحمیل می‌کند، خدشه‌ای وارد نمی‌کند. هیچ‌گونه حق شرط در مورد این معاهده پذیرفته نیست. تغییر برخی از بندهای ماده ۲، قسمت c بند یک ماده ۳، قسمت‌های c و d بند یک و بند ۴ ماده ۹، بند یک ماده ۱۰ و ماده ۱۴، به پیشنهاد هر کدام از طرف‌های متعاهد یا مدیر کل، بر عهده مجمع است که با اکثریت ۴/۵ آراء مأخوذه تصمیم می‌گیرد.

در مورد حل و فصل اختلافات، معاهده مقررات مبسوطی در بردارد. بر اساس ماده ۱۴ آن، در صورت بروز اختلاف در تفسیر یا اجرای معاهده، طرفین اختلاف باید در مرحله اول از طریق مشورت متقابل موضوع را حل و فصل نمایند. در صورتی که این روش به نتیجه مطلوب منجر نشود، آنها به طرق دیگر حل و فصل اختلافات نظیر وساطت، سازش، میانجیگری و داوری متوسل خواهند شد. اگر این روش‌ها هم منتج به نتیجه نشوند، مجمع بنا به تقاضای یکی از طرفین اختلاف، یک گروه ویژه را جهت بررسی

مامور می‌نماید. اعضاء این گروه سه نفر بوده و از لیست کارشناسان دولتی که به وسیله مجمع تنظیم شده است، انتخاب می‌شوند. این گروه پس از بررسی گزارشی را تهیه می‌کند. مجمع با تکیه بر گزارش مزبور و برداشتهای خود از معاهده و به شیوه اجماع، توصیه‌هایی را برای طرفین اختلاف ارائه می‌دهد. شرکت در معاهده از طریق تصویب یا الحاق میسر است. کشورهای شرکت‌کننده باید عضو سازمان جهانی مالکیت معنوی یا عضو سازمان ملل متحده بوده باشند. سازمانهای بین‌الدولی شرکت‌کننده نیز باید واجد شرایط مقرر، باشند. هر کدام از طرفهای متعاقد می‌تواند با یادداشتی خطاب به مدیر کل، از شرکت در معاهده منصرف شود.

این انصراف یکسال پس از دریافت یادداشت مذکور توسط مدیر کل منشاء اثر می‌گردد

۶-۲-۲- معاهدات و موافقت‌نامه‌های مربوط به حمایت از مالکیت ادبی و هنری (کپی رایت)

علاوه بر کنوانسیون برن، کنوانسیونها و موافقت‌نامه‌های دیگری در خصوص حمایت از مالکیت ادبی و هنری موجود است که عبارتند از:

۷-۲-۲- کنوانسیون رم ۱۹۶۱

کنوانسیون بین‌المللی در خصوص حمایت از نویسندگان و اجراکنندگان نمایشنامه‌ها و موسیقی، تولیدکنندگان صوتی و سازمانهای پخش رادیویی و تلویزیونی.

این کنوانسیون که دارای ۳۴ ماده است، «رفتار ملی» را مطرح و آنرا تعریف می‌کند و سپس چگونگی و شرایط اعطاء آن را از طرف هر کدام از کشورهای متعاقد به هنرمندان سایر کشورهای متعاقد،

مشخص می‌نماید. این امر در مورد نویسندگان و اجراکنندگان نمایشنامه و موسیقی، مستلزم تحقق یکی از شرایط زیر است :

- اجرا در یکی از کشورهای متعاقد انجام پذیرد ؛
  - اجرا در روی فنوگرام حمایت شده به موجب این کنوانسیون ضبط شده باشد ؛
  - اجرای ضبط شده در فنوگرام، در یک برنامه حمایت شده توسط این کنوانسیون پخش شده باشد.
- شرایط مذکور در مورد تولیدکنندگان فنوگرام عبارتند از :
- تولیدکننده فنوگرام تبعه یکی از کشورهای متعاقد باشد ؛
  - اولین تثبیت صدا در یکی از کشورهای متعاقد انجام پذیرد ؛
  - فنوگرام برای اولین بار در یکی از کشورهای متعاقد منتشر شده باشد و یا اگر برای اولین بار در یک کشور غیرمتعاقد منتشر شده است، حداکثر ۳۰ روز پس از آن در یک کشور متعاقد نیز منتشر شود.
- در مورد سازمانهای پخش رادیویی و تلویزیونی شرایط مورد بحث عبارتند از :
- اقامتگاه سازمان در خاک یکی از کشورهای متعاقد بوده باشد ؛
  - برنامه توسط پخش کننده‌ای پخش شود که در خاک یکی از کشورهای متعاقد مستقر است ؛
- کشورهای متعاقد می‌توانند با یادداشتی خطاب به دبیر کل سازمان ملل متحد اعلام کنند که این دو شرط همزمان تحقق یابد.
- حمایتهایی که توسط این کنوانسیون از هنرمندان و اجراکنندگان به عمل می‌آید باید به نحوی باشد که امکان ممانعت از موارد زیر را فراهم آورد : پخش رادیویی یا تلویزیونی یا عرضه و اجرا عمومی اثر بدون رضایت آنها ؛ [ضبط یک اجرا در روی ابزار مادی (نظیر نوار، کاست، صفحه، دیسک یا CD)] بدون رضایت آنها.
- تولیدکنندگان فنوگرام حق دارند که تکثیر مستقیم یا غیرمستقیم آنرا مجاز یا ممنوع گردانند. زمانی که یک فنوگرام که با اهداف تجاری منتشر شده است، در یک پخش رادیویی مورد استفاده قرار

گیرد، دستمزد عادلانه‌ای باید توسط استفاده کننده به هنرمند و اجراکننده یا تولیدکننده فنوگرام و یا هر دو پرداخته شود. در صورت عدم توافق بر سر این موضوع، طبق قانون داخلی عمل خواهد شد. محدود گردانیدن برخی حمایتها تحت شرایطی و برخورداری از حق شرط در برخی موارد برای کشورهای متعاقد شناخته شده است. کنوانسیون عطق به ماسبق نمی‌شود و بر حمایت‌های دیگری که ممکن است وجود داشته باشند خدشه‌ای وارد نمی‌کند. کشورهای متعاقد مجاز هستند که با توافقاتی بین خود حمایت‌های بیشتری را مقرر دارند.

چگونگی امضاء و تصویب کنوانسیون، الحاق به آن، لازم‌الاجرا شدن آن، تجدیدنظر در آن، حل و فصل اختلافات و زبان رسمی کنوانسیون در مواد ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۷، ۲۹، ۳۰، ۳۳، ۳۴ مقرر شده‌اند. کشورهای متعاقد ملزم هستند که طبق قانون اساسی خود، تدابیر لازم را جهت تأمین اجرای کنوانسیون اتخاذ کنند و در زمان تصویب، پذیرش یا الحاق، از نظر قوانین داخلی خود در شرایطی باشند که امکان اجرای مقررات کنوانسیون را داشته باشند.

هر کدام از این کشورها می‌تواند از کنوانسیون انصراف دهد. این انصراف با یادداشتی خطاب به دبیر کل سازمان ملل متحد تحقق می‌یابد و ۱۲ ماه بعد از دریافت یادداشت منشاء اثر خواهد بود. برای استفاده از این اختیار حداقل باید پنج سال از لازم‌الاجرا شدن کنوانسیون در مورد کشور مورد بحث، منقضی شده باشد. به علاوه، هر کشوری که از عضویت در کنوانسیون جهانی حق مؤلف یا از عضویت در اتحادیه بین‌المللی در خصوص حمایت از آثار ادبی و هنری خارج شود، به‌طور اتوماتیک از همان زمان از عضویت در کنوانسیون حاضر نیز خارج می‌شود.

یک کمیته بین‌الدولی تشکیل شده است که رسالت آن عبارتند از :

- بررسی مسائل مربوط به اجرا یا کارکرد این کنوانسیون ؛

- جمع‌آوری پیشنهادات و تهیه اسناد و مدارک مربوط به تجدیدنظر احتمالی در کنوانسیون.

این کمیته مرکب از نمایندگان کشورهای متعاقد است که با در نظر گرفتن توزیع جغرافیایی عادلانه انتخاب می‌شوند. تعداد اعضاء آن به این شرح است: ۶ نفر در صورتی که تعداد کشورهای متعاقد ۱۲ یا کمتر از آن باشد، ۹ نفر در صورتی که تعداد آنها از ۱۳ الی ۱۸ باشد و ۱۲ نفر اگر تعداد آنها بیشتر از هیجده باشد. رئیس و سایر اعضاء هیئت رئیسه توسط خود کمیته انتخاب می‌شوند. کمیته آئین‌نامه اجرایی خود را تنظیم می‌کند، جلسات آن به نوبت در مقر دفتر بین‌المللی کار، سازمان تربیتی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) و دفتر اتحادیه بین‌المللی برای حمایت از آثار ادبی و هنری، هر زمانی که اکثریت اعضاء آنرا لازم تشخیص دهند، تشکیل می‌شود.

۸-۲-۲- کنوانسیون مربوط به پخش امواج حاصل برنامه‌ها به وسیله ماهواره

به موجب این کنوانسیون، کشورهای متعاقد ملزم هستند که در خاک خود و یا از خاک خود از پخش غیرمجاز امواج حامل برنامه‌ها ممانعت به عمل آورند. اگر در یکی از کشورهای متعاقد، اجرای ضوابط فوق‌الذکر دارای محدودیت زمانی باشد، این محدودیت توسط قانون داخلی معین می‌گردد و در زمان تصویب کنوانسیون یا الحاق به آن به صورت کتبی به دبیر کل سازمان ملل متحد اعلام می‌گردد.

در موارد زیر کشورهای متعاقد الزامی به اجرای ضوابط فوق‌الذکر ندارند:

• برنامه پخش شده حاوی خلاصه کوتاهی از برنامه حمل شده توسط امواج صادره بوده و در ارتباط با معرفی حوادث روز باشد، به شرط آنکه صرفاً با هدف اطلاع‌رسانی انجام پذیرد و یا این که کشور مورد بحث طبق رویه معمول مجمع عمومی سازمان ملل متحد، کشوری در حال توسعه تلقی شود، مشروط بر آن که پخش مزبور صرفاً با اهداف آموزشی یا تحقیقات علمی انجام پذیرد.

۹-۲-۲- کنوانسیون حمایت از تولیدکنندگان فنوگرام در مقابل تکثیر غیرمجاز آنها

با توجه به گسترش روزافزون تکثیر غیرمجاز فنوگرام‌ها و آسیبی که از این طریق بر منافع مصنفان، نویسندگان، اجراکنندگان و تولیدکنندگان آنها وارد می‌آید و ضمن ستایش از تلاشهای انجام یافته در این زمینه توسط یونسکو و سازمان جهانی مالکیت معنوی و با تاکید بر عدم وارد کردن خلل بر

کنوانسیونهای لازم‌الاجرا و به ویژه کنوانسیون در تاریخ ۲۹ اکتبر ۱۹۷۱ در پاریس و در ۱۳ ماده منعقد شده است.

هر کشور متعاهدی ملزم است تولیدکنندگان فنوگرام‌هایی که تبعه سایر کشورهای متعاهد هستند را در برابر تکثیر آن فنوگرام‌ها یا وارد کردن آنها به منظور توزیع در میان مردم بدون رضایت تولیدکننده، حمایت کند. اتخاذ تدابیر مناسب جهت اجرای کنوانسیون بر عهده قوانین داخلی هر کدام از کشورهای متعاهد است که می‌تواند دربرگیرنده یک یا چند مورد از شیوه‌های زیر باشد :

- حمایت از طریق اعطاء حق مؤلف یا حق خاصی نظیر آن ؛

- حمایت از طریق قوانین مربوط به رقابت نامشروع ؛

- حمایت از طریق ضمانت اجراهای کیفی.

تعیین مدت حمایت اعطایی با قوانین داخلی هر کدام از کشورهای متعاهد است، با این حال، این مدت نباید کمتر از ۲۰ سال باشد. اگر به موجب قوانین داخلی یک کشور متعاهد انجام تشریفاتی به‌عنوان شرط حمایت از تولیدکنندگان فنوگرام لازم باشد، این شرط تحقق یافته تلی خواهد شد در صورتی که فنوگرام‌های توزیع شده در برگیرنده سمبل (P) همراه با ذکر اولین سال انتشار بوده باشد. هر کشور متعاهدی که حمایت را از طریق حق مؤلف یا حق خاص دیگر و یا از طریق ضمانت اجراهای کیفی تأمین می‌نماید، می‌تواند، در قوانین داخلی خود، محدودیتهایی را از نوع محدودیتهایی که در زمینه حمایت از مؤلفین آثار ادبی و هنری پذیرفته شده است، برای حمایت از تولیدکنندگان فنوگرام در نظر بگیرد. با این حال هیچ‌گونه مجوز اجباری را نمی‌توان مقرر کرد مگر این که تمام شرایط زیر جمع باشند :

- تکثیر به منظور استفاده انحصاری در آموزش با تحقیق اختصاص داشته باشد ؛

- مجوز صرفاً برای تکثیر در خاک کشور متعاهدی که مجوز را اعطاء کرده است معتبر می‌باشد و قابل تسری به صادرات کپی‌ها نیست ؛

- تعیین دستمزد عادلانه در صورت تکثیر با استفاده از مجوز.

دفتر بین‌المللی سازمان جهانی مالکیت معنوی، حسب مورد با همکاری یونسکو و سازمان بین‌المللی کار، اطلاعات مربوط به حمایت فنوگرام‌ها را جمع‌آوری و منتشر می‌کند. هر دولت متعهد باید متن هر قانون جدید یا هر متن رسمی دیگر در مورد این مسئله را، به دفتر مذکور ارسال کند. همچنین دفتر بین‌المللی برای هر کدام از کشورهای متعهد و در صورت تقاضای او، اطلاعات در مورد مسائل مربوط به کنوانسیون حاضر را فراهم می‌کند. انجام مطالعات و فراهم کردن خدمات به منظور تسهیل حمایت مقرر در کنوانسیون از جمله دیگر وظائف دفتر مذکور می‌باشد.

هر کشوری که عضو سازمان ملل، یکی از سازمانهای تخصصی ملل متحد، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و یا اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری باشد، می‌تواند از طریق امضاء و تصویب یا الحاق به این کنوانسیون بپیوندد. اسناد تصویب یا الحاق ترد دبیر کل سازمان ملل متحد تودیع می‌گردند. کشوری که به این کنوانسیون می‌پیوندد، باید در زمان پیوستن از لحاظ قوانین خود در شرایطی باشد که امکان ترتیب اثر به مقررات کنوانسیون را داشته باشد. هر کشور متعهدی می‌تواند از کنوانسیون انصراف دهد. برای این امر باید با یادداشت کتبی خطاب به دبیر کل سازمان ملل متحد اقدام نمود. این انصراف یکسال پس از دریافت یادداشت مذکور، منشاء اثر می‌شود. حق شرط در این کنوانسیون پذیرفته نشده است.

۱۰-۲-۲- معاهده سازمان جهانی مالکیت معنوی در خصوص حق مؤلف (WCT)

این معاهده به وسیله یک کنفرانس دیپلماتیک در ۲۰ دسامبر ۱۹۹۶ به تصویب رسیده و دارای یک مقدمه و ۲۵ ماده می‌باشد.

این معاهده، آنچنانکه در مقدمه آن آمده است، به منظور توسعه و تأمین حمایت از حقوق مؤلفان آثار ادبی و هنری به صورت مؤثر و متحدالشکل و با احساس ضرورت ایجاد قواعد بین‌المللی نوین و تبیین

قواعد موجود به نحوی که پاسخی متناسب برای مسائل برخاسته از پیشرفتهای حاصله در قلمروهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فنی باشد، منعقد شده است، با تأکید بر این که تکامل فنون اطلاع رسانی و مخابراتی آثار قابل توجهی در ایجاد و استفاده از آثار ادبی و هنری داشته و ضروری است که تعادلی بین حقوق و مؤلفان و نفع عمومی و مخصوصاً در زمینه آموزش، تحقیق و دسترسی به اطلاعات به وجود آید.

این معاهده یک موافقتنامه ویژه در مفهوم ماده ۲۰ کنوانسیون برن می باشد و هیچ ارتباطی با سایر معاهدات جز کنوانسیون برن نداشته و بدون آنکه لطمه‌ای بر حقوق و تعهدات ناشی از سایر معاهدات داشته باشد، اعمال می‌گردد و مقررات آن هیچ‌گونه معافیتی از الزامات پذیرفته شده به موجب کنوانسیون برن به همراه ندارد.

حمایت به‌عنوان حق مؤلف به ایده‌ها، آئین‌ها، روش‌های کارکرد و یا فرمولهای ریاضی شامل نمی‌گردد و طرف‌های متعاقد، مقررات مواد ۲ تا ۶ کنوانسیون برن را کلمه به کلمه در چهارچوب حمایت‌های پیش‌بینی شده در کنوانسیون حاضر اعمال می‌کنند.

برنامه‌های رایانه‌ای در هر نوع و شکل آن همانند آثار ادبی در مفهوم ماده ۲ کنوانسیون برن مورد حمایت قرار می‌گیرند. بانکهای اطلاعاتی نیز یک آفرینش فکری را تشکیل داده و مشمول این حمایت هستند. مؤلفین آثار ادبی و هنری از حق انحصاری برای تجویز عرضه اصل یا نمونه‌های آثار خود به عموم از طریق فروش یا سایر روشهای انتقال مالکیت برخوردار هستند. حق انحصاری کرایه دادن برنامه‌های رایانه‌ای، آثار سینمایی و آثار صوتی متعلق به مؤلفین آنهاست. همچنین مؤلفین آثار ادبی و هنری از حق انحصاری تجویز مخابره آثار خود به مردم از طریق سیم یا بی‌سیم، برخوردار می‌باشند.

طرف‌های متعاقد متعهد هستند که در تطابق با نظام حقوقی خود، تدابیر لازم را جهت اجرای این کنوانسیون اتخاذ نمایند، آنها همچنین باید تلاش کنند که قانونگذاری آنها در بردارنده آئین‌هایی باشد

که اختصاص به تأمین احترام حقوق پیش‌بینی شده در این معاهده داشته و امکان اقدام قضایی مؤثر را بر علیه هر اقدامی که خدشه‌ای بر این حقوق وارد کند، فراهم نمایند.

طرف‌های متعاقد دارای یک مجمع بوده و هر کدام از آنها یک هیئت نمایندگی در این مجمع خواهند داشت. کشورهای متعاقد در مجمع دارای یک رای و سازمانهای بین‌الدولی متعاقد دارای تعداد آرای برابر با تعداد کشورهای عضو خود که در معاهده نیز شرکت دارند، می‌باشند. وظائف و اختیارات مجمع مذکور عبارتند از :

- بررسی مسائل مربوط به حفظ و توسعه معاهده و اجرا و کارکرد آن ؛
  - تجویز شرکت برخی سازمانهای بین‌الدولی در معاهده ؛
  - تصمیم‌گیری در مورد دعوت از کنفرانس دیپلماتیک تجدیدنظر و ارائه خط مشی به مدیر کل سازمان جهانی مالکیت معنوی جهت مهیا کردن کنفرانس مذکور.
- مجمع با دعوت مدیر کل سازمان جهانی مالکیت معنوی هر دو سال یکبار اجلاس عادی دارد. قواعد مربوط به دعوت به اجلاس فوق‌العاده، قواعد مربوط به حد نصاب و اکثریت لازم برای اتخاذ انواع تصمیمات توسط آئین‌نامه داخلی که به تصویب مجمع می‌رسد، تعیین می‌شوند. وظائف اداری مربوط به معاهده بر عهده دفتر بین‌المللی سازمان جهانی مالکیت معنوی است.
- هر کشور عضو سازمان جهانی مالکیت معنوی می‌تواند در این معاهده شرکت کند. مجمع می‌تواند در مورد عضویت هر سازمان بین‌الدولی در صورت احراز شرایط زیر تصمیم‌گیری کند :
- سازمان موردنظر اعلام کند که در این زمینه دارای صلاحیت است ؛
  - سازمان موردنظر اعلام کند که از قانونگذاری خاصی که تمام اعضایش را در مورد مسائل مربوط به معاهده متعهد می‌کند، برخوردار است ؛ و
  - طبق آئین‌نامه‌های داخلی خود مجاز به شرکت در معاهده باشد.

هیچ‌گونه حق شرط در این معاهده پذیرفته نشده است، اما هر کدام از طرف‌های متعاقد می‌تواند با یادداشتی خطاب به مدیر کل سازمان جهانی مالکیت معنوی از شرکت در آن انصراف دهد و این انصراف یکسال پس از دریافت یادداشت مذکور، منشاء اثر خواهد بود.

۱۱-۲-۲- موافقت‌نامه‌های مربوط به طبقه‌بندی بین‌المللی

تعدادی موافقت‌نامه در ارتباط با طبقه‌بندی بین‌المللی منعقد شده‌اند که از آن جمله موافقت‌نامه استراسبورگ در مورد طبقه‌بندی بین‌المللی گواهینامه‌های اختراع، موافقت‌نامه لوکارنو در ارتباط با طبقه‌بندی بین‌المللی طرح‌ها و مدل‌های صنعتی و موافقت‌نامه وین در خصوص طبقه‌بندی علائم صنعتی می‌باشد، به معرفی آنها می‌پردازیم.

۱۲-۲-۲- موافقت‌نامه استراسبورگ در مورد طبقه‌بندی بین‌المللی گواهینامه‌های اختراع

این موافقت‌نامه که در ۲۴ مارس ۱۹۷۱ در استراسبورگ منعقد و در ۲۸ سپتامبر ۱۹۷۹ تغییر یافته است، دارای ۱۷ ماده می‌باشد. کشورهایی که موافقت‌نامه در مورد آنها اجرا می‌شود، در حالت اتحادیه ویژه متشکل و یک طبقه‌بندی مشترک موسوم به «طبقه‌بندی بین‌المللی گواهینامه‌ها» را برای گواهینامه‌های اختراع، گواهی‌های عامل اختراع، مدل‌های مفید و گواهی مفیدیت پذیرفته‌اند. این طبقه‌بندی بر اساس مقررات کنوانسیون اروپایی در خصوص طبقه‌بندی بین‌المللی گواهینامه‌های اختراع مورخ ۱۹ دسامبر ۱۹۵۴ که از سال ۱۹۶۸ لازم‌الاجرا است، تنظیم گردیده است. این طبقه‌بندی فقط جنبه اداری دارد و کشورهای عضو اتحادیه ویژه مختار هستند که آن را به‌عنوان سیستم اصلی و یا سیستم فرعی اعمال کنند.

کشورهایی که موافقت‌نامه مزبور در مورد آنها اعمال می‌شوند، در حالت اتحادیه ویژه متشکل شده‌اند. یک کمیته کارشناسی مرکب از نمایندگان هر کدام از کشورهای اتحادیه به وجود آمده است. سازمانهای بین‌الدولی تخصصی در زمینه گواهینامه‌ها و سازمانهای بین‌المللی غیر دولتی می‌توانند به‌عنوان ناظر در کمیته حضور داشته باشند. یک مجمع اتحادیه ویژه نیز با شرکت کشورهای عضو اتحادیه تشکیل شده است و سازمانهای مذکور در سطور پیشین در آن نیز ممکن است به‌عنوان ناظر حضور یابند. وظائف و اختیارات و چگونگی کارکرد مجمع فوق‌الذکر به تفصیل در مواد ۵ و ۷ موافقت‌نامه بیان شده است. وظائف اداری مربوط به اتحادیه ویژه توسط دفتر بین‌المللی انجام می‌شود که شرح وظائف آن موضوع ماده ۸ می‌باشد.

شرکت در موافقت‌نامه برای تمام کشورهای عضو کنوانسیون پاریس در خصوص حمایت از مالکیت صنعتی از طریق امضاء و تصویب و یا از طریق الحاق امکان‌پذیر است. مدت موافقت‌نامه برابر است با مدت کنوانسیون فوق‌الذکر و هر کدام از کشورهای اتحادیه می‌توانند با یادداشتی خطاب به مدیرکل، از شرکت در آن انصراف دهند. این یادداشت یکسال پس از دریافت آن توسط مدیر کل منشاء اثر می‌شود و امکان اقدام به آن، پنج سال پس از عضویت در اتحادیه امکان‌پذیر است.

مسائل مالی و بودجه اتحادیه، تجدیدنظر در موافقت‌نامه، تغییر در بعضی مواد آن، لازم‌الاجرا شدن آن، امضاء، زبانهای رسمی و ضوابط موقتی به ترتیب در مواد ۹ تا ۱۱، ۱۶ و ۱۷ مورد بحث قرار گرفته‌اند.

۱۳-۲-۲- موافقت‌نامه لوکارنو در خصوص ایجاد طبقه‌بندی بین‌المللی طرح‌ها و مدل‌های صنعتی

این موافقت‌نامه که در ۱۸ اکتبر ۱۹۶۸ در لوکارنو امضاء و در ۲۸ سپتامبر ۱۹۷۹ تغییر یافته است دارای ۱۵ ماده و یک ضمیمه است.

کشورهایی که موافقت‌نامه مزبور در مورد آنها اعمال می‌شود، در حالت اتحادیه ویژه متشکل و طبقه‌بندی واحدی را موسوم به طبقه‌بندی بین‌المللی برای طرح‌ها و مدل‌های صنعتی پذیرفته‌اند. این طبقه‌بندی در بردارنده لیست طبقات و زیر طبقات، لیست الفبایی محصولاتی که طرح‌ها و نقشه‌ها با

ذکر طبقه یا زیرطبقه مربوطه در آنها جای می‌گیرند و تذکرات توضیحی می‌باشد. لیست طبقات و زیرطبقات، مطابق ضمیمه توافقنامه و تغییرات بعدی آن می‌باشد و لیست الفبایی محصولات و تذکرات توضیحی توسط کمیته کارشناسان تصویب می‌شود. لیست مذکور و تمام تغییرات در طبقه‌بندی بین‌المللی یا تکمیل آن توسط کمیته مذکور، باید به وسیله دفتر بین‌المللی به ادارات مربوطه کشورهای عضو اتحادیه ویژه ابلاغ شوند.

صرفنظر از الزامات ناشی از موافقت‌نامه، طبقه‌بندی بین‌المللی فقط جنبه اداری دارد، اما هر کدام از کشورها می‌توانند برای آن قابلیت‌های قضایی متناسب اعطاء کنند و هر کدام از آنها اختیار اعمال طبقه‌بندی بین‌المللی را به‌عنوان سیستم اصلی یا سیستم فرعی، دارا هست.

اتحادیه ویژه دارای یک کمیته کارشناسی است که در کدام از کشورهای عضو اتحادیه ویژه در آن دارای هیئت نمایندگی خواهند بود. وظیفه این کمیته تصویب (با اکثریت ساده) لیست الفبایی محصولات و ملاحظات توضیحی، تغییر یا تکمیل طبقه‌بندی بین‌المللی به پیشنهاد اداره مربوطه هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه یا دفتر بین‌المللی است (ایجاد یک طبقه جدید یا انتقال محصولی از یک طبقه به طبقه دیگر مستلزم اتفاق آراء است). اتحادیه ویژه همچنان دارای یک مجمع است که از کشورهای عضو اتحادیه ترکیب یافته است. وظائف و اختیارات و چگونگی کارکرد این مجمع به تفصیل در ماده ۵ موافقت‌نامه ذکر شده است. وظائف اداری مربوط به اتحادیه ویژه توسط دفتر بین‌المللی انجام می‌شود. مخصوصاً آماده کردن جلسات و انجام امور دبیرخانه‌ای مجمع، کمیته کارشناسان و سایر کمیته‌های کارشناسی و گروه‌های کاری که مجمع یا کمیته کارشناسان ممکن است ایجاد کنند، بر عهده دفتر مذکور می‌باشد. سایر وظائف آن در ماده ۶ موافقت‌نامه بیان شده است.

مدت این موافقت‌نامه برابر با مدت کنوانسیون پاریس در خصوص حمایت از مالکیت صنعتی است. با این حال هر کدام از کشورها می‌تواند با یادداشتی خطاب به مدیر کل، از انصراف دهد. این انصراف،

یکسال پس از دریافت یادداشت توسط مدیر کل، منشاء اثر می‌گردد و اقدام به آن بعد از انقضاء پنج سال از عضویت در اتحادیه امکان‌پذیر است.

مسائل مالی، چگونگی تغییر مواد ۵ تا ۷، تصویب موافقت‌نامه و الحاق به آن، لازم‌الاجرا شدن آن و چگونگی تجدیدنظر مواد یک الی ۴ و ۹ الی ۱۵، امضاء، زبانهای رسمی و ضوابط موقتی به ترتیب در مواد ۷ تا ۹، ۱۱، ۱۴، ۱۵ بیان شده‌اند.

ضمیمه موافقت‌نامه در بردارنده لیست طبقات و زیر طبقات طبقه بندی بین‌المللی می‌باشد. لیست طبقات بشرح زیر است :

طبقه ۱ - محصولات غذایی ،

طبقه ۲ - وسایل پوشاکی و خرازی ،

طبقه ۳ - وسایل مسافرت و سایر وسایل شخصی که در طبقات دیگر منظور نشده‌اند ،

طبقه ۴ - شوینده‌ها ،

طبقه ۵ - پارچه و برگهای مواد مصنوعی یا طبیعی ،

طبقه ۶ - مبلمان ،

طبقه ۷ - وسایل منزل منظور نشده در سایر طبقات ،

طبقه ۸ - ابزارآلات ،

طبقه ۹ - وسایل بسته‌بندی ،

طبقه ۱۰ - ساعت‌سازی و سایر ابزار اندازه‌گیری، ابزار کنترل و هشداردهنده ،

طبقه ۱۱ - طلا و جواهرسازی ،

طبقه ۱۲ - وسایل حمل و نقل یا بالابر ،

طبقه ۱۳ - وسایل تولید، پخش و انتقال برق ،

طبقه ۱۴ - وسایل ضبطی و مخابراتی ،

- طبقه ۱۵ - ماشینهایی که در سایر طبقات منظور نشده‌اند ،
- طبقه ۱۶ - وسایل عکاسی، سینمایی و عینک‌سازی ،
- طبقه ۱۷ - ابزار موسیقی ،
- طبقه ۱۸ - چاپخانه و ماشینهای اداری ،
- طبقه ۱۹ - کاغذسازی و وسایل دفتری و ابزار هنری و آموزشی ،
- طبقه ۲۰ - تجهیزات برای فروش یا تبلیغات ،
- طبقه ۲۱ - لوازم بازی، اسباب‌بازی، چادر و وسایل ورزشی ،
- طبقه ۲۲ - اسلحه، وسایل آتشبازی، وسایل صید و شکار و نابودی حیوانات مودی ،
- طبقه ۲۳ - تأسیسات برای پخش سیالات، تأسیسات بهداشتی، گرمایش و تهویه ،
- طبقه ۲۴ - وسایل پزشکی و آزمایشگاهی ،
- طبقه ۲۵ - وسایل ساختمان‌سازی و عناصر آن ،
- طبقه ۲۶ - ابزار روشنایی ،
- طبقه ۲۷ - دخانیات و وسایل مربوطه ،
- طبقه ۲۸ - محصولات داروخانه‌ای و آرایشی و وسایل و تجهیزات توالت ،
- طبقه ۲۹ - تجهیزات آتش‌نشانی، پیشگیری از حوادث و نجات ،
- طبقه ۳۰ - وسایل مربوطه به مراقبت و نگهداری حیوانات ،
- طبقه ۳۱ - ماشینها و دستگاههای مربوط به آماده کردن غذا یا نوشابه که در طبقات دیگر منظور نشده‌اند ،
- طبقه ۹۹ - متفرقه ،

۱۴-۲-۴- موافقت‌نامه وین در خصوص ایجاد طبقه‌بندی بین‌المللی علائم

این موافقتنامه که در ۱۲ ژوئن ۱۹۷۳ در وین منعقد و در اول اکتبر ۱۹۸۵ تغییر یافته است، دارای ۱۷ ماده می‌باشد.

کشورهایی که موافقتنامه در مورد آنها قابل اجرا می‌شود، در حالت اتحادیه ویژه متشکل و طبقه‌بندی مشترکی را در خصوص عناصر تجسمی علائم پذیرفته‌اند. این طبقه‌بندی از یک لیست انواع، لیست قسمت‌ها و لیست بخش‌ها تشکیل شده است که در آنها عناصر تجسمی علائم طبقه‌بندی شده‌اند و در صورت اقتضاء با ملاحظات توضیحی همراه می‌باشند. صرفنظر از الزامات مقرر در موافقتنامه، دامنه شمول طبقه‌بندی مذکور توسط هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه مشخص می‌شود و به ویژه، این طبقه‌بندی آنان را در ارتباط با وسعت حمایت از علائم، متعهد نمی‌کند و اداره مربوطه هر کدام از این کشورها مختار هستند که طبقه‌بندی مذکور را به‌عنوان سیستم اصلی یا سیستم فرعی اعمال نمایند. مدت موافقتنامه همان مدت کنوانسیون پاریس در خصوص حمایت از مالکیت صنعتی می‌باشد ولی هر کدام از اعضاء اتحادیه می‌تواند با یادداشتی خطاب به مدیر کل از شرکت در آن انصراف دهد. این انصراف یکسال پس از دریافت آن توسط مدیر کل منشاء اثر خواهد بود و اقدام به آن پس از انقضای پنج سال از عضویت در اتحادیه امکان‌پذیر است.

یک کمیته کارشناسان که هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه در آن دارای نماینده هستند، تشکیل شده است. مدیر کل، به ابتکار خود یا به درخواست کمیته مذکور، می‌تواند از کشورهای غیر عضو مشروط بر اینکه یا عضو سازمان جهانی مالکیت معنوی باشند و یا در کنوانسیون پاریس در خصوص حمایت از مالکیت صنعتی شرکت داشته باشند و همچنین از سازمانهای بین‌الدولی یا سازمانهای بین‌المللی غیر دولتی، به‌عنوان ناظر به کمیته دعوت نماید. وظائف این کمیته عبارتند از: تغییر و تکمیل طبقه‌بندی عناصر تجسمی علائم، ارائه توصیه به کشورهای عضو جهت تسهیل استفاده از طبقه‌بندی و نیل به اجرای یکسان آن، اتخاذ تدابیر جهت تسهیل عمل کردن به طبقه‌بندی، ایجاد کمیته‌های فرعی و گروههای کاری و تصویب آئین‌نامه داخلی خود.

هر کشوری در کمیته دارای یک رای است و جز در موارد استثنایی، تصمیمات آن با اکثریت ساده آراء مأخوذه اتخاذ می‌شود.

اتحادیه ویژه همچنین دارای یک مجمع است و هر کدام از کشورهای عضو اتحادیه در آن دارای هیئت نمایندگی می‌باشد و امکان حضور سازمانهای بین‌الدولی و سازمانهای بین‌المللی غیر دولتی در آن به‌عنوان ناظر وجود دارد. وظائف عمده مجمع عبارتند از: بررسی مسایل مربوط به حفظ و توسعه اتحادیه ویژه و اجرای موافقت‌نامه، ارائه خط مشی به دفتر بین‌المللی در ارتباط با برپایی کنفرانس‌های تجدیدنظر، تصویب گزارشها و فعالیتهای مدیرکل در ارتباط با اتحادیه، تصویب برنامه، بودجه دو ساله و حسابهای اتحادیه، تصمیم‌گیری در مورد تهیه تهیه متون رسمی طبقه‌بندی، ایجاد کمیته‌ها و گروههای کاری، اقدام در جهت نیل به اهداف اتحادیه ویژه، تصویب آئین‌نامه داخلی خود و انجام سایر وظائف ناشی از موافقت‌نامه.

هر کشور عضو در مجمع دارای یک رأی است و حد نصاب لازم برای تشکیل جلسات آن حضور نصف اعضاء می‌باشد. جز در موارد استثنایی، تصمیمات مجمع با اکثریت ۲/۳ آراء مأخوذه اتخاذ می‌شود. مجمع هر دو سال یکبار اجلاس عادی دارد و به درخواست ۱/۴ کشورهای عضو با دعوت مدیر کل، اجلاس فوق‌العاده تشکیل می‌دهد.

وظائف اداری اتحادیه بر عهده دفتر بین‌الملل است. به ویژه، این دفتر مؤظف به آماده کردن اجلاسها و انجام امور دبیرخانه‌ای مجمع، کمیته کارشناسان و سایر کمیته‌ها و گروههای کاری می‌باشد. علاوه بر آن، دفتر، کنفرانسها تجدیدنظر را با خط مشی ارائه شده توسط مجمع برپا می‌کند و جهت برپایی آن با سازمانهای بین‌الدولی و سازمانهای بین‌المللی غیر دولتی مشورت به عمل می‌آورد و سایر وظائف محوله را انجام می‌دهد.

قواعد مربوط به مسائل مالی و بودجه اتحادیه، تجدیدنظر در موافقتنامه، تغییر برخی از مواد آن، تشریفات شرکت در آن، لازم الاجرا شدن آن، طریق حل و فصل اختلافات، امضاء زبانهای رسمی ... به ترتیب در مواد ۹ الی ۱۳ و ۱۶ الی ۲۷ موافقتنامه ذکر شده‌اند.

۱۵-۲-۴- موافقتنامه «جنبه‌های تجاری مالکیت معنوی»

کاهش تعرفه‌ها و ترویج تجارت رایگان، از اهداف اصلی و اولیه گات است. روشن است که پدید آوردن و اجرای حداقل استانداردها، برای حمایت از مالکیت فکری، در اهداف یاد شده ادغام شده‌اند. از این رو، اعضای گات مقررات TRIPS را به توافقات خود اضافه و در راستای همین هدف، مجموعه‌ی ۱C را به گات ضمیمه کردند. مجموعه‌ی TRIPS نشان می‌دهد که پس از آغاز به کار گات برای اولین بار، مقررات ویژه‌ای برای حمایت از نرم‌افزارهای رایانه‌ای، در مذاکرات دور اروگوئه مجموعه‌بندی شده است. موافقتنامه‌ی TRIPS علاوه بر بیان حداقل استانداردهای ماهوی، مکانیزم‌های اجرای ملی و رفع اختلافات بین‌المللی را نیز مقرر می‌کند.

□ حمایت از نرم افزار با عنوان کپی‌رایت :

حمایت از نرم‌افزارهای رایانه‌ای زیر عنوان کپی‌رایت در ماده‌ی (۱) ۱۰ TRIPS مطرح شده است. این ماده مقرر می‌دارد: "برنامه‌های کامپیوتری، خواه در کد منبع یا کد موضوعی، باید به عنوان یک کار هنری و به موجب کنوانسیون برن (۱۹۷۱) مورد حمایت قرار بگیرند." اگر یکی از محصولات نرم‌افزاری شرکت، دربرگیرنده‌ی داده‌هایی باشد و سپس اطلاعات دیگر را نیز به آن اضافه شود، خواه در شکل

خواندنی و یا سایر اشکال و خواه از طریق انتخاب و گزینش یا ترتیب‌بندی، به هر حال محتویات آن، نشان‌گر یک ابداع فکری است که باید تحت این عنوان مورد حمایت قرار بگیرد.

طول مدت حمایت از کپی‌رایت برای واحدهای تجاری از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. TRIPS به شرکت‌های تجاری اجازه می‌دهد که از حق کپی‌رایت به مدت دست‌کم ۵۰ سال از تاریخ خلق یا انتشار آن برخوردار باشند.

طول این مدت هیچ لطمه‌ای به شرکت وارد نمی‌کند. زیرا در هر حال هر نرم‌افزاری پس از ورود ویرایش‌های جدیدتر به بازار، ارزش خود را از دست می‌دهد. در صنعت نرم‌افزار ورود ویرایش‌های جدید و منسوخ شدن نرم‌افزارهای قدیمی اتفاقی مرسوم است.

گرچه موافقت‌نامه‌ی TRIPS فواید بسیاری دارد، چندان هم بی‌نقص به نظر نمی‌رسد. به عنوان مثال مقررات مربوط به نرم‌افزارهای رایانه‌ای، هیچ توضیحی در مورد موضوعات قابل مناقشه و سایر عناصر غیرادبی برنامه‌های کامپیوتری ارائه نمی‌دهد. مقررات TRIPS در مقابل نرم‌افزارها به کم‌ترین میزان حمایتی که پیش از این هم بیش‌تر اعضای گات از آن برخوردار بودند، بسنده می‌کند. افزون بر این از آن‌جا که قانون کپی‌رایت ایالات متحده نسبت به سایر کشورها حمایت بیش‌تری از نرم‌افزارها دارد، مقررات TRIPS هیچ مزیت و برتری برای شرکت ندارد.

□ حمایت از نرم افزار با عنوان ثبت اختراع :

ماده‌ی ۲۷ موافقت‌نامه‌ی TRIPS موضوعات قابل ثبت به عنوان اختراع را به طور گسترده‌بندی کرده است. این ماده تصریح می‌دارد که: "ثبت اختراع در همه‌ی زمینه‌های تکنولوژیکی، برای کلیه‌ی ابداعات، محصولات و عملکردها، در صورت جدید بودن یا شامل یک اقدام ابتکاری و از قابلیت استفاده صنعتی برخوردار بودن، قابل اجراست." از متن این ماده چنین بر می‌آید که نرم‌افزار شرکت مشمول مقررات یاد شده می‌شود. به هر حال به نظر می‌رسد با وجود تصریح شمول نرم‌افزارهای رایانه‌ای در

ماده‌ی ۱۰، دیگر به برداشت اضافی از ماده‌ی ۲۷ نیازی نباشد. اما در هر حال TRIPS در بیش‌تر کشورهای جهان، درباره‌ی موضوع "قابلیت ثبت نرم‌افزار" به عنوان عامل هماهنگ‌کننده عمل می‌کند.

□ فرآیندهای اجرا:

مزیت اصلی TRIPS ایجاد یک پارچگی و هماهنگی بین دولت‌های عضو است. دولت‌های عضو باید زمینه‌ی حمایت از متقاضیان سایر اعضا را هم‌چنان که برای شهروندان خود فراهم می‌آورند، ایجاد کنند. اما مشکل زمانی ایجاد می‌شود که یکی از دولت‌های عضو، از جمله یک کشور در حال توسعه از هرگونه اقدام حمایتی بی‌بهره و یا از حداقل‌های کم‌تری برخوردار باشد. از آن‌جا که ایالات متحده از نظام مالکیت فکری قوی برخوردار است، به طور قطع شرکت ABC برای برخورداری از حمایت کشورهای بی‌تجربه‌اند، با این مشکل روبه‌رو خواهد شد.

۱- اجرای ملی:

موافقت‌نامه‌ی TRIPS با این جمله‌ی صریح و جسورانه آغاز می‌شود: "اعضا باید زمینه‌های اجرای مقررات این موافقت‌نامه را به وجود آورند." این وظیفه‌ی اعضا است که رویه‌های اجرایی منصفانه و صحیح را براساس قوانین ملی خود فراهم آورند.

ایجاد رویه‌های منصفانه و صحیح مستلزم آن است که همه‌ی خواندگان دعاوی محاکم به این امر توجه داشته باشند که جزییات دعوا بر اساس ادعای شاکی خواهد بود. به علاوه، موافقت‌نامه‌ی یاد شده از اعضا درخواست می‌کند که با همکاری مقامات و مراجع ملی، مجازات‌ها را به گونه‌ای در نظر بگیرند که مانع ورود کالاهای جعلی به داخل کشور شوند. این مجازات‌ها شامل جبران خسارات مالی، پرداخت هزینه‌ی وکیل و سایر هزینه‌هایی است که دارنده‌ی حق کپی‌رایت یا اختراع متحمل آن‌ها

شده است. شرکت به عنوان دارنده‌ی حق کپی‌رایت یا اختراع می‌تواند خواستار از بین بردن کالاهای دزدی و جعلی شود.

به علاوه به موجب موافقت‌نامه‌ی TRIPS، این شرکت می‌تواند از طریق تقاضا از مقامات ملی، خواستار تعلیق و توقیف توزیع کالاهای جعلی شود. درخواست‌کننده باید مدارک کافی برای اثبات نقض حقوق مالکیت فکری خود ارائه دهد.

هم‌چنین این شرکت می‌تواند علیه کسی که آگاهانه کپی‌رایت آن را در سطح تجاری مورد سرقت و نقض قراردادده است، شکایت کیفری طرح کند. در این موافقت‌نامه به کشورهای در حال توسعه فرصت بیشتری برای فراهم‌آوردن زمینه‌های اجرای مقررات TRIPS داده شده است. طول مدت این مرحله حداکثر ۱۰ سال است. کشورهای کم‌تر توسعه‌یافته در طول ۱۰ سال اول پس از پیوستن به موافقت‌نامه، الزامی برای اجرای مقررات TRIPS ندارند. این موضوع بدان معناست که در طول این ده سال، صاحبان و مالکان نرم‌افزار از کم‌ترین میزان حمایت در این کشورها محروم خواهند بود.

موافقت‌نامه TRIPS ترکیبی از مذاکرات دور پایانی اروگوئه و موافقت‌نامه‌ی مراکش در تاسیس سازمان تجارت جهانی (WTO) است. موافقت‌نامه TRIPS بر اساس کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی و کنوانسیون برن در حمایت از کارهای ادبی و هنری بنیان نهاده شده و برای اولین بار است که یک حکومت جهانی برای حمایت از کپی‌رایت و اختراعات، به وجود آمده است. تنها سوال باقی‌مانده این است که آیا TRIPS با اجرای کپی‌رایت و ثبت اختراعات در دولت‌های عضو، می‌تواند به حد کافی از نرم‌افزار شرکت‌ها حمایت کند یا خیر؟

الف) کنوانسیون‌ها و موافقت‌نامه‌هایی که TRIPS بر اساس آن‌ها بنا نهاده شده است

همان‌طور که در بالا گفته شد، قسمت اصلی TRIPS بر اساس معاهدات و کنوانسیون‌های از پیش موجود بنا نهاده شده است. مطالعه‌ی اجمالی این معاهدات و نحوه‌ی حمایت آن‌ها از نرم‌افزارها، می‌تواند چشم‌انداز بهتری از موافقت‌نامه TRIPS به وجود آورد. این موافقت‌نامه کلیه موضوعات

مربوط به جنبه‌های تجاری مالکیت‌های معنوی را تحت سه عنوان کلی کپی رایت و موضوعات مرتبط، علائم و اختراعات پوشش می‌دهد.

طرح موافقت‌نامه اول بار در سال ۱۹۸۶ و در خلال مذاکرات اعضا GATT مطرح شد و سند اولیه آن در سال ۱۹۸۹ توزیع و سرانجام از ژانویه ۱۹۹۵ به اجرا گذاشته شد. در واقع این موافقت‌نامه سرلوحه اقدامات سازمان تجارت جهانی (WTO) در حمایت از تجارت دارایی‌های معنوی محسوب می‌شود و تا این تاریخ نزدیک به ۱۳۸ کشور جهان آن را امضاء نموده‌اند.

□ ساختار کلی موافقت‌نامه

موافقت‌نامه در ۷ بخش و ۷۳ ماده تنظیم شده و موضوعات مطرح شده در آن را میتوان تحت سه عنوان استانداردها، نحوه لازم الاجرا کردن موافقت‌نامه و حل مناقشات طبقه‌بندی کرد.

• در موافقت‌نامه TRIPS حداقل استانداردهایی که بایستی توسط اعضا و در حمایت از موضوعات حقوق مالکیت معنوی وضع شود، تعیین شده است. در این موافقت‌نامه موضوع و گونه‌های مورد حمایت، حقوق هر یک از گونه‌ها، استثنائات مجاز از حقوق و حمایت و حداقل دوره حمایت مشخص شده است. موافقت‌نامه، تعهدات اساسی کنوانسیون‌های اصلی سازمان جهانی مالکیت معنوی، آخرین ویرایش‌های کنوانسیون پاریس و کنوانسیون برن، را لازم‌الاجرا می‌داند و کلیه شروط کنوانسیون‌های مزبور به غیر از جنبه‌های مربوط به حقوق اخلاقی (Moral Rights) کنوانسیون برن مورد توافق کشورهای عضو قرار گرفته است. بندهای ۱ از مواد ۲ و ۹ موافقت‌نامه به این موضوع تصریح کرده است. علاوه بر این موافقت‌نامه در خصوص مواردی که کنوانسیون‌های مزبور ساکت است، تعهداتی را افزوده است. به این دلیل TRIPS به موافقت‌نامه برن، پاریس (Bern, Paris, Plus) نیز معروف است.

• بخش دوم موضوعات TRIPS به رویه‌ها، قوانین و مقررات داخلی کشورهای عضو، برای به اجرا گذاشتن موافقت‌نامه و همچنین اقدامات مربوط به پیشگیری از تخلف اختصاص دارد. در موافقت‌نامه پاره‌ای اصول کلی قابل استفاده در موارد مالکیت معنوی مطرح شده و شروطی در زمینه رویه‌های

اداری، ادله اثبات دعوی و تمهیداتی که بر مبنای آن دارنده حق بتواند از حقوق خود دفاع نماید، گنجانده شده است.

• بخش سوم از موضوعات TRIPS به نحوه و رویه حل و فصل مناقشات میان اعضاء سازمان تجارت جهانی در خصوص تعهدات موافقت‌نامه می‌پردازد.

به منظور اطمینان از اینکه مشکلات رویه‌ای، خدشه‌ای بر حقوق بنیادین مطروحه وارد نکند، در موافقت‌نامه پاره‌ای اصول اساسی و مقررات عمومی پیش‌بینی شده است. تعهدات موافقت‌نامه به‌صورت برابر بر کلیه کشورهای عضو لازم‌الاجرا است ولی چون کشورهای در حال توسعه مدت زمان بیشتری برای طی مراحل لازم دارند پاره‌ای تمهیداتی انتقالی برای آن کشورها فراهم آمده است. به‌طور کلی موافقت‌نامه TRIPS حداقل استانداردها را فراهم آورده و به اعضاء اجازه می‌دهد حمایت‌های بیشتر مدنظر خود را تدارک ببینند.

□ برخی شروط عمومی موافقت‌نامه TRIPS

در کنوانسیونهای قبلی مالکیت‌های معنوی، ارائه حمایت‌های موضوع حقوق مالکیت معنوی در قبال «اشخاص» سایر کشورهای عضو مطرح شده است با این حال منظور از «اشخاص» به صراحت عنوان نگردیده است. بند ۳ ماده ۱ TRIPS به این موضوع اختصاص دارد. در این بند تصریح ده است که منظور از اشخاص، کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی دیگر کشورهای عضو بوده و ملیت و قوانین مغایر داخلی نمی‌تواند مانع از اجرای تعهدات باشد. یکی از مهمترین موارد مطرح این است که کلیه الزامات و حقوق منعکس در کنوانسیونهای تحت WIPO در مورد اعضای WTO (صرفنظر از اینکه عضو کنوانسیونهای تحت WIPO باشند) نیز معتبر است. همچنین در موافقت‌نامه شرایطی برای برقراری استثناء و اعطای امتیازات خاص توسط یک عضو به اتباع عضو دیگر مطرح شده است. بر اساس TRIPS توسط یک عضو به اتباع عضو دیگر مطرح شده است. بر اساس TRIPS یک عضو نمی‌واند

مگر در موارد معدود، اقدام به اعطای امتیازات و استثنائات خاص به طرفهای مقابل نماید. هدف این امر را جلوگیری از رقابت ناسالم و تبعیض برشمرده و آن را با روح کلی تجارت آزاد مغایر می‌داند. اهداف کلی TRIPS همان مواردی است که در مذاکرات موسوم به دور اروگوئه مطرح شده بود :

- کاهش اعمال مخرب و تهدیدکننده تجارت جهانی ،
- ارتقاء سطح حمایت از حقوق مالکیت معنوی و
- اطمینان از اینکه تمهیدات و رویه‌های بکار گرفته شده در حمایت از حقوق مالکیت معنوی به مانعی در برابر تجارت مشروع تبدیل نشود.

این اهداف در ماده ۷ و ذیل عنوان «هدفها» آمده است. مطابق این ماده حمایت و اجرا کردن مقررات حقوق مالکیت معنوی باید به ارتقاء ابداعات در فن‌آوری، انتقال و نشر تکنولوژی و کسب مزیت متقابل برای پدیدآورنده و کاربران دانش تکنولوژیک و ارتقاء رفاه اجتماعی و اقتصادی و توازن بین حقوق و الزامات منجر شود. ماده ۸ تحت عنوان «اصول» به حق اعضاء در بکارگیری تدابیری برای حمایت از سلامت جامعه و دیگر منافع ملی و ممانعت از تضییع حقوق مالکیت معنوی تصریح می‌کند و در عین حال ادعان می‌کند این مقررات نباید مانع تجارت آزاد باشد.

□ استانداردهای حمایت

همانگونه که قبلاً اشاره شد TRIPS حداقل استانداردهای مورد نیاز برای حمایت از حقوق مالکیت معنوی را تعیین می‌کند و ضمن ترسیم خطوط کلی، از هرگونه اقدامات اعضاء در ارتقاء سطح قوانین و مقررات داخلی مربوطه حمایت می‌کند.

حداقل‌های مورد نیاز در هر زمینه بشرح زیر است :

□ کپی رایت

طی مذاکرات موسوم به دور اروگوئه اعضاء به تفاهم رسیدند که کنوانسیون برن تا حدود زیادی استانداردهای لازم برای حمایت از کپی رایت را فراهم می‌آورد و مقرر شد آخرین ویرایش آن (۱۹۷۱)

پاریس) مبنای حمایت باشد. در بند ۱ ماده ۲ موافقت‌نامه TRIPS تصریح شده است که اعضاء ملزم به تبعیت از شروط اساسی ویرایش سال ۱۹۷۱ کنوانسیون برن و مشخصاً مواد ۱ تا ۲۱ آن و پیوست کنوانسیون باشند. با این حال اعضا TRIPS ملزم به رعایت الزامات مطرح در ماده ۶ مکرر کنوانسیون در زمینه حقوق اختلاقی (Moral Rights) نیستند.

کنوانسیون برن در مورد گونه‌های تحت حمایت، حداقل حمایت و حقوق مربوطه بحث می‌کند و پیوست آن به کشورهای در حال توسعه اجازه می‌دهد تحت برخی شرایط خاص، از پاره‌ای امتیازات در رعایت حقوق ترجمه و تکثیر برخوردار باشند.

علاوه بر این موضوع، در موافقت‌نامه TRIPS موارد خاصی نیز اضافه شده است.

در بند ۲ ماده ۹ تصریح شده است حمایت‌های کپی رایت ایده‌ها، روش‌ها و فرمولهای ریاضی و نظایر آن را در بر نمی‌گیرد.

در بند ۱ ماده ۱۰ آمده است برنامه‌های کامپیوتری باید تحت عنوان گونه‌های ادبی مورد اشاره کنوانسیون برن (سال ۱۹۷۱) حمایت شود. مقرر شده است برنامه‌های کامپیوتری بایستی تحت کپی رایت حمایت شده و همه آنچه در کنوانسیون برن در خصوص حقوق آثار ادبی مطرح است بر برنامه‌های کامپیوتری نیز اعمال شود. حداقل حمایت ۵۰ سال بوده و فقط پاره‌ای استثنائات در زمینه کارهای تصویری و هنری قابل اعمال است.

در بند ۲ ماده ۱۰ بانکهای اطلاعاتی، صرفنظر از شکل و ماهیت آنها تحت مقررات کپی رایت قرار گرفته است، حتی اگر این بانکها حاوی داده‌هایی باشد که تحت حمایت کپی رایت نیستند. استدلال این است که تهیه و آماده‌سازی داده‌ها از گونه‌های آثار معنوی محسوب میشود.

مطابق قواعد کلی مطروحه در بند ۱ ماده ۷ کنوانسیون برن که در TRIPS آمده است، مدت زمان حمایت تا ۵۰ سال پس از فوت پدیدآورنده تعیین شده است. پاراگراف ۲ تا ۴ ماده مزبور به برخی

استثنائات در این مورد اشاره می‌کند و مواد ۱۲، ۱۳ و ۱۴ به کارهای عکاسی و هنری و سمعی و بصری اختصاص دارد.

□ علائم تجاری

در ماده ۱۵ TRIPS آمده است هرگونه علامت و ترکیبی از علائم که موجبات تمیز کالا یا خدمات یک پدیدآورنده از کالا و خدمات پدیدآورندگان دیگر شود، شامل ثبت علائم و حمایت میشود. اعضاء می‌توانند ثبت را منوط به استفاده قبلی نمایند و همچنین مجازند در صورت عدم استفاده از علامت، حق مزبور را سلب کنند (بند ۳ ماده ۱۵).

موافقت‌نامه مقرر می‌دارد که علائم خدمات هم همچون علائم کالا به ثبت برسد (بند ۱۰ ماده ۱۵، بند ۲ ماده ۱ و بند ۳ ماده ۶۲)

همچون ماده ۶ مکرر کنوانسیون برن، اعضاء اجازه دارند حق مالکیت بر علائم تجاری که شهرت عمومی کسب نموده و به حالت ژنریک در آمده‌امد را سلب و یا استفاده از آن را ممنوع کنند. در TRIPS این حق به خدمات نیز تسری داده شده است.

اعضاء می‌توانند پاره‌ای محدودیتهای جزئی در استفاده از یک علامت اعمال کنند. به‌عنوان مثال در استفاده منصفانه از واژه‌های توصیفی و با رعایت جمیع مصالح و منافع مالکان قبلی، می‌توانند تدابیری اتخاذ کنند (ماده ۱۷).

اعتبار ثبت اولیه و فواصل تجدید ثبت نباید کمتر از ۳ سال بوده و این موضوع باید به هنگام ثبت مشخص شود (ماده ۱۸).

در TRIPS مقررات لغو ثبت علائم تا حدودی تغییر یافته است. اگر دارنده به مدت سه سال متوالی از علامت استفاده نکند ولی دلایل موجهی برای این امر ارائه دهد، اعتبار آن لغو نمی‌شود. مواردی از قبیل محدودیتهای واردات، که توسط دولتها وضع شده است باید مورد توجه قرار گیرد. استفاده از

مارک توسط اشخاص دیگر و با اجازه دارنده اولیه آن باید کاربرد تلقی شده و به لغو ثبت نینجامد (ماده ۱۹).

□ علائم جغرافیایی

در موافقت‌نامه TRIPS، علائم جغرافیایی به مجموعه نشانه‌هایی اطلاق می‌شود که منشاء یک کالا در قلمرو سرزمین یک عضو، منطقه یا ناحیه‌ای از قلمرو را مشخص می‌کند و مبین ویژگی‌هایی همچون کیفیت، سابقه یا دیگر ویژگی‌هایی است که اساساً به منشاء جغرافیایی مرتبط می‌شود (بند ۱ ماده ۲۲). در خصوص علائم جغرافیایی، طرفهای ذینفع باید ابزار قانونی کافی برای ممانعت از بکار بردن مشخصه‌هایی که موجب انحراف اذهان عموم در مورد منشاء جغرافیایی کالا می‌شود، داشته باشند و این موضوع مشمول قواعد حمایت در برابر رقابت ناسالم موضوع ماده ۱۰ مکرر کنوانسیون پاریس می‌شود (بند ۲ ماده ۲۲).

ثبت علائم جغرافیایی به نحوی که موجب انحراف اذهان عموم در خصوص مبداء واقعی کالا باشد مجاز نبوده و در صورتیکه خلاف آن عمل شده باشد، با درخواست ذینفع قابل لغو است. ماده ۲۴ به برخی موارد استثنا در این زمینه اشاره دارد. بعنوان مثال اعضا ملزم نیستند آن دسته از نشانه‌های جغرافیایی را که به اصطلاحات عمومی تبدیل شده‌اند، مورد حمایت قرار دهند.

□ طرح‌های صنعتی

بند ۱ ماده ۲۵ موافقت‌نامه TRIPS اعضا را ملزم می‌کند از طرح‌هایی که برای اولین بار ارائه می‌شود، حمایت کنند. ویژگی مورد نظر نباید ناشی از ملاحظات مربوط به مشخصات فنی و کارکردی باشد. ترتیبات خاص نیز به خود کشورها محول شده است.

بند ۲ ماده ۲۵ حاوی شروطی در خصوص طرحهای مربوط به صنعت نساجی است. با توجه به اینکه دوره عمر محصولات نساجی، از قبیل لباس، کوتاه است لذا وضع الزامات و تضمین حمایت از این نوع طرحها و بررسی و انتشار قوانین و مقررات مربوطه بسیار پرهزینه است. به این دلیل اعضا مجازند در خصوص محصولات صنعت نساجی از قانون کپی رایت یا قانون مربوط به طرحهای صنعتی تبعیت کنند.

بند ۱ ماده ۲۶، از اعضا میخواهد از حقوق مالکیت طرحهای صنعتی در کلیه مراحل ساخت، فروش و تقلید حمایت کنند.

بند ۲ ماده ۲۶ به اعضا اجازه میدهد به صلاحدید خود پاره‌ای استثنائات برای حمایت از طرحهای صنعتی قائل شوند. با این حال این موارد استثناء نباید با روح کلی اهداف موافقت‌نامه مغایر باشد. مدت زمان حمایت باید حداقل ۱۰ سال باشد (بند ۳ ماده ۲۶).

□ حق اختراع

موافقت‌نامه TRIPS کشورهای عضو را ملزم میکند ترتیبات لازم برای ثبت اختراعات اعم از کالا یا فرآیند و در کلیه زمینه‌های تکنولوژی و بدون هیچگونه تبعیض را فراهم آورند. صرف نو و ابتکاری بودن و کاربرد صنعتی ابداع برای درخواست حق اختراع کفایت میکند. حق اختراع باید شامل کلیه انواع حقوق مرتبط با آن باشد و بر اساس عواملی همچون امکان نوآوری، وارداتی بودن کالا یا تولید داخلی نباید تبعیض مطرح باشد (بند ۱ ماده ۲۷).

سه استثناء در این زمینه مجاز شمرده شده است که

اول اینکه مغایر با اخلاقیات و هنجارهای جامعه باشد. ابداعاتی که آثار خطرناک بر انسان، حیوان، محیط زیست و سلامتی داشته باشند از این جمله محسوب میشوند. این استثناء منوط بر این است که استفاده تجاری از ابداع نیز ممنوع شده باشد (بند ۲ ماده ۲۷).

دوم در مواردی است که اختراع مورد بحث در زمینه تشخیص بیماری، درمان و روشهای جراحی مورد استفاده در انسان یا حیوان باشد. اعضا میتوانند از اعطای حق انحصاری بر این نوع اختراعات خودداری کنند (بند ۳ ماده ۲۷).

سوم اینکه اعضا ممکن است به روشهای ابداعی برای تولید و تکثیر حیوانات و گیاهان، حق انحصاری قائل نشوند. البته این استثناء شامل روشهای بیولوژیکی و میکروبیولوژیکی نمی‌شود (بند ۳ ماده ۲۷). ساخت، استفاده، عرضه، فروش، واردات و اختراع مشمول حقوق انحصاری میشود. حمایت از حق اختراع علاوه بر فرایند، محصولات حاصل از بکارگیری فرایند را نیز شامل می‌شود. دارندگان حق اختراع باید حق واگذاری و انتقال حقوق و نیز عقد قراردادهای حق امتیازی را داشته باشند. دوره حمایت نباید کمتر از ۲۰ سال پس از ثبت اختراع بشد (ماده ۳۳) و اعضا میتوانند متقاضی را ملزم نمایند روش اختراع را بطور واضح و کامل تشریح نموده و ضمیمه درخواست خود نمایند (بند ۱ ماده ۲۹).

اگر موضوع تحت حمایت یک فرایند تولید باشد، مقام قضایی میتواند بطرف دعوی فرصت اثبات اینکه برای تولید کالای مورد بحث از فرایندهای دیگری استفاده شده است، اعطاء نماید (ماده ۳۴). واگذاری اجباری و استفاده دولت بدون کسب مجوز از دارنده حق مجاز شمرده شده است مشروط بر اینکه این عمل در جهت حمایت از منافع قانونی دارنده حق اختراع باشد (ماده ۱۳).

□ طرح و ترکیبات مجتمع

ماده ۳۵ موافقت‌نامه TRIPS کشورهای عضو را ملزم به حمایت از طرحهای مدارات مجتمع مطابق با شرایط معاهده IPIC (معاهده مربوط به حقوق مالکیت معنوی مدارات مجتمع)، مصوب اعضاء سازمان جهانی مالکیت معنوی (۱۹۸۹) میکند. این معاهده مدارات مجتمع (integrated circuits) و طرح و ترکیب آنها layout-designs را تعریف نموده و حمایت حقوق انحصاری و محدودیتها و استثنائات را تشریح میکند.

یک مدار مجتمع، محصولی است، به شکل نهایی یا واسطه‌ای، که از تعدادی عناصر مداری متصل شده به هم مانند ترانزیستورها و مقاومتها که بر روی تراشه‌ای از کریستال سیلیکان یا ماده نیمه رسانای دیگر ساخته شده و کارکرد الکترونیکی دارد. طرح ترکیب (توپوگرافی) نیز ترکیبی است سه بعدی از عناصر مزبور که حداقل یکی از آنها فعال بوده و کارکرد نهایی مدار مجتمع را موجب میشود. کشورهای عضو ملزم هستند نوآوری جدید در این زمینه را در صورتیکه واجد شرایط اصیل و بدیع بودن باشند، به ثبت رسانده و از حقوق انحصاری مربوط به تولید، تکثیر، واردات، فروش، توزیع آنها مشروط بر اینکه با اهداف تجاری صورت گرفته باشد، حمایت کنند.

در TRIPS مدت زمان حمایت از ۸ سال به ۱۰ سال افزایش یافته است (ماده ۳۸).

□ حمایت از اطلاعات افشا نشده (محرمانه)

موافقتنامه TRIPS می‌خواهد اطلاعات افشا نشده (محرمانه) یا اسرار تجاری و دانش فنی از منافع حمایت برخوردار شوند. مطابق بند ۲ ماده ۳۹، باید آن دسته از اطلاعات محرمانه‌ای که ارزش تجاری داشته باشند، تحت حمایت قرار گیرند. موافقتنامه، اعضا را ملزم نمیکند که اطلاعات محرمانه را به‌عنوان یک دارایی تلقی نموده و حقوق انحصاری بر آن وضع کنند بلکه از آنها می‌خواهد تمهیداتی برای حمایت از دارنده آنها در برابر افشاء اطلاعات توط افراد غیر مجاز و بدون رضایت و تمایل مالک فراهم آورند. علاوه بر آن موافقتنامه «رویه‌های مغایر با اعمال منصفانه تجاری» در این زمینه را مردود دانسته و از افرادی که از این ناحیه متضمن ضرر و زیان میشوند حمایت میکند. رفتار مغایر با اعمال منصفانه تجاری شامل مواردی همچون بر هم زدن یک قرارداد، بر هم زدن اعتماد و یا تحریک و تشویق به تخلف میشود.

موافقتنامه همچنین تعهداتی را در خصوص داده‌های محرمانه مربوط به آزمایشهایی که توسط متقاضیان به دولت‌ها تسلیم میشود، وضع نموده است.

در صنایع دارویی و کشاورزی مجموعه‌ای از آزمایشها در خصوص محصولات یک شرکت و به منظور بررسی آثار آن بر مصرف‌کننده یک فرآورده انجام شده و نتایج آن برای کسب مجوز فروش به دولت داده میشود. اعضا نه تنها مکلف به ممانعت از کاربرد غیر منصفانه این داده‌ها هستند بلکه مجاز به افشاء آنها نبوده و صرفاً در صورتی که سلامتی افراد مطرح باشد، می‌توانند نسبت به عواقب مصرف آنها هشدار دهند.

□ کنترل اقدامات ضد رقابتی در قراردادهای حق الامتیازی

ماده ۴۰ موافقت‌نامه TRIPS به این نکته اشاره دارد که ممکن است برخی اعمال مربوط به اعطای امتیاز و یا اجرای مواردی از حقوق مالکیت معنوی آثار سوء بر تجارت، نشر و انتقال تکنولوژی داشته باشد (پاراگراف ۱).

از کشورهای عضو خواسته شده است به منظور خنثی کردن اثرات ضد رقابتی این موارد تمهیداتی را پیش‌بینی کنند (پاراگراف ۲). همچنین موافقت‌نامه ترتیباتی پیش‌بینی کرده است که طی آن کشور خواهان این نوع اقدامات می‌تواند قبل از اعمال قوانین و صدور حکم نهایی، با عضو متقابل به رایزنی پرداخته و طی آن توافق مرضی الطرفین شود (پاراگراف ۳). کشور طرف دعوی نیز می‌تواند درخواست فرایند رایزنی ارائه دهد (پاراگراف ۴).

□ به اجرا گذاشتن حقوق مالکیت معنوی

بخش سوم TRIPS در پنج قسمت به اصول و شرایط مربوط به اجرای حقوق مالکیت معنوی اختصاص دارد. قسمت اول به تعهداتی کلی مربوط به رویه‌های لازم‌الاجرا کردن می‌پردازد. هدف اصلی آن حصول اطمینان از اثربخشی اقدامات و رعایت اصول و شرایط اساسی در فرایند است. قسمت‌های بعدی رویه‌های اداری، مقررات مربوط به پیشگیری، مجازات‌ها و جرایم و مدارک و شواهد اثبات را توضیح می‌دهد. این شروط دو هدف اصلی را تعقیب میکند :

- حصول اطمینان از اثربخشی مکانیسم نافذسازی برای دارنده حق ؛

• حصول اطمینان از اینکه رویه‌های مورد استفاده مانع از تجارت مشروع نبوده و مبنایی برای سوء استفاده فراهم نکند.

موافقت‌نامه بین اقدامات مربوط به تخلف از حقوق مالکیت صنعتی، اقدامات پیشگیری و سرقت ادبی و هنری تفاوت قائل شده و در مورد هر یک رویه‌ها و اقدامات متفاوت ارائه می‌دهد.

□ تعهدات کلی

ماده ۴۱ به تعهدات کلی مربوط به اجرای قوانین حقوق مالکیت معنوی اختصاص دارد. در پاراگراف ۱ آمده است رویه‌های اجرا بایستی دارای نتایج مؤثر در مورد اقدامات تخلف‌آمیز و نیز موارد مصرح برای انجام پیشگیری از وقوع جرم باشد. در عین حال این رویه‌ها باید به نحوی بکار رود که به تجارت نامشروع و سوء استفاده از حقوق مالکیت معنوی منجر نشود.

سه پاراگراف بعدی ماده ۴۱ به فرآیند اجرا می‌پردازد. مطابق مفاد پاراگراف ۲ رویه‌های اجرای قانون باید منصفانه، مکفی و عادلانه باشد و نباید بیش از حد پیچیده و پرهزینه بوده و یا حاوی محدوددهای زمانی غیر موجه باشد. در پاراگراف ۳، تصمیمات مربوط به صدور حکم توضیح داده شده است. احکام باید مستند و مکتوب بوده و بدون تأخیر در دسترس کلیه طرفهای درگیر قرار گیرد.

در صورت صدور حکم مبتنی بر تخلف، باید فرصت درخواست تجدیدنظر پیش‌بینی شده باشد ولی الزامی به این امر در مورد آراء مبتنی بر تبرئه وجود ندارد.

مطابق پاراگراف ۵، برای اجرای تعهدات مربوط به حقوق مالکیت معنوی نیازی به ایجاد سیستم قضایی مستقل نیست و تصریح شده است که هیچ الزامی مبنی بر اختصاص منابع خاص برای اجرای حقوق مالکیت معنوی وجود ندارد. با این حال در برخی کشورها ممکن است دادگاههای خاصی برای این موضوع اختصاص دهند. همچنین تعدادی از کشورها اقدام به تقسیم‌بندی گونه‌های مختلف مالکیت‌های معنوی نموده و هر گروه را در دادگاههای خاصی متمرکز کرده‌اند. نظر به پیچیدگی‌های

خاص دعاوی مالکیت معنوی، این تمهیدات می‌تواند به حصول اطمینان از وجود تخصص کافی بیانجامد.

□ رویه‌های حقوقی و اداری و اقدامات اجرایی

در قسمت دوم بخش ۳ TRIPS، خواسته شده است که رویه‌های حقوقی مکفی در مورد کلیه تخلفات ممکن در حقوق مالکیت‌های معنوی تحت TRIPS فراهم شود.

ماده ۴۲ به بیان کلیات موضوع اختصاص دارد. شاکی حق دارد شکایت خود را که متضمن جزئیات کافی در خصوص ادعا باشد، ارائه دهد. طرفین باید اجازه داشته باشند از وکیل مستقل برخوردار شوند و رویه‌ها نباید موانعی در برابر حکمیت و وساطت اشخاص ثالث فراهم آورد. کلیه طرفها مجازند شواهد مربوط به ادعای خود را ارائه دهند و در مورد اطلاعات و شواهد مثبتی باید حمایت کافی پیش‌بینی شود.

ماده ۴۳ مقررات مربوط به شواهد مورد استفاده در موقعیت‌های خاص را توضیح می‌دهد. اگر تشخیص داده شود که مدارکی مهم بوده و در تصاحب طرف مقابل باشد، دادگاه باید مجاز باشد طرف دوم را ملزم به ارائه مدرک مزبور کند. دادگاه باید اختیار کافی برای این امر را نیز داشته باشد.

ماده ۴۴ می‌خواهد که دادگاهها در مورد کالایی که در فرآیند تولید و توزیع آن یکی از مصادیق حقوق مالکیت معنوی نقض شده باشد، اختیار کافی برای صدور حکم توقیف داشته باشند. در ماده ۴۵ درخواست شده است دادگاهها بایستی دارای صلاحیت کافی برای صدور حکم مبنی بر جبران خسارت توسط طرف مقابل باشند. همچنین دادگاه باید بتواند برای جبران هزینه‌های دادرسی توسط طرف متخلف صدور حکم نماید. این هزینه‌ها حتی می‌تواند شامل هزینه‌های وکالت نیز باشد.

ماده ۴۶ از اعضاء می‌خواهد در طرفین خود به مقامات قضایی اختیارات کافی مبنی بر صدور حکم برای معدوم کردن کالاهای مورد تخلف و همچنین توقیف ابزارهای انجام تخلف اعطاء نمایند. در این

خصوص دادگاه بایستی به تناسب بین شدت تخلف و حکم صادره و تناسب بین حکم و منافع اشخاص ثالث توجه کند.

مقامات قضایی باید دارای اختیارات کافی برای ملزم ساختن متخلف به معرفی اشخاص ثالث شریک در تولید و توزیع کالاها و خدمات مورد شکایت و کانالهای توزیع آنها باشند. هدف از این تمهیدات کمک به دارنده حق برای یافتن منشاء تخلف و اتخاذ تدابیر مقتضی بر علیه عوامل توزیع است. اعمال اختیارات موضوع این شرط باید با شدت تخلف تناسب داشته باشد.

مقامات قضایی باید دارای اختیار کافی برای صدور حکم بر علیه متخلف مبنی بر جبران خسارات وارده به شاکی از جمله هزینه‌های دادرسی و وکالت داشته باشند. مقامات دولتی از این امر مستثنی هستند در صورتیکه اثبات شود اقدام آنها از روی حسن نیت و تأمین منافع عموم صورت گرفته است.

□ اقدامات موقت

ماده ۴۱ تصریح می‌کند رویه‌های اجرای قانون باید متضمن اقدامات مؤثر بر علیه تخلفات بوده و اقدامات بازدارنده سریع نیز پیش‌بینی شود. نظر به اینکه رویه‌های قضایی معمول نیازمند زمان کافی است، مقامات قضایی بایستی اختیار کافی برای صدور قرار موقت به نفع دارنده حق و توقف فوری تخلف داشته باشند. ماده ۵۰ به شرایط اقدامات موقت اختصاص دارد. در این ماده از کشورها خواسته شده است شرایطی را فراهم آورند که مقامات قضایی دارای اختیار کافی برای صدور دستور فوری و احکام موقت مؤثر باشند. این نوع تمهیدات باید در مورد کلیه گونه‌های مالکیت معنوی وجود داشته باشد.

اقدامات موقت باید برای دو حالت در دسترس باشد. اول برای ممانعت از تخلف در حال وقوع و ممانعت از ورود کالاهای مورد تخلف به کانالهای توزیع. این مورد باید شامل کالاهای وارداتی که به هدف توزیع در مجاری تجاری وارد می‌شود، باشد. دوم به منظور حفاظت از شواهد و مدارک مربوط به تخلف که ممکن است وقفه زمانی منجر به از بین رفتن آنها شود.

ممکن است قانون استفاده از قرارهای موقت را به علائم قبلی منوط ننماید. بنابراین مقامات قضایی باید دارای اختیار کافی برای بکار بستن اقدامات موقت و بدون نیاز به استماع شکایات طرف مقابل بشوند. این امر به ویژه برای زمانی که هر نوع تأخیر احتمالی منجر به بروز خسارت به دارنده حق شده و یا خطر از بین بردن آثار جرم وجود داشته باشد، ضروری است (پاراگراف ۲).

دادگاه می‌تواند از متقاضی بخواهد شواهد کافی و مستدل در مورد ادعای محق بودن و ادعای تجاوز به حق و یا وقوع تخلف ارائه دهد (پاراگراف ۳).

احکام صادره باید بلافاصله پس از اجرای قانون به طرف مقابل ابلاغ شود و طرف دعوی محق است تصمیم متخذه را بررسی و اعتراض نماید. احکام قبلی ممکن است تعدیل، لغو یا تأیید شود (پاراگراف قوانین مربوط به اقدامات موقت باید شامل تمهیداتی برای ممانعت از سوء استفاده احتمالی از این نوع اقدامات باشد. مقام قضایی می‌تواند متقاضی را ملزم کند که تضمین کافی برای حمایت از حقوق احتمالی طرف دعوی و ممانعت از سوء استفاده ارائه دهد (پاراگراف ۳). در صورتیکه متقاضی نتواند جهت مقرر توسط مقام قضایی، مدارک کافی مبنی بر وقوع جرم ارائه دهد، اقدامات موقت می‌تواند متوقف شود.

مدت زمان ارائه شواهد نباید بیش از ۲۰ روز کاری یا ۳۱ روز تقویمی باشد (پاراگراف ۶). در صورتیکه در مهلت زمان مقرر شواهد کافی ارائه نشود و یا مشخص شود تخلفی در کار نبوده، مقام قضایی اختیار خواهد داشت که خواهان را به جبران خسارت خوانده ملزم نماید (پاراگراف ۷).

□ شرایط مربوط به اقدامات مرزی

موافقت‌نامه TRIPS به اقدامات و مقررات مرزی برای به اجرا گذاشتن مفاد آن تأکید زیادی دارد و اعتقاد دارد در صورت وجود مقررات کافی برای اعمال در مرزها، می‌توان تخلف را در بدو وقوع متوقف ساخت. قسمت ۴ از بخش ۳ TRIPS به این موضوع اختصاص دارد و از کشورهای عضو می‌خواهد تمهیداتی فراهم آورند که دارندگان حق بتوانند از همکاری مقامات گمرکی در ممانعت از ترخیص کالاهای تخلفی وارداتی برخوردار شوند.

مطابق ماده ۵۱ موافقت‌نامه، قوانین گمرکی باید به ممنوعیت واردات گونه‌های تحت حمایت بدون کسب مجوز از دارندگان حق، تصریح کنند.

مطابق ماده ۶۰، اعضا می‌توانند واردات در حجم کم یا ماهیتاً غیر تجاری و یا همراه مسافر (به مقدار محدود) را از این قوانین مستثنی کنند.

ماده ۵۱ تصمیم‌گیری در مورد صادرات گونه‌های تحت حمایت یا ترانزیت این نوع کالاها را به خود اعضا واگذار کرده است.

در مورد اقدامات گمرکی، TRIPS از اعضا می‌خواهد یک «مقام صلاحیت‌دار»، که می‌تواند ماهیتاً اداری یا قضایی باشد، برای مراجعات دارندگان حق به اقدامات گمرکی تعیین و مکانی برای این منظور پیش‌بینی کند (ماده ۵۱). به هنگام تسلیم درخواست به این اداره، از متقاضی خواسته می‌شود شواهد کافی برای وقوع تخلف بر علیه حق او ارائه داده و شرح کافی از خصوصیات کالاهای مزبور و شرح کافی به نحوی که تشخیص امر برای مقامات گمرکی امکان‌پذیر باشد، ارائه دهند. مقام صلاحیت‌دار باید قبول یا رد درخواست متقاضی را اعلام نموده و دستور لازم برای جلوگیری از ترخیص را به مقامات گمرکی صادر کند (ماده ۵۲). پس از این مرحله متقاضی باید رأساً برای اخذ حکم از مراجع قضایی اقدام کند.

در هر حال کلیه این اقدامات از نوع اقدامات موقت محسوب می‌شود. ماده ۵۰ نحوه ممانعت از سوء استفاده را نیز پیش‌بینی کرده است. مقام صلاحیت‌دار می‌تواند از متقاضی بخواهد ضمانت کافی برای

حفاظت از حقوق طرف مقابل بسپارد. با این حال مبلغ ضمانت نباید به نحوی غیر موجه باشد که آثار سوء بر کل موضوع وارد کند (بند ۱ ماده ۵۳). هر دو طرف باید از توقیف کالا مطلع شوند (ماده ۵۴). اگر متقاضی نتواند ظرف ۱۰ روز کاری موفق به اخذ حکم قضایی شود، کالای توقیف شده آزاد می‌شود (ماده ۵۵).

این تمهیدات نیز پیش‌بینی شده است که طرف دعوی بتواند با سپردن تضمین کافی مبنی بر عدم انجام تخلف، کالای خود را ترخیص کند (بند ۲ ماده ۵۳).

در هر حال اگر مشخص شود که تخلفی در کار نبوده و یا متقاضی نتواند در مهلت مقرر تخلف را اثبات کند، باید خسارات وارده بر طرف مقابل را جبران کند (ماده ۵۶).

مقام صلاحیت‌دار بایستی به متقاضی اطمینان کافی مبنی بر بررسی دقیق درخواست او و بررسی کامل کالای موردنظر از حیث وقوع تخلف بدهد. در صورتیکه کالاهای خلاف کشف شود و حکم قضایی مربوط به آن اخذ شود، موافقت‌نامه نحوه عمل کشورهای عضو در مورد کالاهای مزبور را به خود آنها واگذار نموده است (ماده ۵۷).

□ اقدامات کیفری

قسمت پنجم و آخر از بخش سوم موافقت‌نامه TRIPS به اقدامات کیفری اختصاص دارد. مطابق ماده ۶۱، اقدامات کیفری کافی، بایستی حداق در مورد جعل علائم تجاری و سرقت ادبی در مقیاس تجاری پیش‌بینی شده باشد. با این حال موافقت‌نامه تصمیم‌گیری اعضاء در مورد جرایم مربوط به نقض حقوق سایر صور مالکیت‌های معنوی را به خود آنها واگذار کرده است.

جرایم باید شامل حبس و جرائم نقدی (یکی یا هر دو) بوده و مقدار آن به نحوی باشد که اولاً عبرت‌آمیز بوده و ثانیاً متناسب با شدت و حجم تخلف باشد.

□ سایر مقررات

▪ تحصیل و نگهداری داراییهای معنوی

به‌طور کلی موافقت‌نامه به تفصیل به مسائل مربوط به تحصیل، تملیک و نگهداری داراییهای معنوی نمی‌پردازد. بخش ۴ از موافقت‌نامه شامل پاره‌ای قواعد کلی در این زمینه بوده و هدف آن ایجاد اطمینان از این است که مشکلات رویه‌های غیر ضرور در فرآیند تحصیل و حفظ داراییهای معنوی ایجاد نشده و در عین حال این فرایند لطمه‌ای بر حقوق مالکیت‌های معنوی وارد نکند. پاراگراف ۱ ماده ۶۲ از اعضا می‌خواهد، فرآیند تملیک و نگهداری داراییهای معنوی با رویه‌ها و تشریفات معقول مطابق باشد. در صورتیکه تحصیل یک دارایی معنوی مستلزم ثبت مجدد باشد، رویه‌ها بایستی از امکان ثبت در مدت زمان معقول اطمینان به دست دهد (پاراگراف ۲).

▪ تمهیدات مربوط به دوره انتقال

موافقت‌نامه TRIPS به کلیه اعضا WTO یک دوره انتقالی پیش‌بینی نموده است به نحوی که بتوانند در این دوره نسبت به انجام اصلاحات در قوانین و مقررات خود اقدام کنند. این مدت زمان بر مبنای سطح توسعه هر یک از کشورها تعیین می‌شود و جزئیات آن در مواد ۶۵ و ۶۶ آمده است. کشورهای توسعه یافته ملزم شده‌اند تا اول ژانویه ۱۹۹۶ خود را با مفاد موافقت‌نامه انطباق دهند.

برای کشورهای در حال توسعه یک دوره کلی ۵ ساله پیش‌بینی شده بود که این مدت زمان در اول ژانویه ۲۰۰۰ به اتمام رسیده است. با این حال این دسته از کشورها در موارد ذیل می‌توانند درخواست تمدید داشته باشند :

- آن دسته از کشورهایی که در حال گذر از سیستم متمرکز به اقتصاد آزاد هستند ؛
- آن دسته از کشورهایی که در حال انجام اصلاحات ساختاری در نظام مالکیت معنوی خود هستند ؛
- آن دسته از کشورهایی که در فرآیند آماده‌سازی و اجرای قوانین و مقررات مالکیت معنوی با مشکلات خاصی مواجه شده‌اند.

در مورد کشورهای کمتر توسعه یافته (مطابق فهرست سازمان ملل)، دوره انتقالی ۱۱ سال پیش‌بینی شده است. موافقت‌نامه امکان درخواست تمدید را نیز پیش‌بینی کرده است.

علیرغم پیش‌بینی دوره انتقال، دو تعهد مهم از همان بدو لازم‌الاجرا شدن TRPIS (اول ژانویه ۱۹۹۵) به اجرا گذاشته شده و طرفین، متعهد به رعایت آنها شده‌اند.

بند ۵ ماده ۶۵ کشورهای عضو را از اینکه دوره انتقال را مبنای کاهش سطح حمایت‌های خود از حقوق داراییهای معنوی کنند، بر حذر می‌دارد. بر اساس این بند کشورهای عضو نمی‌توانند به بهانه دوره انتقال اجرای قوانین فعلی خود را تعویق اندازند.

تعهد دوم به حوزه‌های خاص تکنولوژیک مربوط می‌شود. موافقت‌نامه تصریح می‌کند کشورهای در حال توسعه ممکن است اجرای قانون حق اختراع در حوزه‌های خاص تکنولوژی نظیر صنایع دارویی و کشاورزی را برای یک مدت ۵ ساله دیگر به تعویق بیندازند (بند ۴ ماده ۶۵) و مجموع دوره انتقال در این حالت به ۱۰ سال افزایش می‌یابد (تا اول ژانویه ۲۰۰۵). با این حال این کشورها ملزم هستند درخواست ثبت اختراع را دریافت نموده ولی بررسی آن را به پس از اصلاح نظام حقوقی خود موکول کنند. در این حالت اولویت ثبت، بر مبنای تاریخ دریافت درخواست خواهد بود (بند ۸ ماده ۷۰).

▪ حمایت از موضوعات و گونه‌های فعلی

یکی از جنبه‌های مهم در موافقت‌نامه TRIPS، مقررات مربوط به نحوه رفتار با گونه‌ها و موضوعاتی است که قبل از لازم‌الاجرا شدن TRIPS به ثبت رسیده و حقوق آنها به رسمیت شناخته شده بود. مطابق بند ۲ ماده ۷۰، به‌طور کلی قواعد مندرج در موافقت‌نامه TRIPS، موضوعات و گونه‌های قبلی به ثبت رسیده را نیز در بر می‌گیرد.

۳- تاریخچه مالکیت معنوی و بررسی تاریخی ساختار مدیریت در ایران و کشورهای

خارجی

۳-۱- روش ثبت اختراع در ایران و جهان :

دو سیستم ثبت اختراع در جهان وجود دارد، الف) روش اعلامی ب) روش تحقیقی

الف) روش اعلامی

ثبت اختراع بنحو روش اعلامی براساس ادعای مخترع صورت می‌گیرد. در این روش ادعای مخترع مقرون به صحت تلقی شده به شرط عدم سابقه ثبت، ادعای مخترع صورت می‌گیرد، در این روش ادعای مخترع مقرون به صحت تلقی شده به شرط عدم سابقه ثبت، ادعای مخترع به ثبت می‌رسد.

ماده ۳۶ قانون ثبت علائم تجاری و اختراعات مقرر می‌دارد که: ورقه یا سند اختراع به هیچ وجه برای قابل استفاده بودن و یا جدید بودن و یا حقیقی بودن اختراع سندیت ندارد و هم چنین ورقه اختراع مزبور به هیچ وجه دلالت بر این نمی‌کند که تقاضاکننده یا موکل او مخترع واقعی می‌باشد و یا شرح اختراع یا نقشه‌های آن صحیح است و اشخاص ذی نفع می‌توانند نسبت به موارد مزبور، در محکمه ابتدایی تهران اقامه دعوی کرده خلف آن را ثابت نمایند.

با عنایت به ماده فوق الذکر روش ثبت اختراع در ایران روش اعلامی می باشد، مخترع موظف است آه مدارک اختراع ادعایی خود را به اداره مالکیت صنعتی ارائه نماید و اداره مالکیت صنعتی با بررسی ادعای مخترع در سوابق ثبتی خود بشرط اینکه اختراع مذکور قبلاً بنام دیگری به ثبت نرسیده باشد اقدام به ثبت اختراع خواهد نمود و سند اختراع (ورقه) به نام مخترع را صادر می نماید در این حالت، اداره مالکیت صنعتی آه مسئولیت صدور ورقه (سند) اختراع را بعهدده داشته و مسئول صحت و سقم اختراع مخترع نمی باشد، بلکه مخترع شخصاً سخنگو خواهد بود و اگر شخص یا اشخاصی ادعایی نسبت به اختراع ثبت شده دارند باید در محاکم ذیصلاح قضایی مستقر در تهران با خواننده قرار دادن مخترع، اقامه دعوی نمایند و نتیجه رسیدگی و صدور حکم قطعی بیانگر واقعیت امر خواهد بود.

همچنین وفق ماده ۳۷ قانون ثبت علائم تجاری و اختراعات در صورتیکه:

- اختراع، اختراع جدید نباشد.
- (وقتیکه ورقه) سند (اختراع جهت امور نقشه های مالی و اختراعات محل انتظامات عمومی و فرمولها و ترتیبات دوائی صادر شده باشد.
- (وقتی که اختراع بطریقه علمی صرف بوده و قابلیت استفاده عملی صنعت یا کشاورزی نداشته باشد.
- (وقتیکه پنج سال از صدور ورقه (سند) اختراع گذشته و بموقع استفاده عملی گذاشته نشده باشد هر ذی نفعی می تواند به مراجع قضایی ذیصلاح تهران رجوع و تقاضای صدور حکم دال بر بطلان ورقه اختراع صادر شده از اداره مالکیت صنعتی را نماید. با توجه به مراتب مذکور روش ثبت اختراع در ایران بنحو اعلامی بوده و هرگونه ادعایی در محاکم قضایی مطرح و مورد رسیدگی قضایی قرار خواهد گرفت.

ب) روش تحقیقی:

بعضی از کشورها با بهره جستن از وسایل و امکانات و آزمایشگاههای مختلف در زمینه های متفاوت نسبت به بررسی ماهوی اختراع مخترع اقدام می نمایند و آزمایشات مدت مدیدی بطول می انجامد تا ادعای مخترع در خصوص اختراعش مورد بررسی قرار گرفته تا صحت یا سقم ادعا مشخص شود.

در این سیستم سعی می شود به اختراع قبل از ثبت بطور محرمانه نگهداری و حق تقدیمی برای ثبت جهت متقاضی منظور می شود و اگر ادعای مخترع مقرون به صحت تشخیص داده شد نسبت به ثبت از تاریخ تقاضا و چنانچه ادعای مخترع صحت نداشته باشد نسبت به رد اختراع اقدام می گردد. در برخی از کشورها از هر دو روش استفاده می گردد، مثلاً در سوئیس، اختراعاتی که در زمینه ساعت و دارو انجام می گیرد روش تحقیقی اعمال می شود و سایر زمینه ها با استفاده از روش اعلامی نسبت به ثبت اقدام می شود. بهره جویی از روش اعلامی و تحقیقی هرکدام مزایا و معایبی دارد. قدر مسلم قانونگذار هر آشور استفاده از یکی از دو روش را مقرر داشته و اطاعت از آن بر همگان واجب است

۲-۳- کشورهای "هند" و "چین"

هند به عنوان یکی از عرضه کنندگان اولیه محصولات نرم‌افزاری، روند رو به رشدی را طی کرده است. این کشور پس از آن که برخی شرکت‌های خارجی علیه موسسات و شرکت‌های محلی هند به دلیل نقض حق اختراع، اقامه دعوا کردند. آن‌ها خواستار بازنگری قانون ثبت اختراع در این کشور بودند.

در حال حاضر با آن که در هند برنامه‌های کامپیوتری به طور مستقیم به عنوان اختراع قابل ثبت نیستند، این کشور از نرم‌افزارهای کامپیوتری تا آن جا که لازم باشد، حمایت می‌کند و برای این مساله اهمیت قائل است.

قانون کپی‌رایت هند نرم‌افزار را به عنوان یک کاره‌نری تعریف می‌کند که می‌تواند مورد حمایت قراربگیرد. این قانون به دولت مرکزی هند را مجاز دانسته است که در صورت لزوم، حمایت تحت قوانین کپی‌رایت را به ابداعات خارجی نیز گسترش دهد. اما با این حال به نظر می‌رسد که اجرای قانون در هند، هم‌چون اجرا در مکزیک، در کنترل مالکیت فکری، ضعیف و کم قدرت باشد. گرچه هند ابتدا مدعی شده بود که تنها "WIPO" (سازمان جهانی مالکیت فکری) مسوولیت حمایت از مالکیت

فکری را بر عهده دارد، امروز اهمیت حمایت از مالکیت فکری را به موجب موافقت‌نامه TRIPS درک کرده است و در صورت لزوم می‌تواند مقررات موافقت‌نامه یاد شده را اجرا کند.

۱-۲-۳- وضعیت مالکیت فکری در هند :

رژیم حقوقی مالکیت فکری هند در سال ۱۹۷۰ تغییرات بسیار عمده‌ای را متحمل شد که در نتیجه آن فراگیری تکنولوژی ارزان را تسهیل و خوداتکایی تکنولوژیکی را افزایش می‌داد. این قوانین با استانداردهای کنوانسیون پاریس (۱۸۸۳) در سه زمینه تفاوت داشت که عبارت بودند از:

”نحوه حفاظت از حق امتیاز“، ”مدت حفاظت“ و ”اهمیت فرآورده‌های دارای حق امتیاز“.

این قوانین سبب شد که هند به عضویت این کنوانسیون در نیاید. اما هند در سال ۱۹۹۵ بعنوان یکی از مؤسسين سازمان تجارت جهانی مجبور به امضای موافقت‌نامه TRIPS گردید.

در حال حاضر هند با تمام مفاد این موافقت‌نامه تا قبل از ژانویه ۲۰۰۵ موافقت کرده است. از مفاد اصلی این موافقت‌نامه می‌توان موارد زیر را نام برد:

- اعمال حفاظت از حق امتیاز فرآورده‌ها در تمام شاخه‌های تکنولوژی از جمله داروها

- افزایش حق امتیاز از ۷ یا ۱۴ سال به ۲۰ سال

- عدم تمایز بین فرآورده‌های وارداتی و داخلی (بومی)

- اجبار در دادن حق بهره‌برداری (بر اساس این قانون صاحبان پتنت بایستی در قبال دریافت مبلغی

مشخص، پتنت خود را به صورت تحت لیسانس ارایه دهند)

□ برخی اقدامات دولت هند:

افزایش مدت حق امتیاز: بر اساس لایحه جدیدی که در پارلمان هند به تصویب رسیده است، حقوق مالکیت فکری مخترعان و محققان به مدت ۲۰ سال محفوظ می‌ماند. این لایحه با مفاد قوانین سازمان تجارت جهانی (WTO) و جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) یا به اختصار: TRIPS هم‌راستا می‌باشد.

۲-۲-۳- وضعیت مالکیت فکری در چین :

آخرین قانون کپی‌رایت نرم افزار در چین در سال ۱۹۹۱ به تصویب رسیده است، اما این قانون تنها از نرم‌افزارهای ابداعی جدید حمایت می‌کند و از حمایت نرم‌افزارهای موجود در مقابل تخلفات سخنی به میان نیاورده است. قانون جدید کپی‌رایت چین، به جای تشریح و مشخص کردن آنچه که می‌تواند مورد حمایت قرار بگیرد، تنها بر روی مساله‌ی حق چاپ و تالیف مالک و دارنده کپی‌رایت تمرکز کرده است.

قانون ثبت اختراع چین، برنامه‌های کامپیوتری را به صراحت کنار نمی‌گذارد، بلکه فرمول‌های ریاضی و فرآیندهای این برنامه‌ها را صرف‌نظر از شکل آن‌ها غیرقابل ثبت می‌داند. با این استدلال که روابط ریاضی و فرآیندهای مربوط به آن‌ها امروزه در بیش‌تر برنامه‌های کامپیوتری یافت می‌شوند. از این رو ثبت برنامه‌های کامپیوتری در چین حتی به شکل یک ابزار یا وسیله نیز مشکل به نظر می‌رسد.

معاهده‌ی اخیر ایالات متحده - چین، کپی غیرقانونی نرم‌افزارهای کامپیوتری و سایر شاخه‌های مالکیت فکری ایالات متحده را پوشش می‌دهد. اما ناکافی بودن این معاهده و نبود ضمانت برای اجرای آن، ایالات متحده را واداشت تا بعدها ماده‌ی ۳۰۱ را به عنوان ضمانت اجرای یک جانبه‌ی نقض مالکیت فکری بر چین تحمیل کند. بنابراین اگر شرکت‌ها قصد دارند در بازارهای غیراقتصادی هم‌چون چین سرمایه‌گذاری کنند، باید به طور کامل از خطر نقض قانون درباره‌ی نرم‌افزارهایش آگاهی داشته باشند.

۳-۳- حقوق نرم افزار در کانادا :

در شرایطی که هیچ قانون خاصی در کانادا وجود ندارد که همه جنبه های نرم افزارهای کامپیوتری را تحت پوشش قرار داده و شامل شود، نرم افزارهای کامپیوتری در کانادا به چند شیوه و از چند طریق مورد حمایت حقوقی قرار می گیرند.

کپی رایت در کانادا یکی از ابزار های اصلی حمایت از نرم افزار های کامپیوتری است. کپی رایت در کانادا بوسیله قانون کپی رایت مورد حمایت قرار میگیرد که این قانون از آثار ادبی ، هنری ، موزیکال و دراماتیک (داستانی) اصلی (Original) حمایت می کند و نرم افزار کامپیوتری بعنوان یک اثر ادبی در کانادا مورد حمایت قرار میگیرد.

یکی از مهمترین حقوقی که به مالک نرم افزار کامپیوتری اعطاء میشود عبارتست از حق انحصاری باز تولید اثر یا هر قسمتی از آن بهر شکلی که مایل باشد . برای مثال مالک کپی رایت یک قطعه نرم افزار کامپیوتری این حق را دارد که دیگران را از کپی برداری از نرم افزار وی یا هر قسمت از نرم افزار باز دارد (منع کند) خواه نقض کننده حقوق وی، کپی ناقص کپی رایت را با کپی نرم افزار بر روی فلاپی دیسک یا هارد دیسک یا سی دی رام یا با خروجی چاپ شده بر روی کاغذ انجام داده باشد.

مالک یک کپی قانونی و مجاز می تواند تنها یک کپی از نرم افزار را برای مقاصد پشتیبانی تهیه کند ، مشروط بر اینکه کپی پشتیبان بمحض اینکه شخص مالکیت کپی مجاز را از دست می دهد ، از بین برده شود .

علاوه بر داشتن حق انحصاری برای کپی کردن اثر ، مالک کپی رایت ، همچنین یکسری حقوق دیگری را نیز بدست می آورد و برخی از آنها مختص همان نوع نرم افزار هستند . در مورد نرم افزار های کامپیوتری این حقوق از جمله شامل اجاره دادن نرم افزار به دیگران و حق مشابه و مرتبط دیگری برای ممنوع کردن دیگران از اجاره دادن نرم افزار میشود .

کپی رایت در کانادا بصورت خود کار بوجود می آید و در مورد نرم افزار ، بمحض بوجود آمدن نرم افزار، ایجاد شده و تا پایان سالی که در آن پدید آورنده (مؤلف) نرم افزار می میرد ، ادامه پیدا می کند ، بدون توجه به اینکه آیا کپی رایت نرم افزار را فروخته یا واگذار نموده است یا خیر و پس از آن نیز برای مدت اضافی ۵۰ ساله از پایان سال یاد شده (سال فوت پدید آورنده) ادامه پیدا خواهد کرد. حقوق معنوی نیز بوسیله کپی رایت در کانادا حمایت می شوند . این حقوق شامل حق پدید آورنده نرم افزار نسبت به اینکه نرم افزار با نام خود او یا نام مستعار، به وی مرتبط و منتسب گردد و همچنین این حق که نرم افزار بی نام (یا دارای نام مستعار) باقی بماند ، می شود. همچنین حق پدید آورنده نسبت به تمامیت نرم افزار یعنی حق پدیدآورنده برای توقف تخریب نرم افزار (جلوگیری از خراب شدن نرم افزار) ، جلوگیری از تحریف یا اصلاح آن و همچنین منع اقداماتی که سبب ورود آسیب و یا زیانی به اعتبار و شهرت پدید آورنده می شود ، یا از اینکه نرم افزار همراه و بطور مشترک با یک محصول یا سرویس دیگر استفاده شود .

حقوق معنوی پدید آورنده نرم افزار تا پایان سالی که در آن پدید آورنده می میرد ، ادامه خواهد یافت . حتی در جائیکه نرم افزار یا کپی رایت متعلق به نرم افزار فروخته یا واگذار شوند و این حقوق معنوی برای یک مدت اضافی بمدت ۵۰ سال پس از فوت پدید آورنده ادامه خواهد یافت .

کپی رایت نرم افزار می تواند به دیگران واگذار یا امتیاز آن به دیگران منتقل شود . برای اینکه این نقل و انتقال ها معتبر تلقی گردند حتماً بایستی بصورت کتبی انجام شوند . صرف انتقال مادی تصرف یک کپی نرم افزار ، نمیتواند انتقال کپی رایت آن تلقی شود .

در حالیکه حقوق معنوی نمیتواند مورد نقل و انتقال واقع شود ولی مالک آن میتواند از تمام یا بخشی از این حقوق اعراض و صرفنظر کند . صرف انتقال یا اعطای امتیاز نسبت به کپی رایت نرم افزار فی نفسه نمی تواند اعراض از حقوق معنوی پدید آورنده نرم افزار تلقی شود . بنابراین قویاً توصیه و پیشنهاد میشود که تا حد امکان همه انتقال ها و اعطای امتیاز کپی رایت ، منجمله شامل یک اعراض

کتبی نسبت به حقوق معنوی پدید آورنده نرم افزار باشد و اینکه همه مستخدمین (کارمندان) که در ایجاد و ساخت نرم افزار شریک و سهیم بوده اند ، یک اعراض کتبی نسبت به حقوق معنوی خود در خصوص ایجاد و خلق نرم افزار را امضاء کنند.

نرم افزار بایستی با یک اعلام و اخطار علامتگذاری شود ، طبق فرم زیر به این صورت که بایستی علامت سمبل کپی رایت (C) را در بر داشته و در دنبال آن نام مالک کپی رایت و سالی که در آن نرم افزار تولید شده ، ذکر شود و پس از آن هم عبارت " همه حقوق محفوظ است " آورده شود .

این علامت باید به گونه ای اعلان شود که اخطار معقول و متعارفی را در خصوص ادعای کپی رایت نسبت به نرم افزار بیان کند . کپی رایت میتواند در کانادا و در اداره کپی رایت کانادا که در اتاوا واقع است ، به ثبت برسد ، در حالیکه ثبت کپی رایت نرم افزار ضرورت ندارد ، ثبت آن میتواند منافی را برای مالک آن در بر داشته باشد.

برای ثبت کپی رایت در کانادا ، احتیاجی به بایگانی و ضبط کردن یک کپی از آن در اداره کپی رایت کانادا نیست و اداره کپی رایت هر نرم افزاری را که به وی تحویل داده شده، مسترد خواهد کرد . بنابراین می توان یک نرم افزار را در کانادا ثبت کرد بدون آنکه نیازی به افشای اطلاعات محرمانه داخل نرم افزار باشد، هر چند شما ناگزیر از افشای عنوان نرم افزار هستید.

در برخی موارد ، حق ثبت اختراعات می تواند برای حمایت از برخی انواع نرم افزار کامپیوتری در کانادا بکار رود. حق ثبت اختراعات در کانادا برای حمایت از اختراعات جدید ، سودمند و غیر معلوم (غیر آشکار) بکار می رود و به مالک اختراع ، حق انحصاری اعطا می کند که به موجب آن می تواند از اختراع خود استفاده کند ، آن را بسازد ، یا به دیگران بفروشد.

برخلاف حمایت کپی رایت ، حمایت حق ثبت اختراعات برای اختراع به صورت خودکار ایجاد نمی شود و برای بدست آوردن منافع حق ثبت اختراعات ، اختراع بایستی در کانادا به ثبت برسد. مضاف بر

این ، برای تحصیل حق ثبت اختراع در کانادا، اختراع بایستی بطور کامل در اظهارنامه ثبت اختراع بیان و توصیف شود .

در حال حاضر، حق ثبت اختراع تا مدت ۲۰ سال پس از تاریخ ثبت اظهارنامه (تسلیم اظهارنامه) ثبت اختراع ادامه خواهد یافت .

قانون ثبت اختراعات کانادا اشعار میدارد : هیچ حق ثبت اختراعی نمی تواند به اصول صرف علمی یا تئوریهای مجرد و انتزاعی اعطاء شود . ولی هیچ چیزی در قانون ، صراحتاً برنامه های کامپیوتری را مستثنی نساخته است و بر اساس رویه اداره ثبت اختراعات کانادا ، نرم افزار کامپیوتری در صورتیکه واجد شرایط مقرر در قانون و مطابق با موارد اعلام شده توسط اداره مزبور باشد ، بعنوان اختراع قابل ثبت است حقوق راجع به اسرار تجاری و اطلاعات محرمانه نیز می تواند از نرم افزار های کامپیوتری حمایت کند . حقوق اسرار تجاری از یک تکلیف وسیع دایره به " وظیفه حسن نیت " ناشی میشود و همچنین از این اصل انصاف نشأت می گیرد که هر کس اطلاعات محرمانه ای را دریافت کرد نبایستی استفاده غیر منصفانه ای از آن بنماید.

دادگاه عالی کانادا چنین اظهار نظر نموده که معیار برای احراز اینکه نقض تعهد افشای اسرار محرمانه صورت پذیرفته است یا نه ، از سه عنصر تشکیل شده است :

- اطلاعاتی که نقل شده باید محرمانه باشد (یعنی نباید جزء دانش ودانسته های عمومی باشد).
  - اطلاعات باید به نحو محرمانه (و سری) رد و بدل شده باشد .
  - اطلاعات بایستی بوسیله شخصی که اطلاعات به وی منتقل شده ، مورد سوء استفاده قرار گیرد .
- حقوق اسرار تجاری در کانادا مسئله ای است که به صلاحیت هراستان (ایالت) مربوط میشود و لذا مقررات آن در استانهای مختلف ، متفاوت خواهد بود .

قراردادها نیز میتوانند برای حمایت از نرم افزارهای کامپیوتری مورد استفاده واقع شوند . برای مثال مالک کپی رایت یک نرم افزار می تواند با آخرین استفاده کننده (کاربر) آن قراردادی منعقد کند و

بواسطه آن روشهای استفاده از نرم افزار را محدود گرداند. قراردادهای نرم افزارهای کامپیوتری میتواند بسیار ساده و آسان یا بسیار پیچیده باشند و این مسئله به خواست طرفین قرارداد و همچنین پیچیدگی اوضاع و احوال حاکم بستگی دارد. برای تهیه و تنظیم و همچنین تفسیر چنین قراردادهایی بایستی خاطر نشان گردد که حقوق قراردادها در کانادا یک مسئله مربوط به صلاحیت هر استان است و لذا تهیه و تفسیر قراردادها بایستی با توجه به قانون استانی حاکم بر قرارداد و همچنین قوانین فدرال که در آن استان قابل اعمال هستند، صورت پذیرد.

علائم تجاری میتوانند حمایت‌هایی را از نرم افزار کامپیوتری ترتیب دهند. یک علامت تجاری عموماً شامل یک یا چند لغت یا طرح‌هایی (یا ترکیبی از آنها) است که به وسیله یک تاجر برای متمایز کردن کالاها یا خدمات خود از کالاها یا خدمات دیگر مورد استفاده واقع میشود.

برای مثال شرکت مایکروسافت از علامت Microsoft استفاده نموده تا نرم افزار خود را از نرم افزار Lotus یا دیگر نرم افزارهای موجود در بازار متمایز گرداند.

علامت تجاری میتواند در اداره علائم تجاری کانادا به ثبت برسد. مالک علامت تجاری ثبت شده میتواند دعوای نقض حقوق خود را در دادگاه مطرح سازد و بواسطه آن، دیگران را از استفاده از آن علامت منع کند و یا اینکه دیگران را از استفاده از علائم تجاری که بنحو گمراه کننده ای شبیه علامت وی هستند، منع نماید.

ثبت علامت تجاری بایستی هر ۱۵ سال یکبار تجدید شود. در برخی موارد علیرغم اینکه یک علامت تجاری به ثبت نرسیده است، معهداً میتوان دعوای فروش کالاها یا علامت تجاری مجعول را طرح نمود برای اینکه دیگران را از جلب توجه عمومی به کالاها، خدمات یا تجارت آنها باز دارد به هنگامی و به روشی که سبب شده یا احتمالاً سبب میشود که در کانادا بین کالاها یا خدمات یا تجارت آنها با یکدیگر اشتباه شود.

(اداره مالکیت‌های معنوی کانادا طراحی ساخت مدار یکپارچه را به این عنوان تعریف نموده است : " طراحی مدار یکپارچه اشاره دارد به شکل (هیئت) سه بعدی از مدارهای الکتریکی که در درون ریز تراشه های نیمه هادی استفاده میشود . "

نرم افزار کامپیوتری که در درون یک تراشه نیمه هادی جای گرفته است نیز میتواند تحت شمول و حمایت قانون طراحی ساخت مدارهای یکپارچه قرار گیرد.

در اول ماه مه ۱۹۹۳ قانون طراحی ساخت مدارهای یکپارچه کانادا لازم الاجرا گردید که بواسطه آن حمایت‌هایی را برای تعدادی (برخی) از نقشه های مدارهای یکپارچه اصلی که تحت (و با شرایط) قانون یاد شده به ثبت رسیده اند ، فراهم می کند . صرفنظر از اینکه در درون محصول مدار یکپارچه قرار گرفته است یا خیر؟

قانون به مالک یک توپوگرافی (نقشه) ثبت شده حقوق زیادی اعطاء می کند ، منجمله این حق که دیگران را منع کند از :

تولید یک توپوگرافی ثبت شده یا هر قسمت از آن .
 ساخت یک محصول مدار یکپارچه که در درون آن توپوگرافی یا بخش مهم و اساسی آن وجود دارد.

وارد کردن یا استفاده تجاری از توپوگرافی یا هر قسمت عمده و مهم آن .
 وارد کردن یا استفاده تجاری از محصول مدار یکپارچه که در درون آن یک توپو گرافی جای گرفته یا هر قسمت عمده و اصلی آن.

قانون فقط از توپوگرافی های ثبت شده حمایت می کند و نه از ایده ، مفهوم ، فرآیند ، سیستم ، تکنیکها یا اطلاعاتی که در درون توپوگرافی های ثبت شده وجود دارد. بر خلاف حمایت از کپی رایت در کانادا ، حمایت از یک طرح ونقشه مدار یکپارچه ، بصورت خودکار و اتوماتیک وار صورت نمیگیرد بلکه برای تحصیل مزایا و منافع قانون ، طراحی ساخت مدار یکپارچه بایستی در کانادا به ثبت برسد.

قانون برای یک مدت زمان ۱۰ ساله از توپوگرافی های ثبت شده حمایت می کند و این زمان از تاریخ ثبت اظهارنامه توپوگرافی آغاز می شود و در پایان سال دهم بعد از اولین استفاده تجاری از آن یا ۱۰ سال از تاریخ ثبت اظهارنامه (هر کدام که زودتر باشد) پایان می یابد. توپوگرافی ها صرفنظر از اینکه به ثبت برسند یا نه قابل نقل و انتقال هستند.

در پایان لازم است خاطر نشان سازد که حقوق جزایی کانادا نیز ممکن است برخی حمایتها را از نرم افزار ترتیب دهد.

۴-۳- حمایت از نرم افزارهای کامپیوتری در آمریکا:

□ حمایت با عنوان کپی رایت:

درخواست کپی رایت برای یک نرم افزار در صورتی پذیرفتنی است که اثر خلق شده به نحو اصیل و ابداعی ایجاد شده باشد. اما در هر حال، استاندارد پذیرفته شده در مورد کپی رایت؛ یعنی "اصل بودن یک محصول" یک استاندارد حداقل به شمار می رود.

در بیشتر مواقع، ابداعی بودن کار بدان معناست که محصول به جای کپی برداری، توسط تولیدکننده ی آن و به نحود مستقلی به وجود آمده باشد. کپی رایت که منبع ۵ و کد موضوعی ۶ برنامه ها، مدت هاست که از طریق رویه ی قضایی شناخته شده است. تا جایی که حتی عناصر غیرابتکاری برنامه های کامپیوتری نیز می توانند از سوی کپی رایت مورد حمایت قرار بگیرند.

اصلاحیه ی قانون کپی رایت مصوب ۱۹۷۶، برنامه های کامپیوتری را زیر عنوان کارهای ادبی که واجد کپی رایت هستند، طبقه بندی کرده است. به علاوه موسسه کپی رایت در آمریکا صفحه نمایش، فهرست ها و سایر عناصری را که کاربران با آن ها روبه رو می شوند، واجد کپی رایت قلمداد کرده است و این عناصر را زیر عنوان کپی رایت برنامه های ابتکاری کامپیوتری حمایت کرده است.

بسیاری از محاکم نیز چنین نظر داده‌اند که اجزای غیرهنری و غیرابداعی کامپیوتری که با اعمال روش‌های گوناگون ذخیره یا دسته بندی می‌شوند، می‌توانند در قانون کپی رایت، تحت حمایت قرار بگیرند؛ زیرا بدین ترتیب از نوآوری و خلاقیت کافی برخوردار خواهند بود.

در برخی موارد، داده‌های یک برنامه کامپیوتری شامل اجزایی است که واجد کپی‌رایت نیستند و به طور گسترده، بخشی از استاندارد این صنعت به شمار می‌روند. بدان معنا که داده‌های برنامه‌های کامپیوتری به ندرت واجد کپی‌رایت هستند.

برای نرم‌افزارهای تولیدی شرکتها، حمایت تحت ثبت اختراع بیش‌ترین سطح حمایت را فراهم می‌کند و برای آن که نرم‌افزار این شرکتها به عنوان اختراع قابل ثبت باشد، باید جدید، مفید، غیربدیهی و ابداعی باشد. با آن که در موسسه ثبت اختراعات و علائم تجاری ایالات متحده، صدها نرم‌افزار با عنوان اختراع ثبت شده‌اند، هنوز ثبت نرم‌افزارهای صوتی به عنوان اختراع مورد بحث و مناقشه است. موضوع اصلی قابل بحث درباره‌ی این قبیل نرم‌افزارها این است: آیا فرآیند تدوین داده‌ها می‌تواند یک اختراع به شمار آید؟ و آیا سیستمی وجود دارد که این فرآیند را به عنوان اختراع، قابل ثبت بداند یا خیر؟

تصمیمات اولیه دیوان عالی از جمله در دعاوی "گوت شاک" به طرفیت "بنسون ۹"، گویای این عقیده است که با آن که بخش اعظم این نرم‌افزار شامل فرمول‌های ریاضی و مفید و جدید است، به سادگی نمی‌توان آن را زیر عنوان اختراع به ثبت رساند. در دعاوی یاد شده، دادگاه اظهار کرد که دکتترین "مرحله ذهنی" برای انکار ثبت اختراع، ابزاری قدرتمند برای دفاع در مقابل شاک به شمار می‌آید. اما دادگاه‌های بخش همواره اصرار داشته‌اند که قوانین مربوط به ثبت اختراعات نرم‌افزاری به طور گسترده تفسیر شوند. رویه‌ی قضایی نیز اغلب بر روابط ریاضی تاکید دارد.

با این حال، دادگاه عالی با مجاز دانستن ثبت یک ساختار جدید و مفید زیر عنوان اختراع، برای کمک به حقایق و ابزار علمی، لحن تند دادگاه‌های بخش را ملایم‌تر کرده است. (گرچه خود روابط ریاضی

قابل ثبت نباشد) با ملایم شدن نظریه‌ی دادگاه "گوت شاک"، این امیدواری افزایش یافت که نظر مثبت محاکم به حمایت از این برنامه‌ها جلب شود.

هم‌چنین دادگاه در پرونده شرکت "دیاموند" به طرفیت شرکت "دیه ۱۱"، با این اظهارنظر که "هرچیزی که تا کنون در کره‌ی خاکی به وسیله‌ی انسان دیگری ساخته نشده باشد، تحت عنوان اختراع قابل ثبت است" دامنه‌ی ثبت یک نرم‌افزار را با عنوان اختراع گسترش داد.

دادگاه‌های محلی و عالی در دو مرحله (در دعاوی "فری من والتر" و "آبله") استاندارد قانونی را برای تعیین این مساله که آیا برنامه‌ای تحت عنوان اختراع قابل ثبت است یا خیر؟ تثبیت کردند.

برای ارزیابی اختراع بودن یا نبودن یک نرم‌افزار دادگاه تعیین می‌کند که

(۱) اختراع مورد ادعا به طور مستقیم یا غیر مستقیم شامل روابط ریاضی می‌شود یا خیر؟

(۲) در صورت وجود پاسخ مثبت، آیا اختراع مورد ادعا در مجموع شامل روندهایی به جز روابط ریاضی نیز هست یا خیر؟ در این صورت این ادعا بر طبق ماده ۱۰۱ قانون ثبت اختراعات آمریکا قابل پذیرش و ثبت است.

حتی روش‌های تجاری که در یک برنامه‌ی کامپیوتری تکمیل می‌شوند، اگر افزون بر دربرگیری روش‌های تجاری، به طور مشخص در برگیرنده‌ی هنرهای تکنولوژیکی نیز باشند، می‌توانند تحت عنوان اختراع به ثبت برسند. به علاوه، یک نرم‌افزار تا زمانی که در برگیرنده‌ی یک موضوع تولید باشد، تحت عنوان یک طرح صنعتی نیز قابل ثبت است.

USPTO، به تازگی خطوط راهنمایی را جهت آزمایش و سنجش اختراعات و ابداعات کامپیوتری ارائه داده است. این دستورالعمل، ثبت هرگونه وسیله یا عملکردی را که به وسیله‌ی یک برنامه‌ی کامپیوتری یا حافظه‌ی خواندنی کامپیوتر، قابل کنترل باشند، مجاز اعلام کرده است. به هر حال دستورالعمل یاد شده یک نرم‌افزار ساده را به تنهایی قابل ثبت نمی‌داند.

بعضی از شرکت ها تمایل دارند که نرم افزارهای خود را با عنوان "فرآیند زبان ابزار + کارکرد(۱۴)" به ثبت برسانند. این طرح به طور عملی مجموعه ساختارهای متعددی را به یک ساختار و یک طرح تبدیل می کند. اگر این شرکت ها برنامه های کامپیوتری آموزشی خود را در یک مجموعه دسته بندی کنند و آن ها را تحت عنوان یک سیستم آموزشی به فروش برسانند، احتمال ثبت این برنامه ها با عنوان اختراع افزایش می یابد. بنابراین اگر این شرکت خواستار ثبت نرم افزار خود طبق قوانین ایالات متحده باشد، مجبور است ادعای خود را با قوانین موجود منطبق کند.

با این وجود، باید این احتمال که شخص متجاوز، برای رفع مسوولیت خود از دفاع غیرمعتبر بودن نرم افزار استفاده کند، در نظر گرفته شود. از آن جا که بیش تر نرم افزارهای قابل ثبت، واجد اصول کامپیوتری، حق تقدم و روابط ریاضی عملی هستند، خواننده ی دعوا تلاش خواهد کرد، ثابت کند که نرم افزار شرکتها ویژگی های غیربديهی بودن را دارا نیست و از این رو قابل ثبت و حمایت نخواهد بود.

□ حمایت از نرم افزار در سطح خارجی:

رشد تجارت بین الملل، تولیدکنندگان آمریکایی را به این جهت راهنمایی کرده است که توجه خاصی به توزیع محصولات خود در سایر کشورها داشته باشند. حتی تولیدکنندگان کوچک نیز با وجود سهم کمی از توزیع، تلاش می کنند که زیر عنوان کپی رایت یا اختراع، از محصولات خود حمایت بین المللی به عمل آورند تا با در اختیار گرفتن سهم کمی از قدرت بازار، در دراز مدت سود سرشاری به دست بیاورند و به دنبال رشد تولیدات و موفقیت در توزیع محصولات خود در سطح خارجی بتوانند در مقابل متخلفان بین المللی اقامه ی دعوا کنند.

به هرحال شرکت ها در ابتدا باید زمینه ی ثبت بین المللی محصولات خود را با عنوان کپی رایت یا اختراع فراهم کند، متأسفانه گرچه بسیاری از دولت ها، موافقت نامه های مشارکت و معاهدات چند جانبه ای را در حمایت از سرمایه های خود امضا کرده اند، امروز هیچ استاندارد بین المللی در حمایت از کپی رایت یا اختراع وجود ندارد.

۳-۴-۳- حمایت از نرم‌افزار در اتحادیه‌ی اروپا:

اتحادیه‌ی اروپا امروزه یکی از بزرگ‌ترین خریداران نرم‌افزارهای کامپیوتری به شمار می‌رود. از این رو می‌تواند یکی از شانس‌های مسلم شرکت‌ها برای توسعه‌ی اولیه باشد.

در ماه مه سال ۱۹۹۱، شورای اتحادیه‌ی اروپا، دستورالعملی را برای حمایت از برنامه‌های کامپیوتری و نیز هماهنگ ساختن قوانین کپی‌رایت دولت‌های عضو تصویب کرد. دستورالعمل پذیرفته شده مشابه قانون کپی‌رایت ایالات متحده است و به طور مستقیم به وسیله‌ی اعضای اتحادیه‌ی اروپا قابل اعمال و اجراست.

قبل از تصویب این دستورالعمل، مهم‌ترین قانون قابل اجرا در مورد حمایت از مالکیت فکری در ماده‌ی ۳۶ موافقت‌نامه‌ی "ماستریخت" نمود داشته است، این قانون دولت‌های عضو را مجاز می‌داشت که واردات، صادرات یا ورود و خروج کالاها را بر اساس حمایت از مالکیت فکری، ممنوع یا محدود کند و از آن جایی که در زمینه‌ی نرم‌افزار، موضوعات تکنولوژیکی پیوسته در حال رشد هستند، در این زمینه ماده‌ی ۱۷۷ موافقت‌نامه "ماستریخت"، دادگاه‌های بدوی دولت‌ها را موظف می‌کند تا مسایل مربوط به قوانین اتحادیه اروپا و قواعد الزام‌آور آن را به دادگاه عالی اروپا واگذارند تا بدین ترتیب از سوی مقامات قضایی دولت‌های عضو، تفسیر واحدی از قوانین اتحادیه‌ی اروپا صورت گیرد.

□ تفاوت‌های میان قوانین کپی‌رایت ایالات متحده‌ی آمریکا و اروپا:

برخلاف قانون کپی‌رایت آمریکا، دستورالعمل اروپایی نرم‌افزار، تعریفی از برنامه‌های کامپیوتری ارائه نمی‌کند. چرا که احتمال می‌رود به موازات تغییرات سریع تکنولوژیکی، این تعریف کهنه قلمداد شود. به عبارت دیگر، دستورالعمل اروپایی نرم‌افزار، در مورد حمایت از بخش‌های ارزش‌مند نرم‌افزار، ساکت است. افزون بر این اصول و نظریات استثنا شده در این دستورالعمل در مقایسه با روندها، فرآیندها، سیستم‌ها، روش‌های عملی و مفاهیم و اصولی که مطابق قوانین ایالات متحده‌ی آمریکا قانون‌مند شده است، بسیار مبهم به نظر می‌رسد.

از این رو اگر شرکت ها بخواهند نرم افزارهای تولیدی کارمندان و مهندسان خود را در اختیار همگان قرار دهد، باید به این نکته‌ی مهم توجه داشته باشد که دستورالعمل اتحادیه‌ی اروپا تنها برای مدت ۵۰ سال از تاریخ اولین توزیع تجاری برنامه، زیر عنوان کپی‌رایت از آن حمایت خواهد کرد. اما در شرایط مشابه در ایالات متحده، محصول تولیدی برای مدت ۷۵ سال از تاریخ پخش و توزیع یا صد سال از تاریخ تولید مورد حمایت قرار می‌گیرد .

ماده‌ی ۷۰۱ دستورالعمل نرم‌افزار، حمایتی دوجندان برای مالک کپی‌رایت در نظر گرفته است. بدین شکل که کپی‌برداری از روی نرم‌افزار با اهداف تجاری، به شرط آن‌که با آگاهی کامل از نادرست بودن عمل انجام شده باشد، ممنوع است. به علاوه، این دستورالعمل، نگهداری نرم‌افزارهای تحت حمایت را نیز نوعی تخلف به شمار می‌آورد. اما حقوق کپی‌رایت آمریکا، درمقایسه، هیچ ماده‌ی صریحی درباره‌ی جلوگیری از مالکیت‌های این‌چنینی یا نگهداری از نرم‌افزارها ندارد .

□ مواردی که مشمول قوانین حمایت نرم‌افزاری نمی‌شوند :

دستور العمل اروپایی نرم‌افزار نیز همچون قانون ایالات متحده، به کاربرانی که برای استفاده از یک نرم‌افزار دلایل قانع‌کننده داشته باشند، اجازه‌ی استفاده می‌دهد. محدودیت‌های وارد بر حقوق انحصاری مالک، در چهار قسمت در ماده‌ی ۵۰۶ این دستورالعمل، علاوه بر مجاز بودن استفاده از برنامه‌های کامپیوتری با اهداف مناسب و قانع‌کننده، ماده‌ی ۵ این دستورالعمل، بررسی، آموزش یا آزمایش کارکرد این برنامه‌ها را مجاز اعلام کرده است .

ماده‌ی ۶ این دستورالعمل نیز در شرایطی، مهندسی یا گردآوری نرم‌افزارها را جهت دستیابی به اطلاعات آن‌ها، در صورتی که به قصد بازتولید یا فروش برنامه‌های مشابه نباشد یا دنبال‌کننده‌ی اهداف مناسب و هماهنگ باشد، مجاز دانسته است.

وجود چنین مقرراتی احتمال تولید و ورود محصولات مشابه را با قیمت ارزان‌تر به بازار افزایش می‌دهد. روشن است که شرکتها نمی‌تواند خارج از محدوده‌ی شرایط این دستورالعمل، قراردادی

منعقد کنند. از آنجا که دفاع مهندسی معکوس، یک دفاع قانونی است و در تمام کشورهای عضو اتحادیه‌ی اروپا نیز اعمال می‌شود، تاثیر نامطلوبی بر روی مالک کپی‌رایت می‌گذارد. در حالی که دارندگان کپی‌رایت در ایالات متحده حقوقی دارند که زیر عنوان "استفاده‌ی منصفانه و مسالمت‌آمیز" اعمال می‌شود، بیشتر دولت‌های عضو اتحادیه اروپا از داشتن چنین مقرراتی بی‌بهره‌اند. از این رو شرکتها تنها در صورتی که تصمیم بگیرد که داده‌ها و اطلاعات خود را با نرم‌افزارهای آموزشی خود ترکیب کند، می‌تواند حمایت دوچندانی برای نرم‌افزارهای خود به وسیله‌ی قوانین اتحادیه اروپا فراهم آورد

اجرای دستورالعمل نرم‌افزار باید به وسیله‌ی قانون‌گذاران ملی دولت‌های عضو، قانون‌مند شود. این کار سبب می‌شود که شرکتها بتوانند نه تنها در دیوان عدالت اروپایی، بلکه در کلیه‌ی کشورهای عضو نیز در صورت مشاهده‌ی تخلف اقامه‌ی دعوا کنند. اما مشکل زمانی آشکار می‌شود که مقررات دستورالعمل اروپایی در شکل‌های مختلف و در کشورهای گوناگون تکمیل می‌شود. این کار نتایج و پی‌آمدهای متفاوتی در این کشورها به بار می‌آورد.

از آنجا که این تفاوتها در سطوح ملی بر روی حمایت نرم‌افزاری موثر خواهد بود، شرکتها باید به هنگام مورد حمایت قرار دادن نرم‌افزار خود در اروپا، زیرکانه نسبت به این تفاوتها، آگاهی‌های لازم را به دست آورد.

دیوان عدالت اروپایی برای ایجاد هماهنگی و مطابقت بین تفسیرهای متفاوت ملی به طور مستمر فعالیت می‌کند. در مجموع، تکمیل دستورالعمل نرم‌افزار در سطح ملی ممکن است به نتایج متفاوتی بینجامد. از این رو شرکتها، باید برای پاسخ‌گویی به موضوعات مربوط به فناوری جدید - که به طور فزاینده‌ای در قلمرو نرم‌افزار افزایش می‌یابد - بیش‌تر به دستگاه کپی‌رایت ایالات متحده رجوع و از آن استفاده کند.

۳-۵- حمایت از نرم‌افزار تحت عنوان ثبت اختراع در اروپا:

کنوانسیون عالی ثبت اختراع اروپایی (EPC) در ماده‌ی ۵۲ (۲)، فهرست موضوعاتی را که زیر عنوان اختراع قابل ثبت هستند، بیان کرده است. این فهرست برنامه‌های کامپیوتری و اطلاعات مربوط به آن‌ها را استثنا کرده است. اما در هر حال قواعدی را برای قابلیت ثبت ابداعات مربوط به کامپیوتر ارائه می‌دهد. موسسه‌ی ثبت اختراعات اروپایی با استفاده از این دستورالعمل و قواعد EPC، ادعاهای مربوط به فرآیند متنی نرم‌افزار کامپیوتری را رد کرده است و این در حالی است که ادعاهای مربوط به ابزار اشعه X کنترل کامپیوتر و ابزار فرآیند دیجیتالی و داده‌های دو بعدی منظمی را که مندرجات صوتی را کاهش می‌دهد، پذیرفته است و روشن است که برنامه‌های کامپیوتری تنها در این صورت به عنوان اختراع ثبت خواهند شد. بنابراین به نظر می‌رسد که هر چند برنامه‌های کامپیوتری در این ماده قانون استثنا فرض شده‌اند، اندیشه‌ی ثبت ابداعات مربوط به نرم‌افزار در اروپا به طور کامل رد نشده باشد. با این وجود به نظر می‌رسد که رویه‌ی موسسه‌ی ثبت اختراعات اروپایی نسبت به USPTO در مجاز دانستن ابداعات مربوط به کامپیوتر محدودتر باشد و از نظر لفظی، واژه‌ی فناوری در اروپا به نحو محدودتری نسبت به آمریکا، تفسیر می‌شود. اما از لحاظ عملی شرکتها باید اختراع خود را در کشورهای EPC نیز به ثبت برسانند.

۶-۳- بازارهای غیراروپایی :

امروزه در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، محصولات آمریکایی به هیچ عنوان مورد حمایت قرار نمی‌گیرند. در تعدادی از کشورها، حتی قوانین موجود، فعالیت‌های جدید و سنتی را نیز مورد حمایت قرار نمی‌دهند و حقوق انحصاری مالکیت موجود نیز ناکافی و یا دارای استثناهای فراوان است. افزون بر این، شرایط حمایت در این کشورها بسیار کوتاه و ناکافی یا تشریفات آن‌ها بسیار سنگین و طولانی است.

هم‌چنین کشورهای در حال توسعه از توانایی کافی برای پرداخت هزینه‌های اداری برای گسترش و توسعه‌ی مستقیم مالکیت فکری برخوردار نیستند. از طرفی برخی کشورها تلاش می‌کنند استاندارد

زندگی خود را با استفاده از فناوری غربی افزایش دهند، اما توانایی پرداخت حق امتیاز صاحبان اختراعات غربی را ندارند. این مساله بیش تر باعث می شود که قانون گذاران این کشورها از این نوع سرقت ها چشم پوشی کنند.

۷-۳- تجارت آزاد آمریکای شمالی (NAFTA):

بند الف ماده ۱- ۱۷۰۵ موافقت نامه NAFTA تصریح می کند که "انواع برنامه های کامپیوتری، مطابق مفاهیم موجود در کنوانسیون برن، کارهای هنری به شمار می آیند و هریک از اعضای موافقت نامه باید از آنها حمایت کنند." (کنوانسیون برن در ادامه تشریح خواهد شد)

علاوه بر کد موضوعی این برنامه ها، تالیف و گردآوری نیز در حدی که انتخاب، ترتیب بندی و ابداع شده باشد، قابل حمایت است.

ماده ۱- ۱۷۰۹ "ثبت اختراع را برای کلیه ابداعات و ابتکاراتی در نظر می گیرد که جدید، محصول ابتکار تولیدکننده و در صنعت قابل استفاده باشند."

در این ماده درباره ی قابلیت ثبت نرم افزارهای کامپیوتری چیزی بیان نشده است. از این رو با توجه به گستردگی ماده ی یاد شده، می توان چنین قلمداد کرد که در این ماده نرم افزارهای رایانه ای با آگاهی کامل، نادیده گرفته شده اند. ماده ی ۲- ۱۷۰۹ موضوعات خاص را بنابر دلایل اجتماعی، اخلاقی، محیطی و برخی دلایل دیگر، از قابلیت ثبت، کنار گذاشته است. دولت های عضو باید تلاش کنند که مقررات NAFTA را مطابق با قوانین داخلی خود به اجرا بگذارند و در این راه می توانند برای سخت گیری بیش تر در مقابل اعمال تخلف آمیز، برای هر سرپیچی از قانون، جبران خسارت نیز در نظر

بگیرند. طبق موافقتنامه NAFTA، شرکت‌ها با پرکردن یک تقاضانامه ثبت می‌توانند از توزیع کالاهای غیر مجاز و تخلف‌آمیز، جلوگیری کنند. برای اجرای موافقتنامه سه سال به مکزیکو فرصت داده شده است تا زمینه‌ی اجرای قوانین NAFTA را فراهم آورد. از آنجا که NAFTA در راستای بهبود مقررات TRIPS منعقد شده است، در صورتی که مقررات موافقتنامه به درستی اجرا شود، شرکتها با هیچ مشکلی در حمایت از کپی‌رایت نرم‌افزارهای خود روبه‌رو نخواهد شد.

□ ماده ۳۰۱ قانون تجارت ۱۹۷۴ :

به موجب ماده‌ی ۳۰۱ قانون تجارت ۱۹۷۴ نماینده‌ی تجاری ایالات متحده؛ یعنی کسی که در کشور خارجی مورد نظر، سرمایه‌گذاری می‌کند، می‌تواند برای اجرای مجازات درخواست کند. قانون تجارت ۱۹۷۴ و به ویژه ماده‌ی ۳۰۱ آن، از دسترسی به بازارهای ایالات متحده به عنوان یک اهرم استفاده و متخلفان را با تهدید ممنوعیت ورود محصولات آمریکایی به بازار آن‌ها روبه‌رو می‌کند. ماده‌ی ۳۰۱ بر این مبنا عمل می‌کند که آیا رفتار نقض‌آمیز صورت گرفته، غیر عادلانه، تبعیض‌آمیز و غیرمعقول بوده است یا خیر؟ بنابراین تاجر آمریکایی باید در تصمیم‌گیری خود با استناد به ماده‌ی ۳۰۱ قانون بالا، محتاط باشد.

ماده‌ی ۳۰۱ در اصل برای نقض مقررات GATT تدوین شده است و بدین ترتیب تنها زمانی توسط نماینده‌ی تجاری ایالات متحده مورد استفاده و استناد قرار می‌گیرد که اعمال نقض‌آمیز در سایر کشورها در سطحی گسترده صورت گرفته باشد و قسمتی از صنعت ایالات متحده را تحت تاثیر قرار دهد.

به علاوه از آنجا که ماده‌ی ۳۰۱ صادرات همه‌ی کشورهای نقض‌کننده را تحت تاثیر قرار می‌دهد، بیش‌تر به عنوان آخرین راه‌حل از آن استفاده می‌شود. در نتیجه برای شرکت‌ها چندان مناسب نیست که برای مجازات اشخاص حقیقی متخلف در این کشورها به این ابزار متوسل شود.

□ جلوگیری از ورود کالاهای تقلبی:

نقش دولت :

به نظر می‌رسد که در ایالات متحده نسبت به سایر کشورها قوانین مطمئن‌تری برای حمایت از کپی‌رایت و ثبت اختراع وجود داشته باشد. با وجود آن‌که این قوانین از لحاظ عملی به نحوی مطلوب از ورود محصولات بین‌المللی تقلبی به این کشور، جلوگیری می‌کنند. در دعوی دیپموت علیه لزام، دادگاه عالی ایالات متحده، چنین نظر داد که ابزار جلوگیری از ورود کالاهای جعلی، در ایالات متحده ناکافی است و هم‌چنین تاکید کرد که سیستم ثبت اختراع آمریکا، فاقد ابزار مناسب و کافی برای طرح ادعاهای فراملی است.

باین وجود، دادگاه فدرال در پرونده‌ی دیگری، علیه یک نقض کننده‌ی خارجی درباره‌ی تولید، فروش و استفاده از محصولات تقلبی و جعلی در ایالات متحده حکم داد. : **ماده‌ی ۲۷۱ قانون ثبت اختراعات**

ایالات متحده

در سال ۱۹۸۴، کنگره‌ی ایالات متحده در پاسخ به قضیه دیپموت، در قانون ثبت اختراعات این کشور اصلاحاتی به وجود آورد و ماده‌ی ۲۷۱ جدید را با مقررات قبلی که از ورود کالاهای تقلبی تولید شده در خارج تولید، چندان ممانعت نمی‌کرد، جای‌گزین کردند. قبل از این اصلاح و تغییر، اختراعات ایالات متحده می‌توانستند در کشورهای خارجی مورد استفاده قرار گیرند و محصولاتی که از این اختراعات منتج شده و تغییرات یافته، دوباره وارد آمریکا شوند و با محصولات مشابه داخلی رقابت کنند.

از این رو رقبای شرکت‌ها می‌توانستند، محصولات کامپیوتری آن شرکت را طی فرآیندهایی به خارج از کشور ارسال کنند و با تولید دوباره‌ی برنامه‌های تقلبی کامپیوتری در کشورهای خارجی، بار دیگر آن‌ها را به ایالات متحده برگردانند و در آن‌جا توزیع و پخش کنند.

مقررات جدید قانون ثبت اختراع به شرکت‌ها امکان می‌دهد تا اگر محصولاتشان در خارج از ایالات متحده، باز تولید و دوباره وارد این کشور شده است، اقامه دعوا کنند. اما در هر حال، محصولات تولیدی تقلبی، باید با اهداف تجاری وارد این کشور شوند. این مقررات نسبت به مقررات کمیسیون تجارت بین‌الملل ITC (The United States International Trade Commission)، که دارای موارد استثنای زیادی دارد، از قدرت و استحکام بیشتری برخوردار است و می‌تواند نرم‌افزارهای اختراعی شرکت‌ها را مورد حمایت قرار دهد.

□ کمیسیون تجارت بین‌الملل ایالات متحده

شرکتها هم‌چنین می‌توانند از طریق کمیسیون تجارت بین‌الملل ایالات متحده و به موجب قانون گمرک ۱۹۳۰ ایالات متحده، اقدام کند. این کمیسیون می‌تواند از ورود محصولاتی که برای فروش وارد ایالات متحده می‌شوند و قانون این کشور را به صراحت نقض می‌کنند، جلوگیری کند. هدف دادرسی و رسیدگی این کمیسیون، سرعت بخشیدن به رسیدگی است و به همین منظور مهلت تصمیم نهایی کمیسیون، ظرف مدت ۴۵ روز از آغاز رسیدگی را از سر می‌گیرد.

براساس تصمیمی که همه‌ی لوازم اجرای آن فراهم است، ITC می‌تواند حکم توقف ورود را صادر کند و مجازات‌هایی را که برای شهروندان اعمال می‌کند، برای متخلفان خارجی نیز اعمال کند. رییس جمهور ایالات متحده تنها مقامی است که می‌تواند خواستار بازنگری، تغییر یا اصلاح تصمیم این کمیسیون شود. برای اعمال مجازات قانونی، شرکت‌ها ابتدا باید ثابت کند که:

۱- برنامه‌های کامپیوتری وارداتی، کپی‌برداری شده اند (برای اثبات نقض کپی رایت) و یا فرآیندهای

تولید آن‌ها مورد تقلید قرار گرفته است. (برای اثبات نقض اختراع)

۲- صنعت داخلی، از اختراع یا کپی رایت مورد نظر استفاده می‌کند.

۳- کالاهای تقلبی، با هدف ورود لطمه و صدمه به صنعت داخلی، وارد کشور می‌شوند.

اگر این سه تخلف به اثبات برسند، شرکت مورد نظر می‌تواند خواستار جلوگیری از توزیع نرم‌افزارهای جعلی در آمریکا شود. اما عملی کردن این کار برای شرکت‌های کوچک بسیار گزاف و اثبات آن مشکل است. دیگر نقطه ضعف این نوع اقدام برای شرکت‌ها این است که اعمال مجازات‌های ITC به جای آن که بر اساس منافع مالک و صاحب واقعی آن باشد، بر اساس اثبات صدمه و لطمه به منافع عمومی و کلی مردم بنیان نهاده شده و این امر به ضرر شرکت‌های تولیدکننده است. زیرا ورود محصولات تقلبی، حتی ممکن است نه تنها لطمه‌ای به منافع عمومی وارد نکند که رایبه‌ی نرم‌افزارهای ارزان و مناسب، به نفع عموم هم باشد.

۴- بررسی مالکیت معنوی از نظر ساختاری و روند ثبت اختراع در ایران

بر اساس قوانین فعلی کشور امور ثبت اختراعات و اکتشافات زیر نظر قوه قضائی و توسط سازمان ثبت اسناد و املاک کشور اداره می‌شود و رسیدگی به دعاوی قضایی نیز همانند نظام قضائی همه کشورها در محاکم قضائی صورت می‌گیرد.

همانگونه که اشاره شد موضوع ثبت مصادیق مالکیت صنعتی و اعطای انحصاری آن در حال حاضر توسط سازمان ثبت اسناد و املاک کشور انجام می‌شود.

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور زیر نظر قوه قضائیه اداره می‌شود و عملیات مربوط به ثبت مالکیت صنعتی در این سازمان در اداره‌ای به نام اداره مالکیت صنعتی صورت می‌گیرد. این اداره زیر نظر اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی قرار دارد و آن نیز زیر نظر معاونت اسناد و املاک این سازمان فعالیت می‌کند

این اداره در اجرای قانون ثبت علائم و اختراعات (مصوب اول تیرماه، ۱۳۱۰) و آیین‌نامه اجرایی آن امور مربوط به ثبت علائم تجاری و اختراعات را انجام می‌دهد. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، بر اساس قوانین فعلی دارای صلاحیت محکمه ابتدائی بوده و می‌تواند نسبت به قبول یا رد درخواست‌های ثبت اظهارنظر و حکم صادر نماید. این سازمان بر اساس رویه اجرایی که در قسمت قبلی بطور مبسوط مطرح شد اقدام به قبول اظهارنامه، ثبت و بررسی درخواست‌های تجدیدنظر می‌نماید. همچنین برابر قانون کلیه امور مربوط به ثبت علائم و اختراعات و همچنین رسیدگی به دعاوی در تهران متمرکز شده است.

میزان اهتمام یک کشور به موضوع و مالکیت معنوی در سیاست کلان، نظام آموزشی و پژوهشی، نظام صنعتی و نظام قضائی متبلور می‌شود و با مطالعه جایگاه موضوع در هر یک از این ارکان می‌توان نسبت به میزان تکامل نظام حمایت از مالکیت معنوی بستر توسعه تکنولوژیک اظهارنظر نمود.

۱ شاخص‌های مالکیت صنعتی در کشور

امروزه وضعیت مالکیت معنوی در هر کشور را بر اساس شاخص‌های متعدد ارزیابی می‌کنند که مهم‌ترین آنها عبارتند از :

تعداد اختراعات تودیع شده و به ثبت رسیده

نحوه توزیع اختراعات به ثبت رسیده بر اساس مالکیت

تعداد اختراعات تودیع شده و به ثبت رسیده

یکی از مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی وضعیت مالکیت معنوی که در عین حال از مهم‌ترین شاخص‌های پیش‌بینی کننده سطح رشد و توسعه تکنولوژیک کشورهاست، تعداد اختراعات تودیع شده و تعداد اختراعات به ثبت رسیده کشورهاست.

همانگونه که قبلاً نیز تشریح شد، حقوق مالکیت معنوی زمانی به رسمیت شناخته می‌شود که متقاضی ابتدا ادعای اختراع خود را تودیع نماید و پس از تودیع در صورتیکه اختراع واجد شرایط مندرج در قانون باشد به ثبت می‌رسد. فاصله بین تودیع و ثبت ممکن است طولانی باشد و این موضوع به قوانین کشور مبنی بر اظهاری بودن یا عدم اظهاری بودن رویه ثبت بستگی دارد. سیستم

۱-۴- ثبت اختراع در ایران :

سیستم ثبت اختراع در ایران، سیستم اعلامی است. بر اساس این سیستم، ثبت اختراع طبق ادعای مخترع صورت می‌گیرد. یعنی ادعای مخترع مقرون به صحت تلقی شده و به شرط عدم سابقه ثبت، ادعای مخترع با رعایت اینکه اختراع در حیطه حمایت ثبت قرارداد یا خیر به ثبت می‌رسد .

□ راهنمای ثبت اختراع در ایران

در ایران برای ثبت و حمایت قانونی از اختراع باید به اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی واقع در تهران، خیابان میرداماد، تقاطع بزرگراه مدرس- میرداماد مراجعه شود. البته اختراعاتی قابل ثبت‌اند که جدید بوده و حاوی گامی ابتکاری و دارای کاربرد صنعتی باشند و مواردی از قبیل کشفیات، نظریه‌های علمی و روشهای ریاضی ، طرحها و قواعد یا روشهای انجام کار تجارت و آنچه برای فعالیتهای صرفاً فکری یا بازی کردن می‌باشند و همچنین روش معالجه بدن انسان یا حیوان از طریق

درمان یا جراحی و همچنین روشهای تشخیص بیماریها که روی بدن انسان یا حیوان انجام می‌گیرند. از حیطة حمایت از اختراع خارج خواهند بود.

□ مدارک لازم جهت ثبت اختراع :

برای ثبت اختراع باید مدارک زیر توسط مخترع تکمیل و به اداره کل ثبت شرکتهای و مالکیت صنعتی تحویل گردد، البته تقاضای ثبت اختراع توسط وکیل متقاضی هم میتواند انجام شود، در اینصورت تقاضانامه باید همراه اصل وکالتنامه با رونوشت یا فتوکپی برابر اصل شده، ضمیمه اظهارنامه شود

□ اظهارنامه ثبت اختراع در ۳ نسخه:

اظهارنامه ثبت اختراع فرم مخصوصی است که جزء اوراق بهادار می‌باشد و متقاضی می‌بایستی از واحد گردش اوراق بهادار مستقر در اداره کل ثبت شرکتهای و مالکیت صنعتی آن را تهیه و نسبت به تکمیل و امضاء آن اقدام نماید

□ توصیف مشروح اختراع در ۳ نسخه:

اختراع مورد ادعای مخترع باید به طور کامل شرح داده شود. در شرح اختراع باید تمام جنبه‌های اختراع ادعایی به طور واضح بیان گردد. در تهیه شرح اختراع از کاغذی A۴ استفاده شود.

□ نقشه‌های اختراع در ۳ نسخه:

نقشه کامل اختراع باید با مرکب و از روی مقیاس متری تهیه و ذیل نقشه‌ها را متقاضی یا وکیل او امضاء نمایند. نقشه‌های اختراع باید روی کاغذ ۳۴ سانتی‌متر طول و ۲۲ سانتی‌متر عرض رسم گردند و فقط از یک روی کاغذ استفاده شود.

□ ادعا در ۳ نسخه:

در این قسمت باید مشخص شود که اختراع با ارائه راه حل عملی چه مشکلی را حل می کند و چه مزایایی دارد و اطلاعاتی که میزان حمایت ناشی از حق ثبت را مشخص نماید.

فتوکپی شناسنامه مخترع یا مخترعین

قبض رسید بانکی حق الثبت اظهارنامه تقاضای ثبت اختراع

اعتبار سند اختراع :

در حقوق ایران مدت اعتبار ورقه ثبت اختراع به تقاضای مخترع ۵ یا ۱۰ یا ۱۵ و یا منتهی به ۲۰ سال خواهد بود که باید صراحتاً در ورقه ثبت اختراع قید شود .

□ قبول یا رد اختراع :

در صورت قبول اختراع مراتب ثبت اختراع به صورت آگهی تهیه شده و جهت درج در روزنامه رسمی کشور تحویل متقاضی یا وکیل او می گردد. پس از درج در روزنامه رسمی یک نسخه از روزنامه به اداره مالکیت صنعتی ارائه و گواهینامه ثبت اختراع توسط اداره مزبور کامل شده و یک نسخه از توصیف، ادعا و نقشه اختراع ضمیمه و قیطان کشی شده با امضاء مدیر کل و ممهور به مهر اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی تسلیم متقاضی یا وکیل قانونی او می شود .

در صورت رد اختراع، کتباً (برگ اخطار اداری) به متقاضی یا وکیل قانونی او ابلاغ می گردد. در این صورت متقاضی یا وکیل قانونی او می تواند، ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ رد اظهارنامه نسبت به تقدیم دادخواست و شکایت از تصمیم اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی به مراجع ذیصلاح قضایی مستقر در تهران اقدام نماید. چنانچه در مدت ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ تصمیم اداره مالکیت صنعتی نسبت به تقدیم دادخواست اقدام نشود، دیگر ادعا در مراجع ذیصلاح قضایی مسموع نخواهد بود.

□ ارزیابی و تأیید علمی اختراع :

منظور از ارزیابی و تأیید علمی اختراع جستجو و بررسی علمی سند اختراع توسط متخصصین مربوطه با استفاده از تجارب علمی، مشاوره ها و بانکهای اطلاعاتی داخلی و خارجی است و طبق قانون این

ارزیابی توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و از طریق مراکز علمی، تحقیقاتی کشور صورت می‌گیرد. البته ارزیابی و تأیید علمی اختراع اختیاری است و تقاضا برای ارزیابی و تأیید علمی اختراع هم می‌تواند از طریق شخص متقاضی و هم از طریق اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی صورت گیرد، که هزینه ای ندارد.

□ شرایط ارزیابی و تأیید علمی اختراع :

برای پذیرش تقاضای ارزیابی و تأیید علمی اختراع شرایط زیر ضروری است :
ثبت اولیه اختراع در مراجع حقوقی (اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی) و ارائه ورقه ثبت دریافت شده باشد.

ارائه فرم تقاضای ارزیابی و تأیید علمی اختراع، همراه با مدارک کامل و مستند اختراع ثبت شده .
ارزیابی و تأیید علمی اختراع بیش از ۲ بار انجام نخواهد گرفت (بدین معنی که در صورت رد اعتبار علمی اختراع متقاضی تنها یکبار دیگر ارزیابی علمی آن توسط مرجع دیگری غیر از مرجع بررسی کننده اولیه، امکانپذیر است).

□ درخواست ارزیابی و تأیید علمی اختراع :

برای درخواست ارزیابی و تأیید علمی اختراع لازم است که به "اداره کل امور نوآوران و ارزشیابی فناوری" واقع در تهران، خیابان انقلاب، میدان فردوسی، خیابان فرصت جنوبی، شماره ۷۱، طبقه پنجم مراجعه شود. علاوه بر اداره کل امور نوآوران و ارزشیابی فناوری برای ارزیابی و تأیید علمی اختراع می‌توان به مراجع منطقه‌ای زیر نیز مراجعه کرد.

تهران بزرگ: سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران، دانشگاه تهران (واحد IP)

مرجع منطقه‌ای مرکزی کشور، اصفهان، دانشگاه صنعتی اصفهان (واحد IP)

مرجع منطقه‌ای جنوب کشور، شیراز، دانشگاه شیراز (واحد IP)

مرجع منطقه‌ای شرق کشور، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد (واحد IP)

مرجع منطقه‌ای شمال غربی کشور، تبریز، دانشگاه تبریز (واحد IP)

□ تکمیل اختراع و تجاری سازی اختراع :

برای درخواست حمایت از تکمیل اختراع می‌توان مستقیماً به ”مراکز رشد“ و برای تجاری کردن اختراع مستقیماً به ”پارکهای فناوری“ مراجعه کرد. علاوه بر موارد فوق، کلیه مراجع منطقه‌ای و اداره کل امور نوآوران و ارزشیابی فناوری آماده راهنمایی و معرفی متقاضیان به مراکز رشد و پارکهای فناوری و دیگر نهادها و سازمانهای حمایت کننده از نوآوران، هستند. نشانی، تلفن و نمابر کلیه مراکز رشد و پارکهای فناوری را می‌توان از اداره کل امور نوآوران و ارزشیابی فناوری دریافت کرد .

□ حمایت مالی ثبت اختراع در خارج از کشور :

مخترعینی که اختراعات آنها واجد شرایط زیر باشند می‌توانند از حمایت مالی ثبت در خارج از کشور به میزان ۵۰ درصد کل هزینه برخوردار شوند .

اختراع آنها در داخل کشور (اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی) به ثبت رسیده باشد .

ارزیابی و تأیید علمی از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (از طریق اداره کل امور نوآوران و ارزشیابی فناوری و یا مراجع منطقه‌ای دریافت کرده باشند .

وکیل قانونی خود را انتخاب و معرفی کرده باشند .

برای اختراع خود طرح کسب و کار (Business plan) تهیه کرده باشند .

۵- بررسی روند رشد مالکیت معنوی در ایران و کشورهای خارجی با توجه به

اطلاعات آماری

جدول زیر آمار اختراعات تودیع شده و ثبت شده در ایران در فاصله سالهای ۱۳۷۵ تا ۱۳۷۸ را نشان می‌دهد.

آمار اختراعات تودیع شده و ثبت شده در ایران

۱۳۷۵		۱۳۷۶		۱۳۷۷		۱۳۷۸	
ثبت شده	تودیع شده	ثبت شده	تودیع شده	ثبت شده	تودیع شده	ثبت شده	تودیع شده
۲۰۳	۴۱۲	۲۹۷	۳۵۰	۲۶۱	۴۸۰	۳۰۸	۵۸۲

مأخذ: اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی

مقایسه آمار اختراعات ثبت شده کشور در سال ۱۳۷۸ با آمار اختراعات ثبت شده در ۷۴ کشور جهان (گزارش شده توسط سازمان جهانی مالکیت معنوی نشان می‌دهد کشور ما در ردیف ۴۱ قرار دارد. این اختلاف به ویژه در موقع مقایسه آمار اختراعات تودیع شده کشور در سال مزبور با آمار مشابه کشورهای خارجی نیز نشان می‌دهد که کشور ما در ردیف ۷۴ قرار دارد. با توجه به اینکه اختراعات تودیع شده نشان دهنده تلاشهای جاری در بخش اختراعات و نوآوری است لذا این آمار واقعیت‌های قابل تاملی را برملا می‌سازد. (جدول زیر آمار اختراعات تودیع شده و ثبت شده در جهان در سال‌های ۱۹۹۶ و ۱۹۹۷ را نشان می‌دهد :

جدول آمار اختراعات تودیع شده و ثبت شده در جهان، ۱۹۹۷ و ۱۹۹۶

۱۹۹۶		۱۹۹۷		نام کشور	ردیف
اختراعات ثبت شده	اختراعات تودیع شده	اختراعات ثبت شده	اختراعات تودیع شده		
۲۱۵۱۰۰	۴۰۱۲۵۱	۱۴۷۶۸۶	۴۱۷۹۷۴	ژاپن	۱

۱۰۹۶۴۶	۲۲۳۴۱۹	۱۱۱۹۸۴	۲۳۶۶۹۲	ایالات متحده آمریکا	۲
۵۵۴۴۴	۱۵۵۰۹۵	۵۵۰۵۳	۱۷۵۵۹۵	آلمان	۳
۴۴۳۳۵	۱۲۹۳۵۳	۴۴۳۳۵	۱۴۸۲۰۹	انگلستان	۴
۱۶۵۱۶	۱۱۳۹۹۴	۲۴۵۷۹	۱۲۹۹۸۲	جمهوری کره	۵
۱۸۹۸۳	۸۳۴۴۱	۱۹۴۱۲	۱۱۵۰۰۰	سوئد	۶
۱۹۸۱۷	۸۳۹۸۳	۲۰۶۱۳	۱۱۳۷۶۷	اسپانیا	۷
۱۸۷۷۸	۸۱۴۸۰	۱۸۰۸۳	۱۱۲۸۵۲	سوئیس	۸
۴۹۲۴۵	۹۸۵۰۸	۵۰۴۴۸	۱۱۲۶۳۱	فرانسه	۹
۱۶۰۸۵	۷۸۴۹۱	۱۶۰۲۵	۱۱۱۲۲۴	اتریش	۱۰
۲۳۰۲	۶۴۸۱۸	۲۳۱۵	۱۰۹۴۳۷	فنلاند	۱۱
۱۱۴۹۴	۷۴۶۰۳	۱۲۰۱۰۳	۱۰۹۰۶۱	دانمارک	۱۲
۴۸۱۰	۷۱۶۴۹	۷۲۲۹	۱۰۶۶۸۷	پرتغال	۱۳
۹۲۴۴	۷۰۸۵۲	۸۹۸۱	۱۰۶۴۸۴	لوکزامبورگ	۱۴
۳۷۹۳۵	۸۰۵۸۲	۲۸۰۹۶	۹۱۴۱۰	ایتالیا	۱۵
۲۲۶۴۲	۶۶۸۴۲	۲۳۷۹۴	۹۰۶۲۹	هلند	۱۶
۱۸۱۳۶	۶۰۴۵۵	۱۷۶۷۳	۸۶۶۴۵	بلژیک	۱۷
۴۶۰۲	۵۳۳۳۲	۶۸۸۹	۸۳۴۳۰	ایرلند	۱۸
۸۶۰۳	۵۲۸۰۲	۸۵۵۵	۸۲۴۴۳	یونان	۱۹
۲۴۷۸	۴۹۶۳۹	۳۷۹۱	۸۱۲۷۰	موناکو	۲۰
۲۹۷۶	۵۲۷۱۴	۳۴۹۴	۶۱۳۸۲	چین	۲۱

۷۱۴۵	۴۹۲۵۴	۷۲۸۳	۵۴۴۴۶	کانادا	۲۲
۱۳۲	۳۹۰۴۹	۷۹	۴۹۹۶۰	کنیا	۲۳
۱۱۷	۳۹۰۳۴	۴۹	۴۹۹۳۴	مالی	۲۴
۹۷	۳۹۰۶۱	۳۷	۴۹۹۲۰	سودان	۲۵
۱۰۲	۳۸۴۹۷	۳۰	۴۹۷۶۰	اوگاندا	۲۶
۹۰	۳۷۰۴۵	۲۶	۴۹۴۸۳	لستو	۲۷
۱۹۶۷۸	۴۶۲۸۷	۲۹۶۹۲	۴۸۲۲۰	روسیه	۲۸
۸۹۸۷	۴۳۳۲۱	۹۴۶۴	۴۸۲۱۱	استرالیا	۲۹
۳۳۳۱	۳۸۶۱۸	-	۳۷۶۵۵	سنگاپور	۳۰
۳۱۸۶	۳۰۶۹۴	۳۹۴۴	۳۵۹۳۲	مکزیک	۳۱
۲۷۷۱	۲۸۳۶۸	۳۸۲۳	۳۵۱۳۷	نیوزیلند	۳۲
۹۶	۳۳	۲۹	۳۴۱۰۳	غنا	۳۳
۴۲۷۰	۲۶۵۰۲	۹۱۲۱	۳۲۷۲۸	اکراین	۳۴
۲۵۶۵	۲۷۳۱۶	۲۳۳۰	۳۲۵۳۸	لهستان	۳۵
۱۸۶۰	۲۷۱۷۸	۲۹۴۲	۳۲۰۰۷	نروژ	۳۶
۱۴۸۷	۳۲۱۰۶	-	۳۱۹۸۳	برزیل	۳۷
۱۲۹۰	۲۵۴۷۹	۱۴۷۷	۳۰۵۷۷	جمهوری چک	۳۸
۲۱۳۳	۱۳۵۳۵	۲۱۵۲	۳۰۳۴۴	اسرائیل	۳۹
۱۰۳۰	۲۴۹۷۹	۱۱۸۹	۳۰۱۰۵	مجارستان	۴۰
۱۸۶۰	۲۳۹۷۰	۱۴۱۷	۲۹۰۵۵	رومانی	۴۱

۶۰۱	۲۰۰۳۵	۴۵۸	۲۸۲۱۸	ترکیه	۴۲
۱۹۸	۲۳۰۶۶	۵۶۲	۲۸۲۰۷	اسلواکی	۴۳
۵۳۰	۲۲۵۵۳	۴۴۸	۲۸۰۰۰	بلغارستان	۴۴
۵۱۵	۲۱۹۸۷	۶۲۳	۲۷۴۴۷	اسلوانی	۴۵
۶۱	۲۲۲۴۳	۱۱۱	۲۷۴۴۰	ویتنام	۴۶
۴۲۱	۲۲۰۰۲	۲	۲۷۳۰۷	ازبکستان	۴۷
۷۷۵	۲۱۶۹۵	۴۰۳	۲۷۰۲۳	لتونی	۴۸
۳۲۷	۲۱۴۱۳	۳۱۸	۲۶۸۲۶	گرجستان	۴۹
۴۶۶	۲۱۳۵۰	۱۸۳	۲۶۷۹۸	لیتوانی	۵۰
۲۲	۲۱۱۵۶	۱۰۸	۲۶۶۴۴	استونی	۵۱
۲۰۵	۲۱۱۸۸	۱۶۰	۲۶۴۰۳	سری لانکا	۵۲
۱۱۲	۲۰۹۹۶	۱۸۶	۲۶۳۸۳	مغولستان	۵۳
۱۱۹	۲۰۸۱۱	۱۷۱	۲۶۳۳۹	ترینیداد و توباگو	۵۴
۵۸	۲۰۵۱۸	۴۱	۲۶۲۹۸	ایسلند	۵۵
	۲۰۹۴۵	-	۲۶۳۲۲	باربادوس	۵۶
۳۰	۲۰۸۰۷	-	۲۶۱۷۴	ماداگاسکار	۵۷
۱۱۶۱	۲۱۰۸۸	۱۵۲۵	۲۶۱۶۹	قزاقستان	۵۸
۹۵	۱۸۹۸۷	۷۹	۲۶۱۵۳	مقدونیه	۵۹
	۲۰۴۹۷	-	۲۶۰۴۵	لیبیریا	۶۰
۴۰۹	۲۱۰۴۸	۴۸۳	۲۶۰۳۵	بلاروس	۶۱

۶۲	آلبانی	۲۶۰۰۵	-	۱۸۷۶۲
۶۳	سوازیلند	۲۵۶۷۲	۳۴	۲۰۳۲۲
۶۴	جمهوری خلق کره	۲۵۴۶۷	-	۲۰۵۷۵
۶۵	جمهوری مولداوی	۲۵۳۲۵	-	۲۰۵۳۵
۶۶	ارمنستان	۲۵۱۲۲	۱۴۳	۲۰۴۳۰
۶۷	قرقیزستان	۲۵۱۰۳	۱۳۳	۲۰۳۰۵
۶۸	تاجیکستان	۲۴۷۶۵	۱۰۹	۱۹۶۰۲
۶۹	ترکمنستان	۲۴۶۳۶	۲۰۶	۱۹۰۱۴
۷۰	آذربایجان	۲۴۳۰۸	-	۱۶۶۳۵
۷۱	کوبا	۲۳۲۷۱	۵۰	۴۹۱۸
۷۲	بوسنی و هرزگوین	۲۳۱۹۷	-	۳۰۵۶
۷۳	سنت لوئیس	۲۲۸۹۹	-	۳۲۰۷
۷۴	زیمباوه	۲۱۹۶۹	۳۳	۲۱۱

توزیع مالکیت اختراعات ثبت شده

دومین شاخص مهم در ارزیابی وضعیت مالکیت صنعتی در کشورها نحوه توزیع مالکیت معنوی اختراعات ثبت شده است.

اختراعات تودیع شده و ثبت شده ممکن از ناحیه افراد حقیقی، شرکتها و یا سازمانها و موسسات دولتی باشد. هر چه آمار مالکیت اختراعات ثبت شده به نفع شرکتها باشد بیانگر این است که اختراعات و ابداعات از پشتوانه پر قدرت برای تجاری شدن برخوردار هستند و بر عکس در صورتی که بخش عمده‌ای از اختراعات از ناحیه افراد باشد، نشان دهنده این است که دانش و تکنولوژی از رویکرد عرضه محور برخوردار است تا رویکرد تقاضا محور.

در هر حال مقایسه این شاخص برای سال ۱۹۹۷ نشان می‌دهد که در حالی که از ۷۷۰/۰۰۰ اختراع ثبت شده در سال ۱۹۹۷ در جهان ۶۳۰/۰۰۰ متعلق به شرکت‌ها بوده، ۱۵۰۰۰ به دولت و ۱۲۵۰۰۰ به افراد حقیقی اختصاص دارد، از ۳۰۰ اختراع ثبت شده کشور ما در سال ۱۳۷۸، ۲۷ مورد به شرکت‌ها، ۳ مورد به دولت و ۲۷۰ مورد به افراد تعلق دارد.

نسبت‌های جاری به اختراعات ثبت شده در جهان به ترتیب ۸۲٪ متعلق به شرکت‌ها، ۲٪ به دولت و ۱۶٪ به افراد حقیقی است در حالی که همین نسبت‌ها در ایران به ترتیب ۹٪، ۱٪ و ۹۰٪ است. جدول زیر توزیع اختراعات ثبت شده در ایران و جهان را نشان می‌دهد.

جدول توزیع اختراعات ثبت شده در جهان و ایران به تفکیک مالکیت (۱۹۹۷)

ایران **		جهان **		ملاحظات
نسبت	تعداد	نسبت	تعداد	
۱۰۰٪	۳۰۰	۱۰۰٪	۷۷۰۰۰۰	کل اختراعات ثبت شده
۹٪	۲۷	۸۲٪	۶۳۰۰۰۰	اختراعات ثبت شده توسط شرکت‌ها/بنگاه‌ها
۱٪	۳	۲٪	۱۵۰۰۰	اختراعات ثبت شده توسط دولت
۹۰٪	۲۷۰	۱۶٪	۱۲۵۰۰۰	اختراعات ثبت شده توسط افراد

* مأخذ: سازمان جهانی مالکیت معنوی (WIPO)، IP STAT/۱۹۹۷/B

** مأخذ: برای آمار کل سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و برای مالکیت برآورد حاصل از عملیات

میدانی

شکل توزیع نسبی اختراعات ثبت شده در جهان و ایران به تفکیک مالکیت (۱۹۹۷)

